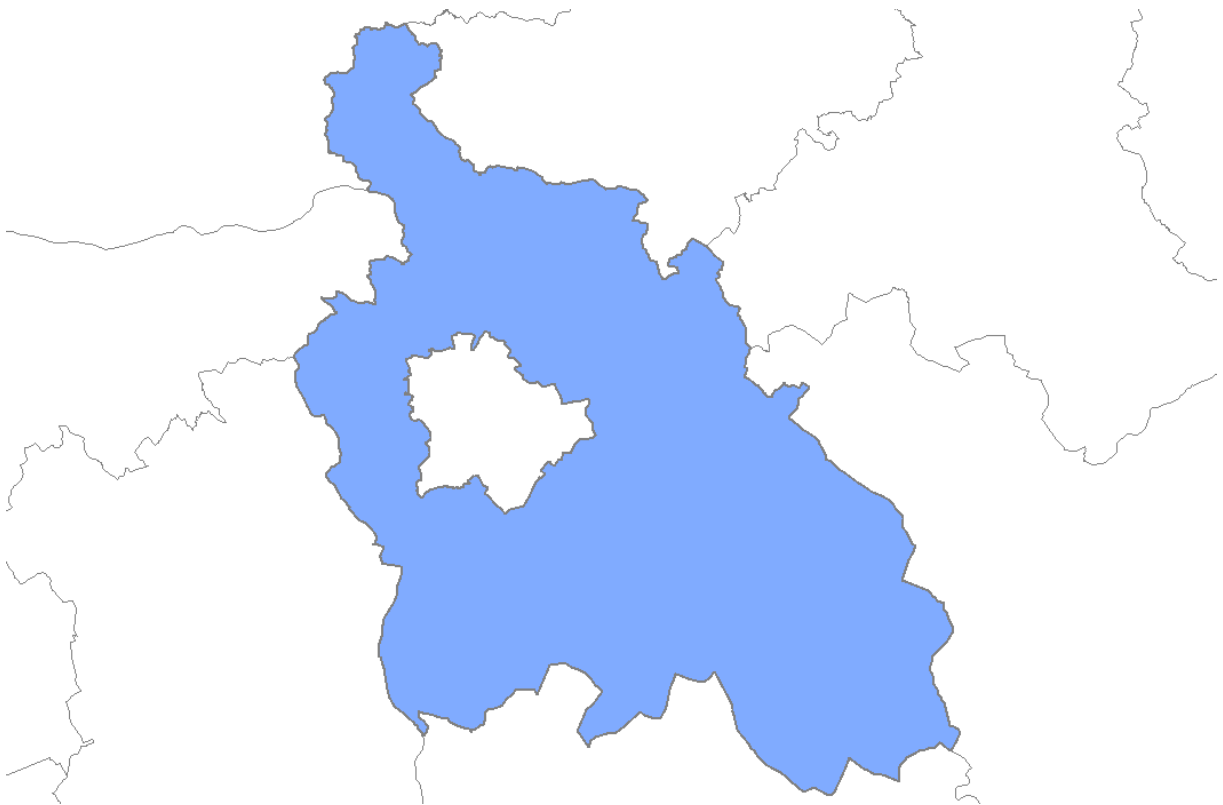

Pest megye

– mint a Közép-Magyarországi Régió része –
gazdasági-társadalmi helyzetének alakulása 2007-2013 között,
Pest megye önálló NUTS 2 régióvá válásának indokai és lehetőségei

2015. október

Készült Pest Megye Önkormányzata megbízásából Dr. Csath Magdolna
*„Pest megye, mint Közép-Magyarország része, gazdasági-társadalmi helyzetének alakulása a
2007-2013. időszakban, a rendelkezésre álló múltbeli és jövőbeli források hatásai a megye fejlődésére”* c. tanulmánya alapján.

Készítették:

Leadership Kft. - Dr. Csath Magdolna

Pest Megyei Önkormányzati Hivatal - Elnöki és Területfejlesztési Iroda

Pest Megyei Területfejlesztési Nonprofit Kft.

2015. október 30.

Pest Megye Önkormányzatának Közgyűlése által 69/2015. (10.30.) PMÖ határozattal elfogadva

Tartalom

1.	Vezetői összefoglaló	4
2.	Pest megye alapvető adatai, jellemzői	14
3.	Az uniós régiólehatárolás folyamata, a Közép-Magyarországi Régió kettéválásának lehetőségei és perspektívái.....	19
	Az uniós régiólehatárolás módszertana, a Közép-Magyarországi Régió kettéválasztásának története	19
	A többéves pénzügyi keret és jogszabálycsomag Közép-magyarországi régiót érintő rendelkezései a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan	29
	Társfinanszírozás és a KMR speciális helyzete	33
	Állami támogatási szabályok és a Közép-Magyarországi régió speciális helyzete	35
4.	Pest megye gazdasági helyzetének alakulása a 2007-2013-as időszakban	40
	GDP adatok.....	40
	A beruházások teljesítményértékének alakulása.....	48
	A vállalkozások helyzete Pest megyében.....	53
	K+F, innováció, klaszterek.....	59
5.	Társadalmi adatok, alapvető szolgáltatások, infrastruktúra	63
	Munkaerő-piaci helyzetkép.....	63
	Oktatás	66
	Egészségügyi ellátás	69
	Szociális ellátás.....	72
	Közlekedés	73
	Kommunális infrastruktúra.....	76
	Egyéb adatok	78
6.	Versenyképesség, regionális versenyképesség, a versenyképesség elemei és kompozit indexe	79
	A versenyképesség mérése	80
	Az elméleti modell alkalmazása Pest megyére	81
	A versenyképességi kompozit index.....	87
7.	A társadalmi haladás kompozit indexe	96
	Elméleti megalapozás.....	96
	A Pest megyére alkalmazott modell felépítése.....	97
	A társadalmi haladás kompozit index a részmutatók figyelembe vételével 2007-ben és 2013-ban	104
	A versenyképesség és a társadalmi haladás kapcsolata	109
8.	Általános fejlettségi kompozit index	111
	Adatok és elemzési módszerek.....	111
	Súlyozott általános fejlettségi kompozit index előállítása	116
9.	Pest megye lehetséges szerepe az EU 2020 stratégia magyarországi céljainak elérésében	121
10.	A kohéziós politika lehetséges forgatókönyvei 2020 után	125
11.	Összefoglalás és következtetések	130
1.	Függelék.....	132

Vezetői összefoglaló

A tanulmány célja, hogy bemutassa milyen gazdasági-társadalmi fejlődési pályát futott be Pest megye a Közép-Magyarországi régió (KMR) részeként a 2007-2013-as EU-s tervezési időszakban, és ez a fejlődés hogyan értékelhető az egyes régiók, megyék, illetve Budapest eredményeihez viszonyítva. A tanulmány elemzései eredményeképpen nyilvánvalóvá válik az az ellentmondás, hogy miközben a 2007-2013-as időszakra kitűzött fejlesztési célok alapján Pest megye versenyképességének, illetve az azt meghatározó tényezőket leíró, valamint a társadalmi fejlődést jellemző mutatóknak is javulniuk kellett volna, ez a fejlődés nem következett be.

Pest megye versenyképességi visszaesésének a több oldalról és szempont szerint elvégzett elemzés eredményei szerint az a legnyilvánvalóbb oka, hogy a fejlesztési forrásokhoz való hozzáférés terén Pest megye a Közép-magyarországi régió részeként, nemcsak Budapesttel, de a konvergencia régiókkal szemben is jelentős hátrányba került.

Pest Megye Önkormányzatának Közgyűlése az elmúlt, lassan másfél évtized során több alkalommal foglalkozott Pest megye önálló NUTS-II. régióvá válása kérdésével, annak érdekében, hogy a megye egésze a valós fejlettségének megfelelő statisztikai besorolásba kerüljön. A többi magyarországi konvergencia régióhoz hasonlóan Pest megyében is rendkívül fontos lenne mind a belső kohézió erősítése, mind a térségben meglévő fejlesztési lehetőségek jobb kiaknázásával a megye versenyképességének, és az itt élők életminőségének javítása.

A közgyűlés az 1990. évi LXV. tv. 71. § (2) bekezdés alapján már 2002-ben - a 140/2002. (08. 30.) sz. Közgyűlési határozatával - népszavazást kezdeményezett annak érdekében, hogy Pest megye NUTS 2 szinten váljon önálló régióvá. A népszavazás megtartására nem került sor, mert a Pest megyei Bíróság 1.Kpk. 26.827/2002/5. sz. végzésével a határozatot megsemmisítette.

2004. április 29-én a Miniszterelnöki Kabinetiroda fogalmazott meg kérést Budapest és Pest megye különválasztására vonatkozóan. A javaslattal kapcsolatban az EUROSTAT indítványozta, hogy Magyarország nyújtson be módosítási kérelmet a NUTS rendelet 2006. évi felülvizsgálati eljárása során. A Kormány 2006-ban ennek ellenére nem kezdeményezte Pest megye önálló régióvá alakítását.

2004 nyarán Pest Megye Önkormányzatának képviselőtestülete „A Pest Megyét érintő regionális átalakulások, átalakítási szándékok” tárgyú, 266/2004. (06.18.) számú közgyűlési határozatával újból kezdeményezte a regionális lehatárolás felülvizsgálatát, az önálló régió kialakítását. Határo-

zatának egyik legfontosabb célja az volt, hogy a KMR továbbra is jogosult maradjon az 1. célkitűzés szerinti támogatásra. Ezt az aggodalmat a Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006 közötti, az egész ország 1. célkitűzés szerinti régióként történő kezelésével átmenetileg mérsékelte.

2007-ben Pest Megye Közgyűlése a 408/2007. (10.26.) sz. Közgyűlési határozatában fogadta el, hogy kezdeményezni kívánja Pest megye, mint önálló tervezési-statisztikai régió kialakítását, továbbá minden Pest megyei településnél kezdeményezte e törekvés támogatását és a helyi népszavazásról való döntést. Bár a népszavazás elmaradt, a Pest megyei önkormányzatok döntő többsége támogatta, hogy településükön népszavazás döntse el, kiváljon-e a megye a Budapesttel közös régióból.

Mindezek alapján egyértelműen látható, hogy Pest megye - értve ez alatt Pest Megye Közgyűlését és a megyét alkotó települések többségét - az elmúlt lassan másfél évtized során több alkalommal kifejezte a megye önálló régióvá válásának igényét. Pest megye számára a kezdetektől nyilvánvaló volt, hogy Budapest kiemelkedően jó statisztikai mutatói elfedik a megyei tényleges fejlettségi helyzetét, ez pedig komoly károkat okoz a megyében élőknek már a 2007-2013 közötti tervezési időszak uniós forrásaihoz való korlátozott hozzáférés terén, de még inkább az ezt követő 2014-20-as költségvetési periódusban.

Pest Megye Önkormányzata – és parlamenti képviselők – megkeresésére a Kormány több alkalommal előterjesztés tervezeteket készített a KMR szétválasztásának kérdéséről. A tervezetek az ország és azon belül a KMR helyzetét komplexen, azon belül kiemelten Budapest támogathatóságának lehetőségeit vizsgálták. Az előterjesztésekben kimutatásra került, hogy az ország szempontjából a KMR egyben tartása - a főváros és a megye területfejlesztési szoros együttműködésének biztosítása mellett - azért is támogatott, hogy a Főváros az EU forrásokhoz hozzáférhessen.

A lehatárolás kérdése 2009-ben, illetve 2010-ben merült fel újra, azonban a témában kormányzati döntés nem született.

A KMR megosztását legutóbb 2013 első félévében lehetett volna kezdeményezni. Az Európai Bizottsággal történő egyetértés és az EUROSTAT általi jóváhagyás esetén az új régió-beosztás legkorábban 2015. január 1-től lépett volna hatályba. A 2014-20-as időszakra vonatkozó jogszabályi keretek elfogadását követően a Bizottság azonnal elfogadta a különböző régiókatégoóriákba eső régiók listáját és az azokra jutó allokációkat, ezt pedig nem lehet megváltoztatni az időszak során, mivel az a többéves (2014-2020) pénzügyi keret módosítását is igényelné, amire ilyen kérdésben nincs reális lehetőség. Ugyanakkor a Kormány 1011/2013. (I. 16.) Korm. határozatában elrendelte, hogy a KMR kettéválasztásának lehetőségét a 2016. évben esedékes NUTS-rendszer felülvizsgálatot megelőzően vizsgálják meg.

Pest Megye önálló NUTS 2. régióvá válása azért fontos, mert az EU átlagának GDP/fő értéke szerint kerül megállapításra az egyes régiók fejlettségbeli besorolása, amely alapján kerül megállapításra többek között:

- az EU kohéziós és vidékfejlesztési támogatásainak mértéke,
- a támogatható tevékenységek köre és a társfinanszírozás aránya,
- a támogatásokhoz kapcsolódó forráskoncentrációs megkötések,
- a vállalkozásoknak beruházásokra nyújtható támogatások mértéke (maximális támogatási intenzitás).

Az uniós támogatáspolitikai szabályozás a támogatás szintjét és a nemzeti hozzájárulás mértékét (társfinanszírozási arány) hozzáigazítja az egyes régiók fejlettségi szintjéhez. Ez alapján a jelenlegi EU-s költségvetési időszakban az alábbi régiókat kategóriák kerültek meghatározásra:

- Kevésbé fejlett régiók (GDP < az EU-27 átlagának 75%-a)
- Átmeneti régiók (GDP az EU-27 átlagának 75%–90%-a között)
- Fejlettebb régiók (GDP > az EU-27 átlagának 90%-a)

A KMR az utóbbi, fejlett régió kategóriába sorolható, ahol az egy főre jutó GDP az EU-27 átlagos GDP értékének 90%-át meghaladja.

A Közép-magyarországi régió, benne Pest megye speciális helyzetét az okozza, hogy a régió az egy főre jutó GDP tekintetében – Budapest hatása miatt – az EU küszöbérték fölé áll, ezért – eltérően a többi magyar régiótól – nem jogosult olyan mértékű és feltételrendszerű kohéziós támogatásra, mint a közösségi átlag 75 százaléka alatti legfejletlenebb régiók. Ráadásul az állami támogatási szabályok alapján a vállalkozásoknak adható maximális támogatási intenzitás is alacsonyabb, mint a fejletlenebb régiókban.

A KMR uniós fejlesztési forrásokhoz való hozzáférése három okból is nehézkes. Az egyik ilyen ok, hogy a fejlett régiós státusz miatt: a 2014-2020-as költségvetési időszak szabályozásából adódóan jelentős mértékben csökken a régió rendelkezésére álló forrástömeg. A másik ok költségvetési: a közösségi társfinanszírozási arány csökkenéséből adódóan a rendelkezésre álló EU-s fejlesztési alapokból származó forrásokhoz hazai forrásainkból 50%-ot kell finanszírozni, ellentétben a konvergencia régiók 15%-os társfinanszírozási mértékével. A harmadik ok pedig az, hogy az így rendelkezésre álló csekély források felhasználása is csak jelentős tematikus megkötöttség mellett lehetséges.

Hazai operatív programok forrásallokációja

Operatív Program	Felhasználási kötöttség	Forrásallokáció %-os meghatározás	Forrásallokáció EU+Hazai (EUR)
Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP)	KMR-ben nem felhasználható	35,99%	8 813 195 511
Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)	KMR-ben nem felhasználható	16,22%	3 970 875 052
Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP)	KMR-ben felhasználható, részben ágazati/országos projektek KMR „lábai”	3,79%	927 406 878
Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)	KMR-ben nem felhasználható	12,54%	3 069 636 241
Környezeti és Energetikai Hatékonyág OP (KEHOP)	Kohéziós Alapból finanszírozott részek részben KMR-ben felhasználható	15,46%	3 784 832 361
Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP)	Kohéziós Alapból finanszírozott részek részben KMR-ben felhasználható	16,01%	3 919 774 388

A VEKOP keretében elérhető források régión belüli indikatív felosztásáról a 2014–2020 közötti programozási időszakban a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program tervezésének egyes szempontjairól, valamint az operatív program területi és ágazati tervezési jogkörbe utalt forrásainak megoszlásáról szóló 1707/2014. (XII. 3.) Korm.határozat rendelkezik. A Korm. határozat értelmében a forráskeret kisebb része (12,93%) területi felhasználású forrásként került elkülönítésre, illetve felosztásra a területi szereplők, Budapest (7,61%), Pest megye (5,04 %) és Érd megyei jogú város (0,28%) között. Ennek megfelelően Budapest 21,9 milliárd, Pest megye 14,5 milliárd, Érd megyei jogú város 0,8 milliárd forint indikatív forráskeretre tervezhette meg beruházásait Integrált Területi Programja keretében. A források nagyobbik hányada (87,07%) az ágazati fejlesztések megvalósításához kerül felhasználásra. Az ágazati országos keretnél vélelmezhetően több országos jelentőségű beruházás helyszíne Budapest, ebből kiindulva a keret régión belüli felhasználás nem népesség-arányos lesz, hanem Budapest forráselszívó-hatása jelentős mértékben érvényesülni fog.

A régióban elérhető források csökkenése elsősorban Pest megyét érinti hátrányosan. Pest megye Budapest nélkül a kevésbé fejlett régiók jogosultsági szabályai szerint lenne támogatható. Ez a megye számára lényegesen több forrást jelentene mind a gazdasági szereplők, mind a közsféra fejlesztéseihez, továbbá ezeket a forrásokat kevesebb tematikus korlátozás mentén és magasabb európai uniós támogatási intenzitás mellett lehetne felhasználni. Közvetve ez Budapestre is inkább pozitív, mint negatív hatással lenne, hiszen a Pest megyével közös fejlesztésekre így több forrást lehetne allokálni.

Jelen tanulmány keretében Pest megye gazdasági-társadalmi fejlődését és annak más régiókhoz mért alakulását széles információbázis alapján vizsgáltuk annak érdekében, hogy a konvergencia régiókkal azonos besorolás indokoltságát bemutassuk. A vizsgálat keretében az egyes területeket

leíró mutatókon kívül – összhangban egyrészt a kitűzött elemzési célokkal, másrészt az EU-ban és a nemzetközi irodalomban szokásos általános elemzési módszerekkel – három kompozit index került kialakításra, az alábbiak szerint:

- versenyképességi kompozit index,
- társadalmi haladás kompozit index,
- általános fejlettségi kompozit index.

A *versenyképességi kompozit index* Pest megye versenyképességi helyzetének alakulását vizsgálja három részterület: az alpinfrastruktúra, a hatékonyság és az innováció szintjét leíró mutatókból képzett átfogó index segítségével.

A *társadalmi haladás kompozit index* szintén három részterületet vizsgál; az alapvető emberi szükségleteket, a jóllét szintjét és a lehetőségeket. Az index ezeket a nemzetközi irodalomban is használt mutatókat is figyelembe véve mutatja be Pest megye társadalmi haladás területén elért eredményeit.

Az *általános fejlettségi kompozit index* pedig az EU-ban egy régió helyzetének elemzésére általában használt mutatókra építő átfogó kompozit index.

Valamennyi vizsgált kompozit index eredménye azt mutatja, hogy Pest megye 2007-ről 2013-ra nem tudta javítani a pozícióját, ami jelentős részben annak köszönhető, hogy ebben az időszakban a KMR részeként jelentős fejlesztési forrásoktól esett el. A rendelkezésre álló források 2014-2020 között ráadásul drasztikusan tovább apadnak, így a trendek a megye már korábban megindult további leszakadását valószínűsítik mind Budapesthez, mind a konvergencia régiókhöz képest.

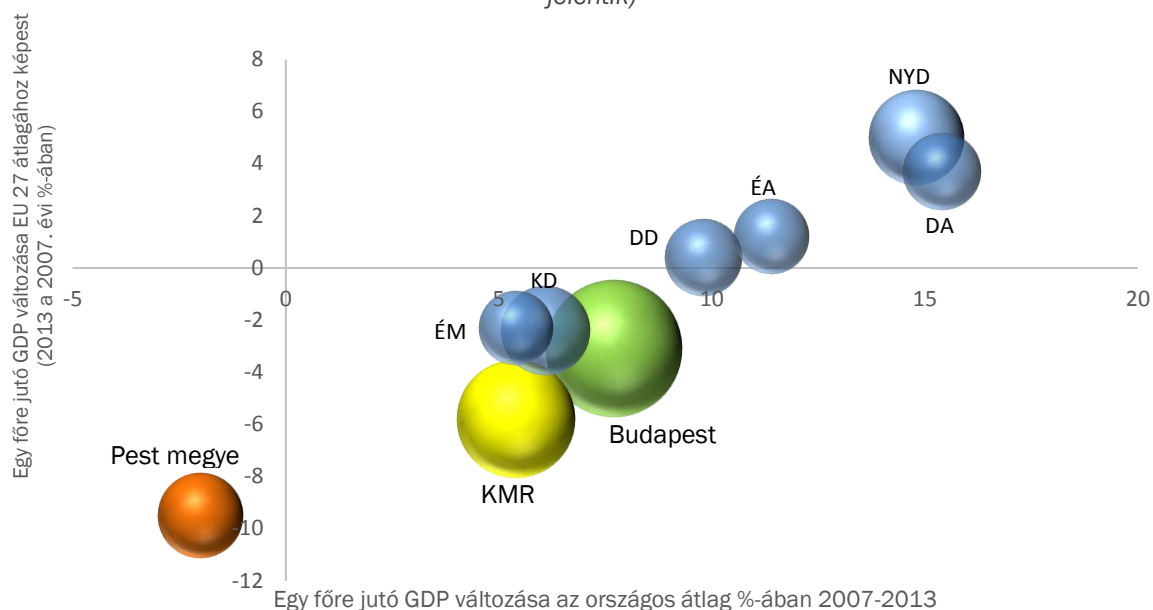
*A KMR-re jutó Strukturális Alap források összehasonlítása a 2007-13-as és a 2014-20-as időszakra
(utóbbi 310 EUR/HUF árfolyamon számolva)*

Mrd Ft	2007-2013*			2014-2020		
	EU	Hazai	Összesen	EU	Hazai	Összesen
ERFA	430	75	505	80	80	160
ESZA	140	25	165	64	64	128
TOTAL	570	100	670	144	144	288

**: KMOP és EKOP, ÁROP és TÁMOP KMR prioritásai*

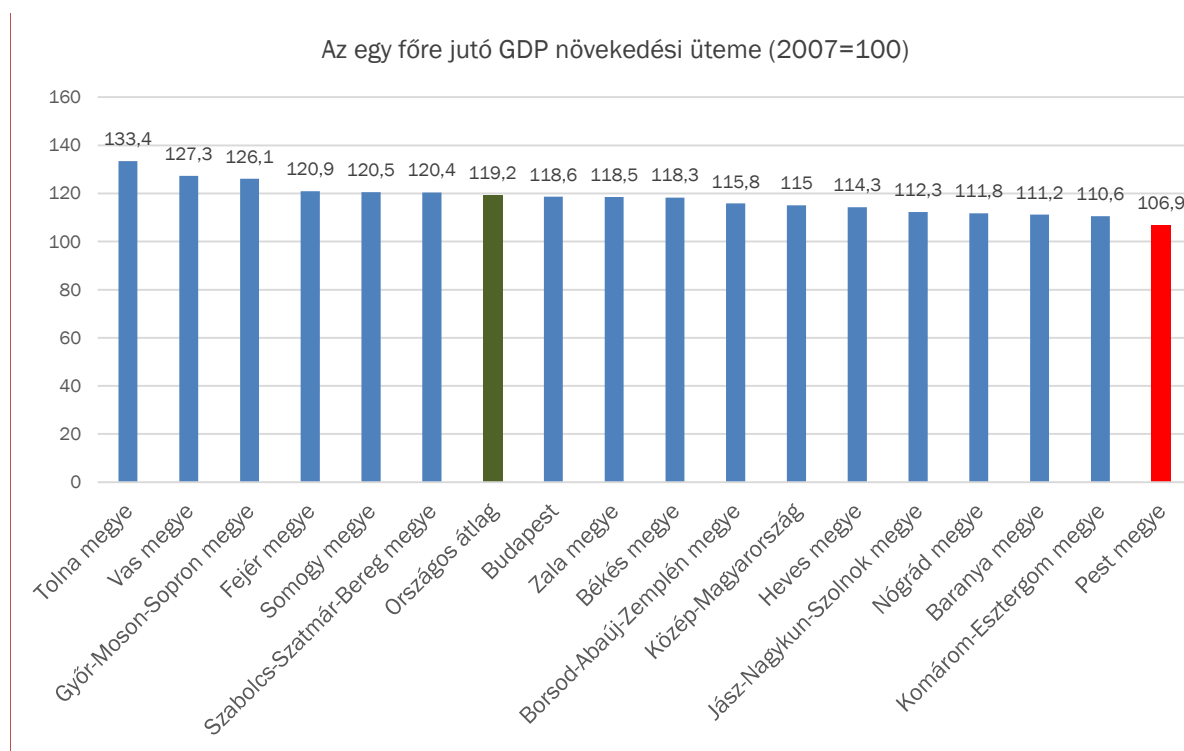
A megye gazdasági lemaradását a legfontosabb gazdasági mutató, a GDP országos, illetve az EU-27 átlagához mért változása szemlélteti talán a legjobban.

Egy főre jutó GDP változása az EU27 átlagának, illetve az országos átlag %-ában a régiókban, Budapesten és Pest megyében
(a gömbök mérete a régió/menye GDP EU27 átlagának %-ban kifejezett volumenét jelentik)

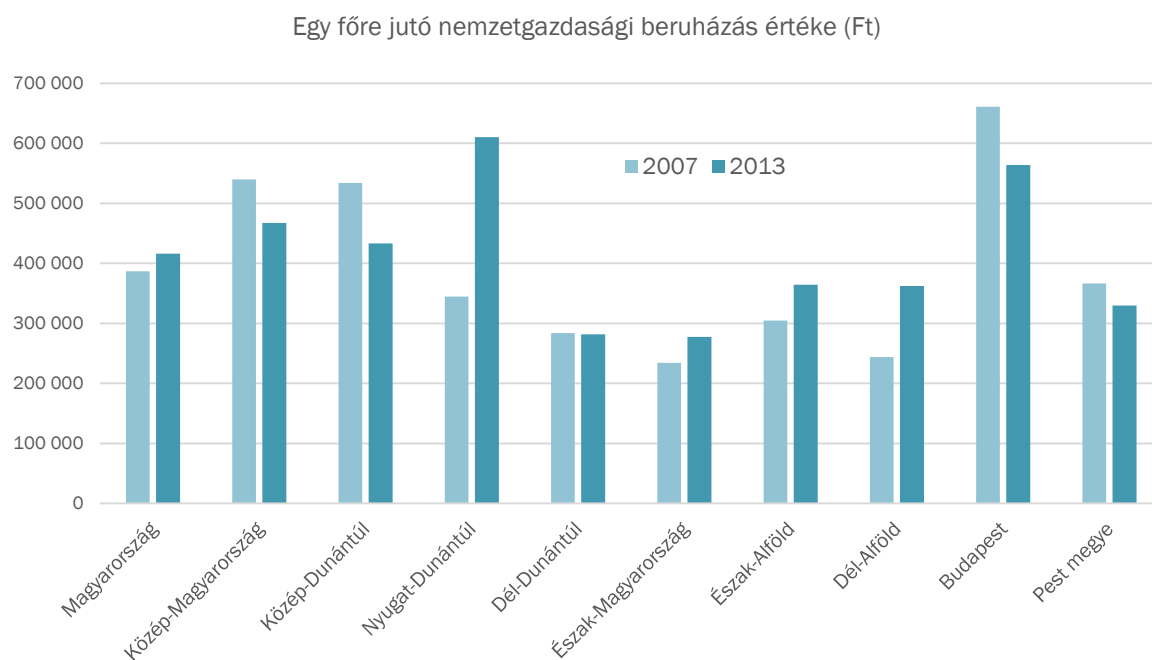

Forrás: KSH adatok alapján

Pest megye esetén az egy főre jutó GDP növekedési üteme 12,3%-kal alacsonyabb, mint az országos átlag, és ez az érték valamennyi vizsgált megyéhez képest jelentős lemaradást mutat.

Forrás: KSH adatok alapján

Forrás: KSH adatok alapján

Pest megye beruházásai 2013-ra visszaestek, így ebben az évben már csak Dél-Dunántúlt és Észak-Magyarországot előzi meg az egy főre jutó nemzetgazdasági beruházások értéke tekintetében. Ebből a már korábban is említettek szerint arra a következtetésre lehet jutni, hogy Pest megye gyengébb GDP-termelő képessége kapcsolatba hozható az alacsonyabb beruházási értékekkel. A GDP és a beruházások alakulása között összefüggés van. Pest megye GDP-termelő képességének javulása nem várható a 2014-2020-as időszakban sem, mivel az EU pénzügyi alapjaiból származó források jelentős mértékben apadnak. Ugyanakkor az egész ország fejlődése és versenyképessége miatt lenne szükség a KMR-ben megvalósuló beruházásokra. A KMR beruházásainak multiplikátor hatását jelzi, hogy 1%-os beruházási volumen-emelkedés átlagosan az országos GDP változásának kb. 50%-át megmagyarázza, miközben teljes volumene az országos GDP kb. 10-15%-át teszi ki.

Ha a KMR beruházások 5%-kal visszaesnek (és a többi régióban beruházások változatlanok), akkor az országos növekedés rövid távon -1,2% lehet, ugyanez 10%-os beruházás-csökkenésnél már 4,1%-os magyar GDP-csökkenést jelenthet.¹

¹ A Közép-Magyarországi Régió tovagyrűzűző hatása, Kopint Tárki Konjunktúrakutatási Intézet Zrt., 2012.

Pest megye gazdaságának visszaesése a vállalkozás sűrűség adatokból is nyilvánvaló. A vállalkozás sűrűség azt mutatja meg, hogy a lakosság számához mérve hogyan alakul a vállalkozások száma. Ez a mutató nyilvánvalóan érzékelteti a foglalkoztatási lehetőségeket, ezért nagy a jelentősége, de a lakosság számához mérten több vállalkozás a gazdaság élénkítésére is jó hatással lehet, továbbá megnyitja a lehetőségét a szorosabb vállalkozási együttműködés, a klaszterek létrejötte előtt.

Vállalkozás sűrűség alakulása (2007, 2013)

Terület	Működő vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)	Új vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)	Megszűnt vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)
	2007	2013		2007	2013		2007	2012 ¹	
Budapest	109,8	94,3	-14,1	9,3	7,8	-16,1	9,6	18,4	+92
Pest megye	71,9	62,7	-12,8	6,6	5,0	-24,2	6,2	13	+109,7
Országos adat	68,4	58,5	-14,5	6,1	4,9	-19,7	6,5	12,1	+86,5

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A megye fejlődésbeli lemaradását a gazdasági adatokon túl a közlekedési infrastruktúra állapota is jelzi. Az egyes járásközpontok egymás közötti, és a saját járási településekről való elérhetőségét a legtöbb esetben csak rossz minőségű mellékutak biztosítják, amelyekre a 2014-2020 közötti uniós ciklusban a tematikus megkötöttségek miatt nem jut forrás. A harántoló autóbusz vonalak fejletlenek, a viszonylatok útvonalai hiányosak, több esetben a járási központ elérése is nehézkes.

A közszolgáltatások – oktatási és szociális intézmények, kommunális infrastruktúra – terén is jelentős problémákkal küzdenek a Pest megyei települések. Az oktatási intézményrendszer egészét érinti a jelentős férőhelyhiány, az épületek állagromlása és az oktatási infrastruktúra elavultsága, s ugyanez elmondható a szociális és az egészségügyi intézményekre is.

A kompozit indexek által mutatott fejlettségbeli lemaradás azonban nem kizárólag Pest megye leszakadó térségeinek köszönhető, mivel megmutatkoznak benne az agglomeráció sajátos problémái is.

Pest megye helyzete speciális abból a szempontból, hogy amíg a megye peremén elhelyezkedő, fejlődésben egyre inkább lemaradó térségek gazdasági-társadalmi mutatói már inkább a kelet-magyarországi régiókéhoz hasonlóak, addig a sok tekintetben fejlettebb agglomerációban is jelentős

¹ A megszűnt vállalkozások számára csak 2012. évi adat áll rendelkezésre

az elmaradt fejlesztések száma, nehezítve az itt élők életét, az itt működő vállalkozások fejlődését. Míg a népesség az ország többi részében csökken, addig az agglomerációban a demográfiai nyomás miatt intézményi kapacitáshiányok alakultak ki, és a leromló infrastruktúra is komoly problémát jelent több közszolgáltatás esetében. A növekvő népesség alapszolgáltatások iránti igényeit – hazai források hiányában – nem lehet majd kielégíteni az uniós források nélkül, holott itt lenne a legnagyobb szükség rá. Számos hiányosság van a közlekedési- és a közmű infrastruktúra és a víz-elvezetés, vízgazdálkodás terén. Foglalkoztatási szempontból megállapítható, hogy ezeken a területeken is kevés a munkahely: több százezer Pest megyei lakos a fővárosba kényszerül ingázni. A Pest megyei kkv szektorhoz tartozó vállalkozások többsége itt is tőkehiánnyal, telephelyproblémákkal, szakemberhiánnyal küzd, hogy csak a legfontosabb problémákat említsük.

A tanulmányban mind a gazdasági, mind a társadalmi mutatók, mind pedig az ezek felhasználásával elkészített kompozit index mutatók egyértelműen alátámasztják, hogy Pest megye teljes területének konvergencia régióvá történő besorolása – önálló NUTS 2 régióként – indokolt és megalapozott.

Az önálló NUTS 2 régióvá válást indokolja a Pest megyei identitás is, amely társadalmi, területi, történelmi és kulturális gyökerekből táplálkozik. A megyei identitás nem csak a szimbólumok és a kommunikáció szintjén, hanem a civil társadalomban is létezik. Pest megye egyedi és különleges, és ez az egyediség mély gyökerekkel bír. A megye már ezer évvel ezelőtt is az ország közepe volt, nem csak földrajzi, hanem gazdasági és szellemi értelemben véve is. Így is nevezték: Medium regni, királyság közepe. Itt volt az ország és a királyság központja. Itt találkozott az országgyűlés a Rákos mezején, és itt kapcsolódtak össze Magyarország és Európa kereskedelmi útvonalai és szellemi áramlatai. A királyság közepe a magyarok számára többet jelentett, mint egy földrajzi pontot a térképen, ezért Pest megye egyedi és különleges státuszt élvezett a vármegyék között. A szabadság, a függetlenség és az önrendelkezés iránti elkötelezettsége tette az ország vezérvármegyéjévé. Ez adja az itt élő 1,2 millió embernek, 187 településnek, és 13 nemzetiségnek az identitását. Ez az identitás nemcsak kulturális értékekben, hagyományokban, természeti-táji, illetve épített környezetben, hanem gazdasági sikerességben is megmutatkozik. Az ország 19 megyéje közül 4 mondhatja el magáról, hogy több mint ezer éve fenn áll: az egyik Pest megye.

Az Európai Parlament és a Tanács 2003. május 26-án kihirdetett, a statisztikai területi egységek közös osztályozási rendszerének (NUTS) kialakításáról szóló 1059/2003 (EK) rendelet 5. cikk (4) bekezdése alapján a NUTS-osztályozás módosításait az abban rögzített szabályozási eljárásnak megfelelően legfeljebb háromévenként a naptári év második felében, a rendeletben meghatározott ismérvek alapján fogadják el. Pest megye a rendeletben foglalt valamennyi feltételnek eleget tesz, NUTS 2 régióvá válásának uniós szinten jogi akadályai nincsenek. Pest megye önálló NUTS 2 régióvá válásával Magyarország NUTS rendszerének regionális szintje is jóval kiegyensúlyozottabbá

válna, hiszen Pest megye, lakosságát tekintve jelenleg is a többi konvergencia régióval van egy kategóriában. (A NUTS 3-as, megyei szintre az uniós jogszabály 800 ezer fő lakosságában állapította meg a felső határt, mint tudjuk, Pest megye lakossága meghaladja az 1.2 millió főt, amivel több magyarországi konvergencia régiót megelőz.)

A régió-lehatárolás módosítása a Kormány kezdeményezésére, az Európai Bizottság egyetértésével, és az EUROSTAT jóváhagyásával történhet, és a döntéshozatalt követő második év január 1-től lép hatályba (2018. január 1.). A regionális lehatárolás módosítása következtében létrejövő önálló Pest megye NUTS 2 régió a 2014-2020-as fejlesztési ciklusra nem lesz hatással, mivel a támogatásra jogosult régiók listáját az Európai Bizottság 2020. december 31-ig jóváhagyta.¹ Fontos ugyanakkor, hogy a következő uniós ciklusra vonatkozó döntés – figyelembe véve azt, hogy a felülvizsgálatra 3 évente nyílik lehetőség – mielőbb megszülessen.

Az önálló Pest megyei tervezési-statisztikai régió létrejötte ugyanakkor nem jelenti azt, hogy Pest megye és az általa körbeölelt Budapest elszakadna egymástól. Sőt, ez a KMR-t alkotó két szereplő között jelenleg is meglévő együttműködések további elmélyítését igényli, hiszen a főváros és tágabb környezete mindennapi élete szorosan összefonódik. Ahhoz azonban, hogy ez a térség mind magyarországi-, mind európai léptékben sikeres legyen, s az itt élők életminősége javuljon, csökkenteni kell a Főváros és Pest megye közötti fejlettségbeli szakadékot és javítani kell a térség versenyképességét. Ez azonban nem tud megvalósulni akkor, ha Pest megye nem, vagy csak igen korlátozottan jut fejlesztési forrásokhoz.

¹ A Bizottság 2014/388/EU sz. végrehajtási határozata

1. Pest megye alapvető adatai, jellemzői

Ebben a fejezetben Pest megye néhány jellemzőjét mutatjuk be a KSH adataira támaszkodva. A helyzetkép bizonyítja, hogy Pest megye jelentős erőforrásokkal rendelkező, a gazdasági fejlődés és a versenyképesség területén potenciálisan jó pozícióban lévő megye.

Terület, település, 2014. január 1.

Megye, főváros, régió	Terület, négyzet- kilométer ^{a)}	Telepü- lések száma	Városok száma	Városi népesség aránya, %, 2014
	2015			
Budapest	525	1	1	100,0
Pest	6 390	187	54	69,3
Közép-Magyarország	6 915	188	55	87,4
Fejér	4 358	108	17	60,8
Komárom-Esztergom	2 264	76	12	67,1
Veszprém	4 463	217	15	61,7
Közép-Dunántúl	11 085	401	44	62,9
Győr-Moson-Sopron	4 208	183	12	60,1
Vas	3 336	216	13	61,4
Zala	3 784	258	10	56,5
Nyugat-Dunántúl	11 328	657	35	59,4
Baranya	4 430	301	14	65,1
Somogy	6 065	246	16	52,0
Tolna	3 703	109	11	56,2
Dél-Dunántúl	14 197	656	41	58,4
Dunántúl	36 610	1 714	120	60,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	7 247	358	29	58,8
Heves	3 637	121	11	47,6
Nógrád	2 544	131	6	41,9
Észak-Magyarország	13 428	610	46	53,0
Hajdú-Bihar	6 209	82	21	79,9
Jász-Nagykun-Szolnok	5 581	78	22	73,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5 933	229	28	54,4
Észak-Alföld	17 723	389	71	68,5
Bács-Kiskun	8 443	119	22	67,9
Békés	5 630	75	22	76,6
Csongrád	4 262	60	10	75,0
Dél-Alföld	18 335	254	54	72,6
Alföld és Észak	49 486	1 253	171	65,2
Összesen	93 011	3 155	346	70,4
Ebből: megyék	92 486	3 154	345	64,1

Forrás: KSH

A terület nagysága tekintetében Pest megye a megyék között a harmadik, települések számát tekintve a 8., a városok számát tekintve pedig az első helyet foglalja el a megyék rangsorában. A városi népesség összes népességen belüli aránya alapján pedig Pest megye az ötödik.

A népesség egy adott évi adatán kívül az is figyelemre méltó, hogy miként alakul a népesség egy hosszabb időszakban.

A népesség alakulása (január 1.)

	(ezer fő)			
Megye, főváros, régió	2005	2010	2014	2015
Budapest	1 697	1 722	1 745	1 754
Pest	1 144	1 230	1 221	1 226
Közép-Magyarország	2 841	2 951	2 965	2 980
Fejér	429	427	420	417
Komárom-Esztergom	316	312	301	299
Veszprém	367	359	349	347
Közép-Dunántúl	1 111	1 099	1 069	1 063
Győr-Moson-Sopron	440	448	450	453
Vas	265	259	255	254
Zala	295	289	280	277
Nyugat-Dunántúl	1 000	996	985	984
Baranya	400	394	374	370
Somogy	332	321	316	312
Tolna	245	234	228	226
Dél-Dunántúl	977	948	917	908
Dunántúl	3 089	3 043	2 971	2 955
Borsod-Abaúj-Zemplén	732	693	675	668
Heves	323	311	304	301
Nógrád	217	205	198	196
Észak-Magyarország	1 271	1 209	1 177	1 165
Hajdú-Bihar	549	541	540	537
Jász-Nagykun-Szolnok	411	391	383	380
Szabolcs-Szatmár-Bereg	582	560	561	562
Észak-Alföld	1 542	1 493	1 484	1 479
Bács-Kiskun	540	528	517	513
Békés	390	367	355	351
Csongrád	425	423	407	406
Dél-Alföld	1 355	1 318	1 279	1 270
Alföld és Észak	4 168	4 020	3 941	3 914
Összesen	10 098	10 014	9 877	9 849
Ebből: megyék	8 400	8 293	8 133	8 095

Forrás: KSH

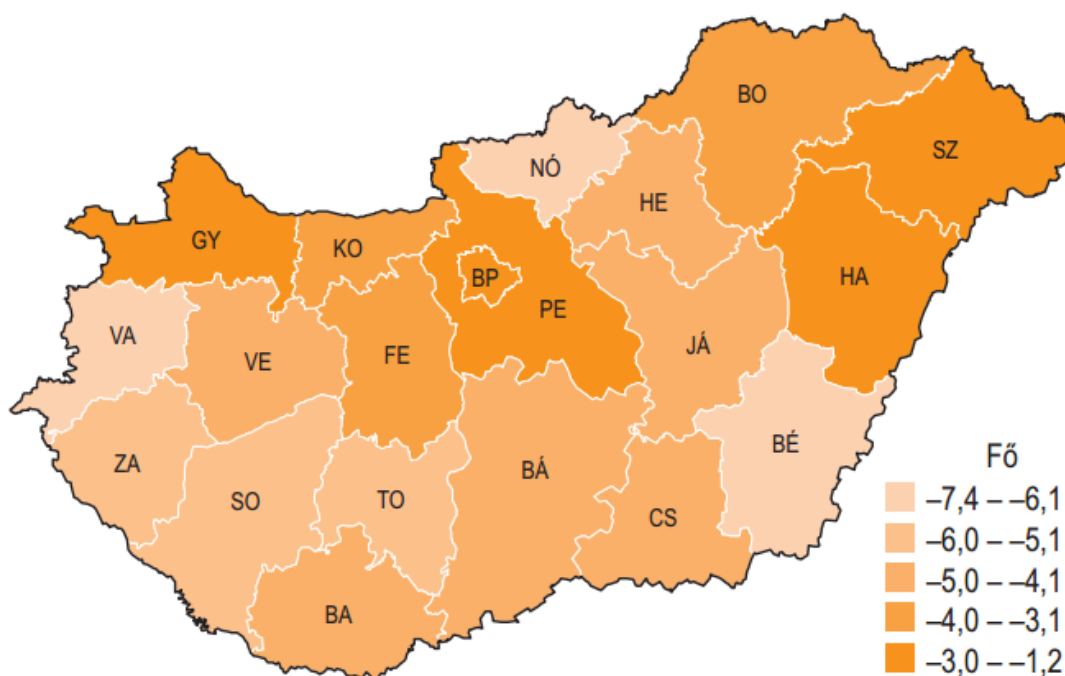
A táblázatban azt látjuk, hogy Pest megye mellett még két másik, Győr-Moson-Sopron és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, továbbá Budapesten történt enyhe népesség növekedés 2014-ről 2015-re. Pest megye népességszáma – ellentétben az országos tendenciákkal – folyamatos, de eltérő dinamikájú növekedést mutat. 2015 januárjában a régió az ország lakosságának mintegy 30%-a, Pest megye lakossága a teljes lakosság 13%-a.

A megyei települések népességszáma jelentős szóródást mutat. A legnépesebb települések első sorban az agglomerációs településeken, valamint a megye délkeleti területein alakultak ki.

Az agglomerációs települések népességnövekedése nélkülözhetlenné tette az intézmények kapacitásfejlesztését, azonban a 2007-2013 között folyamatosan szűkülő uniós források nem tették lehetővé a népességnövekedés által generált alapvető közszolgáltatási igények megfelelő szintű kielégítését.

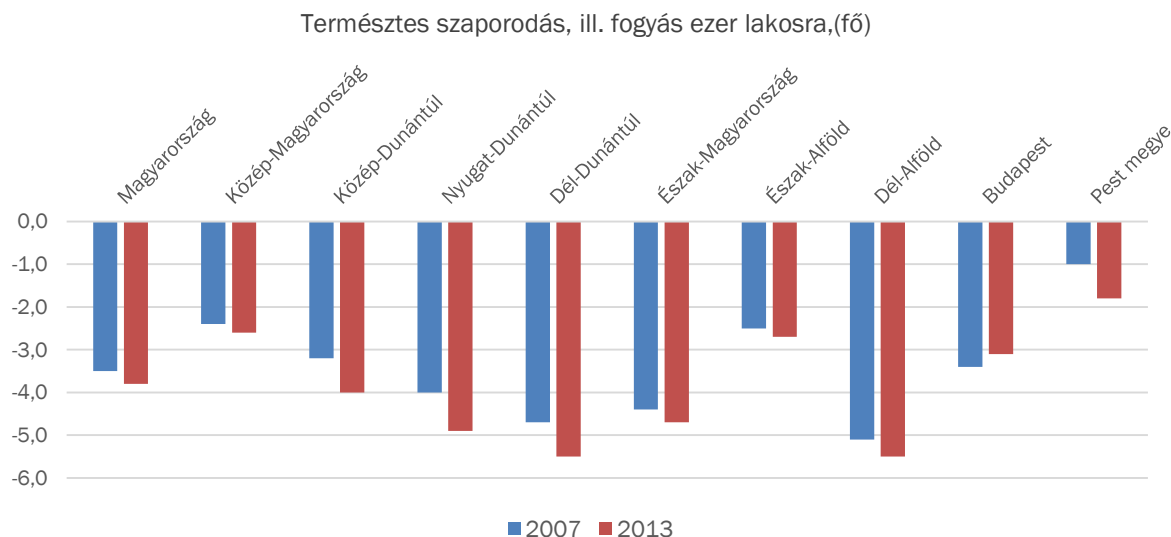
A természetes fogyás tekintetében Pest megye a legkedvezőbb adatú megyék között található.

Természetes fogyás ezer lakosra, 2014

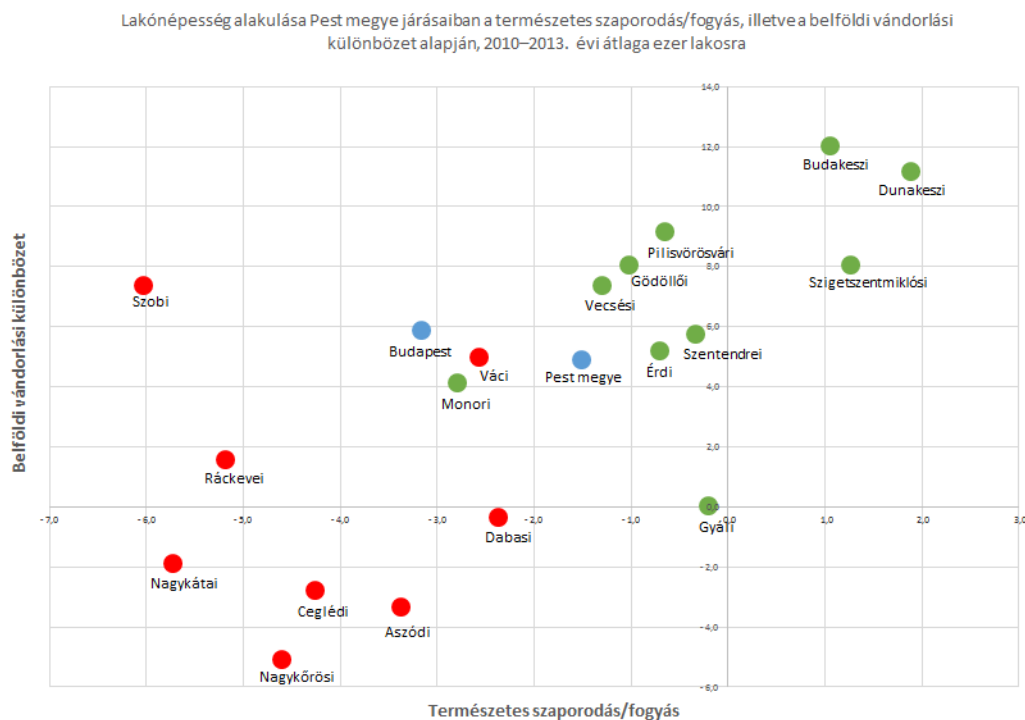
Forrás: KSH

Az alábbi ábrán a természetes szaporodás, ill. fogyás mértékét látjuk régiós bontásban, két időpontban, 2007-ben és 2013-ban, ami lehetővé teszi az időbeli változások nyomon követését is. Azt látjuk, hogy Pest megye adatai, időbeli összehasonlításban már nem olyan kedvezőek, hiszen öt megyében is alacsonyabb volt a fogyás százalékos növekedése, mint Pest megyében, Budapesten pedig javulás következett be.

Forrás: KSH adatai alapján

Pest megye erősen városiasodott megye, továbbá humán tőke tekintetében jó adottságokkal rendelkezik. Éppen ezért a humán tőkére építő tudás-és innováció-vezérelt fejlesztési stratégia kínálkozik a következő 2014-2020-as időszakban is követendőnek. Viszont a bérekben való elmaradás éppen arra mutat rá, hogy az innováció, a tudásalapú fejlődés területén, a későbbiekben részletesen vizsgált okok miatt, nem sikerült a 2007-2013-as időszakban előrelépnie. Ismert közgazdasági tény ugyanis az, hogy az innováció-és tudásalapú munkahelyeken nagy hozzáadott értékteremtés zajlik, és ezért ott a bérek is magasabbak.

Forrás: KSH adatai alapján

A természetes szaporodás/fogyás, valamint a belföldi vándorlási különbözet alapján – járási szinten vizsgálva – kirajzolódik, hogy a népesség növekedése elsősorban a fejlettebb járások – főleg az agglomeráció településein – figyelhető meg, míg a fejletlenebb területeken jelentős természetes fogyás, illetve elvándorlás a jellemző.

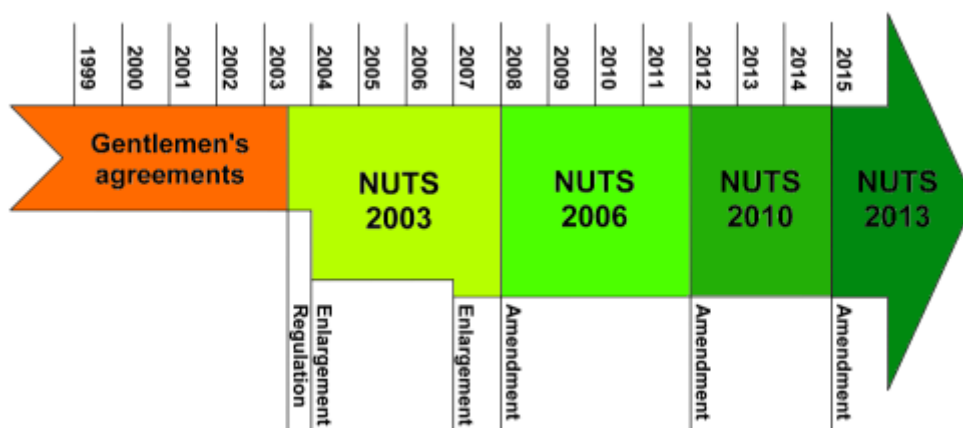
2. Az uniós régiólehatárolás folyamata, a Közép-Magyarországi Régió kettéválásának lehetőségei és perspektívái

Az uniós régiólehatárolás módszertana, a Közép-Magyarországi Régió kettéválasztásának története

Magyarországon a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban: Tftv.) bevezette a régió fogalmát. Az Országos Területfejlesztési Konceptiót elfogadó 35/1998.(III. 20.) Ogy. határozatban, majd az ennek helyébe lépő 97/2005. (XII.25.) OGY. határozatban került rögzítésre a jelenleg érvényes hét tervezési-statisztikai régió. Ez a lehatárolás az Európai Unióhoz való csatlakozási megállapodásba is átvezetésre került, azonban ez a Központi Statisztikai Hivatalnak az EUROSTAT fele történő adatszolgáltatási kötelezettségének teljesítése során a gyakorlatban már korábban is érvényesült.

Az Európai Parlament és a Tanács 2003. május 26-án kihirdetett, a statisztikai területi egységek közös osztályozási rendszerének (NUTS) kialakításáról szóló 1059/2003 (EK) rendeletben¹ határozta meg a különböző területi egységeket, a lehatárolás módját, annak módosításának szabályait.

A Nuts rendszer

Forrás: Eurostat

A tagállamokon belül meglevő közigazgatási egységek (azaz közigazgatási vagy politikai döntéshozatali hatáskörrel rendelkező területi egységek, melyek jelenleg Magyarországon a települések és a megyék) képezik a területi egységek meghatározásának alapját. A regionális statisztikák összehasonlíthatósága megköveteli, hogy a régiók a népesség tekintetében összehasonlítható méretűek legyenek. Ezért a rendelet 3. cikk (2) bekezdése meghatározza, hogy „Annak érdekében, hogy meg-

¹ Módosításai: 105/2007 EK, 1888/2005 EK, 176/2008 EK, 31/2011 EK, 1319/2013 EK, 868/2014 EU

állapítsák a vonatkozó NUTS szintet, amelybe egy tagállam közigazgatási egységeinek adott osztályát be kell sorolni, a közigazgatási egységek ezen osztálya átlagos méretének a következő népesség-küszöbértékeken¹ belül kell lennie:

Szint	Legalább	Legfeljebb
NUTS 1	3 millió	7 millió
NUTS 2	800 000	3 millió
NUTS 3	150 000	800 000

Ez azt jelenti, hogy a tagállamban kialakított közigazgatási (és abból összevonással képzett) területi szintek lakónépessége számtani átlagának kell a megadott határértékek között lennie.

Azonban további követelmény a közigazgatási (vagy abból képzett) egység ismérvé is. A rendelet 3. cikk (5) bekezdése szerint, „Ha egy adott NUTS-szinthez egy tagállamban – a (2) bekezdésben említett ismérvek megfelelően – nincs megfelelő méretű közigazgatási egység, e NUTS-szintet megfelelő számú, egymással határos, meglévő kisebb közigazgatási egység összevonásával kell képezni. Az ilyen összevonás olyan ismérveket vesz figyelembe, mint a földrajzi, társadalmi-gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények”. Az így keletkezett összevont egységek a nem-közigazgatási (például: tervezési-statisztikai) egységek. Amíg a közigazgatási egységek átlagos méretének kell a küszöbértékek közé esnie, addig a nem-közigazgatási egységek egyedi méretének kell a fent említett népesség-küszöbértékeken belül lennie. Egyes nem-közigazgatási egységek – sajátos földrajzi, társadalmi- gazdasági, történelmi, kulturális vagy környezeti körülmények miatt – eltérhetnek a fenti küszöbértékektől, különösen a szigetekeken és a legtávolabbi régiókban.

A NUTS-rendelet 5. cikke írja elő, hogyan frissíthető a NUTS-osztályozás. Az alapvető megközelítés szerint ugyanakkor a NUTS-osztályozás maradjon a lehető legstabilabb, hogy így el lehessen kerülni a töréseket a statisztikai idősorokban. A NUTS-osztályozás változásai ezért legtöbbször hároméves gyakoriságra korlátozódnak. Ez alól a hároméves korlát alól kivételt jelent, ha egy tagállam teljesen átszervezi közigazgatását, hiszen egy ilyen átszervezés lehetetlenné vagy rendkívül munkaigényessé teszi az érintett ország statisztikai hivatalának, hogy továbbra is az elavult regionális osztályozás továbbítsa az adatokat. Egy másik kivételt jelent a regionális határok rendkívül csekély módosítása: az olyan határmódosítás, amely a legkisebb érintett régió népességének kevesebb, mint 1%-át érinti, nem tekintendő a NUTS-osztályozás frissítésének.

A rendelet 5. cikk (3) bekezdése alapján „Egy tagállamnak a 3. cikk (5) bekezdésében említett nem közigazgatási egységeire vonatkozó NUTS akkor módosítható, ha a módosítás az érintett NUTS szinten a népesség tekintetében csökkenti minden EU területi egység méretének a szórását.”

¹ A számítások során a lakónépesség figyelembe vétele szükséges.

A területi egységek népességszámának szórását az összes EU régióra nézve akkor lehet megállapítani, ha tisztázásra kerül, mely év vagy évek népességszámát kell figyelembe venni.

A rendelet 5. cikk (4) bekezdése alapján „A NUTS-osztályozás módosításait a 7. cikk (2) bekezdésében említett szabályozási eljárásnak megfelelően legfeljebb háromévenként a naptári év második felében, a 3. cikkben meghatározott ismérvek alapján fogadják el. Mindazonáltal, ha egy tagállamban a vonatkozó közigazgatási szerkezetet jelentősen átszervezik, a NUTS-osztályozás módosításait háromévesnél kisebb időközönként is el lehet fogadni.”

A NUTS-osztályozás változtatásának hároméves moratóriuma azt jelentette, hogy 2006-ban vált lehetségessé az első felülvizsgálat. A tagállamoktól származó információk alapján és figyelembe véve a Bizottság részlegeinek politikai igényeit, a Bizottságnak úgy kell javaslatot tenni a NUTS-osztályozás frissítésére, hogy azt a „napközi év második felében” elfogadják. A teljes felülvizsgálati folyamat és az az eljárás, amely szerint a tagállamok a NUTS-osztályozásban elvégezni kívánt minden változásról értesítik a Bizottságot, az Eurostat regionális és városi statisztikákkal foglalkozó munkacsoportjának 2005. évi rendes ülésén fejeződött be a tagállamokkal. A gyakorlatban az osztályozás felülvizsgálata mindössze a mellékletek módosítását jelenti.

Általánosságban mivel a NUTS-rendelet a statisztikára vonatkozik, a regionális osztályozás irányításának összehangolásáért az egyes tagállamok statisztikai hivatalai felelősek. Azonban a tagállamoknak – az EU melletti állandó képviselőjüktől érkező levélben – hivatalosan értesíteniük kell a Bizottságot minden általuk javasolni kívánt változásról.

A területi lehatárolás megváltoztatása során figyelembe kell venni a jelenlegi adatgyűjtési szabályokat és az adatok számítására vonatkozó sajátos körülményeket (pl. GDP legkisebb egységként csak megyei bontásban értelmezhető), valamint a Bizottság felé továbbítandó adatok körét; illetve ezek előállításának költségvonatát. Az új NUTS-osztályozást a 2008. január 1-jétől szolgáltatott adatokra kell alkalmazni. Ettől az időponttól kezdve a továbbított statisztikai adatoknak az új NUTS 2006 osztályozásnak kell megfelelniük.

A lehatárolás megváltoztatásának következménye a statisztikai adatsorok új felosztásra történő átszámítása és az EUROSTAT-nak való átadása. Erre vonatkozóan a Bizottság „Az új regionális bontásra vonatkozó idősorok továbbítása tekintetében a statisztikai célú területi egységek nomenklátúrájának (NUTS) létrehozásáról” szóló 1059/2003/EK Európai parlamenti és Tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 11/2008/EK (2008. január 8.) rendeletében foglaltak az irányadók.

Ezen rendelet 1. cikke szerint „Az 1059/2003/EK rendelet 5. cikkének (5) bekezdése értelmében, ha a NUTS-osztályozást módosítják, az érintett tagállam a korábban továbbított adatok helyettesítése céljából az új regionális bontás idősorait továbbítja a Bizottsághoz.” Az idősorok és azok hosszának jegyzékét a Bizottság határozta meg, illetve ezeket a rendelet melléklete tartalmazza. Az

idősorokat a NUTS-osztályozás módosításától számított két éven belül kell megadni, melynek költsége a tagállamot terheli.

A Bizottsághoz kötelezően továbbítandó statisztikai adatok szintje a NUTS 3. Az európai statisztika rendszer területi statisztikai adatokat rendszerszerűen a NUTS 2 és 3 szintekre gyűjt, a NUTS 1 szintű adatok ezek aggregátumai. Szűkebb adatkört gyűjtenek a NUTS 3 szintet alkotó, többségében közigazgatási egységekből álló LAU 2 (települési) egységekről. Ezek forrásai az általában tízévenként megtartott nép- és lakásszámlálások, a teljes körű mezőgazdasági összeírások és tagországok településenkénti, évenkénti, kötelező adatszolgáltatásai a LAU 2-es szint rendszeréről, az egységek év elejei népességéről és területéről. Azon változatok esetében, amelyek kistérségeket vagy azok településeit emelnének át egyik NUTS 3, vagy NUTS 2 egységbe, a megkívánt adatok biztosítására nincs esély, s így nem célszerű velük foglalkozni.

A hazai NUTS rendszer 2004-ben vált teljessé, amikor az EUROSTAT felkérésére kialakításra került a hazai NUTS 1 szint is. Ez 2004. május 1-i hatállyal KSH elnöki közleményben került kihirdetésre. Magyarország NUTS-besorolását, azon belül a NUTS-II. – tervezési-statisztikai – régiók lehatárolását EK jogszabályban az Európai Parlament és Tanács 1888/2005/EK (2005. október 26.) rendelete rögzíti. Ennek értelmében Magyarország 3 NUTS-I. (nagy-régió), 7 NUTS-II. (tervezés-statisztikai régióból) és 20 NUTS-III. (megyék és a főváros) egységből áll.

Az érvényben lévő szabályozás alapján a NUTS-II. tervezési-statisztikai régiók lehatárolásának módosítása nem tartozik Magyarország kizárólagos hatáskörébe. A régió-lehatárolás módosítása a 1059/2003/EK rendelet előírásai értelmében az Európai Bizottság egyetértésével, és az EUROSTAT jóváhagyásával történhet. A rendelet szerint a NUTS lehatárolás háromévenkénti felülvizsgálatára¹ van lehetőség. A korábbi tapasztalatok alapján² - és a Bizottság iránymutatása szerint – ebben a kérdésben a tagállam Kormányának egyértelmű állásfoglalása szükséges. Az ezzel kapcsolatos eljárásrend betartása a tagállamokra nézve kötelező. A NUTS II. régiók lehatárolásának és „elfogadtatásának” meghatározott eljárásrendje korlátozza a tagállamok lehetőségeit a lehatárolások módosításának kérdésében.

Már 2002-től kezdődően merültek fel kérdések a lehatárolással kapcsolatban, többek között Pest Megye Közgyűlése több határozatban is megerősítette „leválási szándékát”.

¹ NUTS-rendelet 5. cikk (4) „A NUTS-osztályozás módosításait a 7. cikk (2) bekezdésében említett szabályozási eljárásnak megfelelően legfeljebb háromévenként a naptári év második felében, a 3. cikkben meghatározott ismérvek alapján fogadják el.”

² Az Európai Bizottságnak a NUTS-rendelet végrehajtásáról szóló COM(2007) 287) jelentése javasolta, „hogyan valamennyi tagállam szándéka teljesen világos legyen, minden tagállamtól konkrét választ kell kérni, amelyben egyértelműen kijelenti azt is, ha nem kíván felülvizsgálatot. Ezzel a jövőben elkerülhetők lesznek a szándékok tisztázatlanságával kapcsolatos nehézségek.”.

Pest Megye Közgyűlése az 1990. évi LXV. tv. 71. § (2) bekezdés alapján már 2002-ben a 140/2002. (08. 30.) sz. Közgyűlési határozatával népszavazást kezdeményezett annak érdekében, hogy Pest megye váljon külön a Fővárostól és különüljön el NUTS 2 szinten is. A népszavazás megtartására végül mégsem kerülhetett sor, mert a Pest megyei Bíróság 1.Kpk. 26.827/2002/5. sz. végzésével a határozatot megsemmisítette.

2004. április 29-én a Miniszterelnöki Kabinetiroda fogalmazott meg kérést Budapest és Pest megye különválasztására vonatkozóan. A javaslattal kapcsolatban az EUROSTAT indítványozta, hogy Magyarország nyújtson be módosítási kérelmet a NUTS rendelet 2006. évi felülvizsgálati eljárása során. A Kormány 2006-ban nem kezdeményezte Pest megye kiválását. 2004 nyarán Pest Megye Önkormányzatának képviselőtestülete „A Pest Megyét érintő regionális átalakulások, átalakítási szándékok” tárgyú, 266/2004. (06.18.) számú Közgyűlési határozatával újból kezdeményezte a regionális lehatárolás felülvizsgálatát, az önálló régió kialakítását. Határozatának egyik legfontosabb célja az volt, hogy a KMR továbbra is jogosult maradjon az 1. célkitűzés szerinti támogatásra. Ezt az aggodalmat a Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006 közötti, az egész ország 1. célkitűzés szerinti régióként történő kezelésével átmenetileg mérsékelte.

Mindezeket figyelembe véve 2007-ben Pest Megye Közgyűlése a 408/2007. (10.26.) sz. Közgyűlési határozatában fogadta el, hogy kezdeményezni kívánja Pest megye, mint önálló tervezési-statisztikai régió kialakítását. Egyben döntött arról, hogy minden Pest megyei településnél kezdeményezi e törekvés támogatását és a helyi népszavazásról való döntést. Bár a népszavazás elmaradt, a Pest megyei önkormányzatok nagy része támogatja, hogy településükön népszavazás döntse el, kiváljon-e a megye a Budapesttel közös régióból¹.

Mindezek alapján egyértelműen azonosítható Pest megye önálló régióvá válásának igénye, kiemelten már a 2007-2013 közötti tervezési időszak uniós forrásainak felhasználásához kapcsolódóan, illetve az ezt követő periódusra felkészüléshez. A Pest Megyei Önkormányzat – és parlamenti képviselők – megkeresésére a Kormány több alkalommal előterjesztés tervezeteket készített a KMR szétválasztásának kérdéséről. A tervezetek az ország és azon belül a KMR helyzetét komplexen, azon belül kiemelten Budapest támogathatóságának lehetőségeit vizsgálták. Az előterjesztésekben kimutatásra került, hogy az ország szempontjából a KMR egyben tartása - a főváros és a megye

¹ A Pest megyei önkormányzatok közel nyolcvan százaléka támogatta, hogy településükön népszavazás döntse el, kiváljon-e a megye a Budapesttel közös régióból. A megkeresésre 158 település válaszolt, és ezek közül 148 támogatta, hogy helyi népszavazáson döntsenek a települések lakói arról, ki akarnak-e válni a Budapesttel közös Közép-magyarországi régióból. Mindössze öt település – Budaörs, Csomád, Pécel, Szigethalom és Üröm – válaszolta kategorikusan azt, hogy nem kíván kiválni a régióból. Nagykörösnön pedig megyét váltott volna, s erről kívántak népszavazást tartani. Négy település – Sósút, Rád, Kartal, Herceghalom, – testülete azt válaszolta, hogy jelenleg nem tartják időszerűnek a kiválás kérdését. Százhalombattán nem támogatták helyi népszavazás kiírását, viszont az önkormányzat képviselő-testülete az országgyűlésnél kezdeményezte önálló Pest megyei területfejlesztési-statisztikai régió létrehozását.

területfejlesztési szoros együttműködésének biztosítása mellett - azért is támogatott, hogy a Főváros az EU forrásokhoz hozzáférhessen.

Budapest és Pest megye egy régióba sorolása lehetővé tette, hogy a 2004-2006 közötti időszakban az ország egész területe az elmaradott régiók kategóriájába kerüljön és a legmagasabb támogatást élvezhesse.

A 2007-2013 közötti időszakra Magyarország számára meghatározott támogatási keretnél a KMR az eredeti, első megközelítéshez képest több forrást élvezhet, mind a Kohéziós Alap által finanszírozott projekteken keresztül, mind további kompenzációs támogatások révén. Az így kialakított keretek tették lehetővé, hogy Budapest és Pest megye egy régióban tartásával átmeneti – phasing in – kategóriába kerülhetett, és így széleskörű, a közlekedés, infrastruktúra, turisztika, oktatás, és egyéb területekre kiterjedő támogatást kaphatott. A phasing-in besorolás miatt a KMR 2010-ig az 1. célkitűzésű régiókéhoz hasonló mértékű támogatásokban részesülhetett sok tekintetben, majd 2011-2013 között indul meg a támogatások mértékének jelentős csökkenése.

A NUTS-besorolás módosítását a Kormány sem az EU-csatlakozást megelőzően, sem az esedékeség évében, 2006-ban nem kezdeményezte. A lehatárolás kérdése 2009-ben merült fel újra, azonban a témában kormányzati döntés nem született. A NUTS-rendszer felülvizsgálatával kapcsolatos tagországi kezdeményezések határidejét az Európai Bizottság 2009. első félévéről 2010 márciusára hosszabbította meg, Magyarország azonban ezzel a lehetőséggel nem élt.

A KMR megosztását legutóbb 2013 első félévében lehetett volna kezdeményezni. Az Európai Bizottsággal történő egyetértés és az EUROSTAT általi jóváhagyás esetén az új régió-beosztás legkorábban 2015. január 1-től lépett volna hatályba. A 2014-20-as időszakra vonatkozó jogszabályi keretek elfogadását követően a Bizottság azonnal elfogadta a különböző régiókatételekbe eső régiók listáját és az azokra jutó allokációkat, ezt pedig nem lehet megváltoztatni az időszak során, mivel az a többéves pénzügyi keret módosítását is igényelné, amire ilyen kérdésben nincs reális lehetőség.

Változtatásra van lehetőség ugyanakkor a 2020 utáni időszak vonatkozásában. Ez pedig indokolt is lenne, mivel a jelenlegi beosztás nagy gazdasági-társadalmi lemaradást okozott Pest megyében. Ezt bizonyítják a reálgazdasági és a társadalmi adatok egyaránt. Ma Pest megye egyes járásaiban rosszabbak a mutatók, mint a konvergencia régiók adatai. A lemaradást ezért feltétlenül orvosolni kell.

Az európai tapasztalatok rendkívül vegyesek, nincs arra vonatkozó kötelező szabály, hogy a főváros és környezete külön, vagy együtt alkosson egy régiót. Míg Brüsszel, Berlin, Athén vagy Madrid teljes

területe NUTS-1 egység és ezen belül se NUTS-2, se NUTS-3 egységek nem kerültek kialakításra, addig Párizs, Bécs, Dublin, Róma, Amszterdam NUTS-3 egységeket jelent. London két NUTS-2 egységre osztott, és azokon belül is további 2-2 NUTS-3 egység került kialakításra.

A KMR, speciális helyzetét az okozza, hogy az egy főre jutó GDP tekintetében – Budapest hatása miatt – a közösségi átlag fölött áll, ezért – eltérően a többi hat magyar régiótól – nem jogosult olyan mértékű és feltételrendszerű kohéziós támogatásra, mint a közösségi átlag 75 százaléka alatti legfejletlenebb régiók. Ráadásul az állami támogatási szabályok alapján a vállalkozásoknak adható maximális támogatási intenzitás is alacsonyabb, mint a fejletlenebb régiókban.

Ez – többek között – a következő okoknak tudható be:

- a régión belül jelentős a fejlettségbeli különbség (a főváros fejlettsége az uniós átlag felett van, Pest megyéé viszont a fejletlenebb régiók szintjének felel meg – lásd bővebben kifejtve a következő fejezetekben);
- Budapest jó gazdasági adatai „felhúzzák” az egész régió átlagát az EU átlag fölé, ezért a régió egésze a 2014-2020 időszakban már a legfejlettebb (ún. „versenyképességi”) régiók közé tartozik miközben Pest megye, ha önálló lenne, a legfejletlenebb régiókatagóriába tartozna;
- Magyarország erősen centralizált ország, számos olyan funkció van, amely – az ország méretéből, infrastrukturális adottságaiból fakadóan – Budapesthez kötődik, valójában azonban az ország egészét szolgálja. Ezen funkciók kiépítése a többi régióban nem feltétlenül méretgazdaságos az ország nagyságából kiindulva. Mivel a KMR-re jutó források mennyisége csökken, ezeket a funkciókat korlátoosan szolgálhatják majd a fejlesztési források.

A KMR – Budapestnek „köszönhetően” – a 2007-2013 közötti időszakban az ún. „phasing-in” (átmeneti) besorolás alá esett, azaz olyan régiónak tekintették, amely már nem tartozott a legszegényebbek közé, ezért fokozatosan kivezető támogatásra volt jogosult. Ennek alapján támogatása fokozatosan csökkent, 2011-ben érte el a fejlettebb uniós régiók átlagos egy főre jutó támogatási intenzitási szintjét. Ez Pest megyére nézve rendkívül előnytelen volt. A régióban ugyanakkor 2007-2013 időszakban érvényesültek az EU által az elmaradott régiók számára biztosított támogatási feltételek: az uniós társfinanszírozás felső határa 85 %-os volt (15%-os magyar társfinanszírozással). Mindemellett egyedi elbánás alapján a Magyarország egésze számára juttatott uniós támogatáson felül a KMR további 160,5 millió euró¹ kiegészítő juttatásban részesült. A KMR uniós támogatási jogosultsága így összességében 2,1 milliárd euró volt a 2007-2013-as időszakban, amit mintegy 400 millió euró hazai társfinanszírozás egészít ki.

¹ 2011-es bázis áron.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv pénzügyi táblájában is rögzített módon a régió a hét év alatt hazai társfinanszírozással együtt 4 operatív program keretében kb. 2,4 Mrd euro strukturális forrásra jogosult társfinanszírozással együtt. Jól látható, hogy az uniós források mennyiségének csökkenése már 2011-től megkezdődött. Ez az egyik lényeges sajátossága az ún. „phasing in” régiókatételeknek: a régió fokozatosan „bevezetődik” a legfejlettebb, ún. „versenyképességi” régiók csoportjába, azaz a hétéves ciklus elején még nagyobb, a fejletlen régiók támogatását megközelítő uniós forrást kap, mely fokozatosan csökken.

A KMR forrásainak ütemezése a 2007-2013-as időszakban

Összesen:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
100%	33,8%	26,5%	19,0%	11,2%	3,2%	3,1%	3,2%

A régió a strukturális forrásokon (ERFA, ESZA) felül részesülhet a Kohéziós Alap támogatásaiból is, amelynek a lefedettsége országos, nincs indikatív megosztás az egyes régiók között. A 2007-2013 időszakban a KMR számára forrást biztosító operatív programok az alábbiak:

KMR-t finanszírozó operatív programok

Forrás alapok	Operatív Program
ERFA	KMOP, EKOP
ESZA	TÁMOP, ÁROP
Kohéziós Alap	KÖZOP, KEOP

A 2014-2020 időszakban a KMR fejlettségi szintje alapján a „fejlettebb” régió kategóriába tartozik, erősen csökkentett uniós támogatási forrással. A társfinanszírozási ráta 50% a régióban, vagyis a kiszámított EU-forrás értékével megegyező hazai forrást kell biztosítani. További hátrányt jelent, hogy a vállalkozások állami támogatásaira (state aid) vonatkozó támogatás-intenzitás is lecsökken.

A 2007-2013 közötti időszak során a vállalkozásokat támogató források eloszlása Budapest és Pest megye viszonylatában Budapest erősebb forrásvonzó-képességét jelzi. Ez részben következik Magyarország főváros-központúságából: számos országos hatású közigazgatási és állami szolgáltatás és annak fejlesztése Budapesten valósul meg, számos vállalkozás székhelye Budapesten van, de a projekt előkészítő és megvalósító adminisztratív kapacitás és lobbierő eltérő rendelkezésre állása is magyarázza a forráselszívó jelenséget.

A rendelkezésre álló források egy része a jelenlegi időszakban is – operatív programonként eltérő arányban – olyan országos jelentőségű projekteket támogat, amelyek hasznosulása, a projektek jellegéből adódóan, országos szinten történik. Ezeket a projekteket az esetek többségében KMR-

ben (elsősorban Budapesten) székhellyel rendelkező kedvezményezettek valósítják meg, a projektek hatásterülete ugyanakkor nem (illetve nem csak) a KMR területe.

Országos projektek aránya az egyes OP-kon belül (2007-2013)

Operatív Program	Országos jelentőségű projektekre megítélt közkiadás	Országos jelentőségű projektekre megítélt közkiadás
	<i>Az OP-keret százalékában</i>	<i>A teljes megítélt összeg százalékában</i>
ÁROP	22,2%	59,3%
EKOP	45,7%	100%
KÖZOP (ERFA)	0,04%	0,07%
TÁMOP	16,6%	43,7%

Ezek a projektek leghangsúlyosabban az ÁROP, az EKOP és a TÁMOP esetében jelennek meg. Az EKOP-fejlesztések jellegükből adódóan teljes egészében országos jelentőségűek, így az OP forrásainak KMR és a konvergencia-régiók közötti megbontása a jogszabályi környezethez igazodó, mesterséges struktúrának tekinthető. A megvalósuló projektek tartalmukban az ország egészét szolgálják, területileg differenciálatlan módon.

A régióban leszerződött támogatási összeg mintegy 20%-a jelenik meg Pest megyében és a fejlettségbeli különbségeket is tekintetbe véve a rendelkezésre álló források 2013 utáni csökkenése ugyanakkor egyértelműen Pest megyét érintheti kedvezőtlenebbül.

Beérkezett és támogatott ÚMFT pályázatok (adatok: EMIR 2015)

	Budapest	Pest megye	Országos (megye) átlag
Beérkezett pályázatok száma	13 232	8 698	6 286
Igényelt támogatási összeg (Ft)	2 600 410 106 911	792 725 073 037	752 554 174 369
Támogatott pályázatok száma	6 604	4 179	3 315
Megítélt támogatási összeg (Ft)	2 161 822 671 830	445 591 658 139	461 675 441 752
Leszerződött pályázatok száma	6 530	4 125	3 199
Szerződéssel lekötött összeg (Ft)	2 057 476 284 658	436 001 288 765	437 832 740 605
Megkezdett kifizetések száma (pályázat)	13 232	8 698	6 286
Kifizetett támogatási összeg (Ft)	1 727 622 233 574	368 306 331 857	343 540 771 389

Pályázatok számának megoszlása operatív programonként (Forrás: EMIR)

Operatív program	Beérkezett pályázatok Budapest	Beérkezett pályázatok Pest megye	Beérkezett pályázatok Országos (megye) átlag	Támogatott pályázatok Budapest	Támogatott pályázatok Pest megye	Támogatott pályázatok Országos (megye) átlag
ÁROP	228	109	53	189	88	40
DAOP	8	1	199	8	0	87
DDOP	8	0	121	8	0	55
ÉAOP	8	0	215	8	0	100
EKOP	218	9	12	132	0	6
ÉMOP	8	0	250	8	0	111
GOP	31	2	2 040	26	0	1 186
KDOP	8	0	114	8	0	50
KEOP	525	511	526	275	301	284
KMOP	7 573	6 288	669	4 097	3 228	349
KÖZOP	57	7	36	41	5	26
NYDOP	8	0	101	8	0	52
TÁMOP	4 450	1 771	1 769	1 698	557	847
TIOP	28	0	172	24	0	113
VOP	74	0	4	74	0	4
Összesen:	13 232	8 698	6 281	6 604	4 179	3 310

Igényelt és megítélt támogatási összeg megoszlása operatív programonként (Ft) (Forrás: EMIR)

Operatív program	Beérkezett pályázatok Budapest	Beérkezett pályázatok Pest megye	Beérkezett pályázatok Országos (megye) átlag	Támogatott pályázatok Budapest	Támogatott pályázatok Pest megye	Támogatott pályázatok Országos (megye) átlag
ÁROP	46 077 623 777	2 300 958 963	3 150 859 948	41 211 355 881	1 958 232 186	2 721 198 553
DAOP	8 297 892 680	60 000 000	23 258 095 314	8 297 892 680	0	11 596 086 741
DDOP	7 758 403 012	0	19 605 605 903	7 758 403 012	0	11 057 751 372
ÉAOP	10 734 601 504	0	26 347 839 417	10 734 601 50	0	15 389 862 096
EKOP	187 058 944 284	1 541 913 500	9 127 997 013	149 292 571 535	0	7 109 170 073
ÉMOP	9 967 824 742	0	26 202 828 048	9 967 824 742	0	13 990 598 835
GOP	265 940 122 367	652 889 584	82 777 425 200	273 551 766 163	0	51 531 059 186
KDOP	5 631 813 708	0	14 196 510 201	5 631 813 708	0	7 817 300 664
KEOP	249 025 885 295	176 745 049 342	116 386 851 416	172 065 906 309	150 035 176 121	79 535 702 189
KMOP	403 825 817 925	436 885 890 220	40 171 093 017	278 766 092 641	201 974 907 828	22 892 428 594
KÖZOP	544 767 656 117	113 048 094 908	245 256 171 086	441 207 150 787	75 767 180 297	142 359 497 434
NYDOP	5 114 649 372	0	11 973 695 444	5 114 649 372	0	7 166 902 553
TÁMOP	699 754 481 932	61 490 276 520	91 878 696 209	589 946 283 716	15 856 161 707	55 685 600 604
TIOP	51 430 580 766	0	37 104 898 115	53 933 467 361	0	27 252 751 477
VOP	105 023 809 430	0	5 115 608 038	114 342 892 419	0	5 569 531 382
Össz:	2 600 410 106 911	792 725 073 037	752 554 174 369	2 161 822 671 830	445 591 658 139	461 675 441 753

A többéves pénzügyi keret és jogszabálycsomag Közép-magyarországi régiót érintő rendelkezései a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan

A 2014-2020 időszakban a kohéziós politika főösszege 325,1 milliárd euró lett, ami alacsonyabb a 2007-2013-as időszak adatánál (354,8 milliárd euró) és a bizottsági javaslatban szereplő értéknél (338,9 milliárd euró) is. A kohéziós politika alapvető struktúrája nem változott a bizottsági javaslatához képest, újdonság, hogy az átmeneti régió kategória – az uniós fejlettségi átlag 75%-a és 90%-a közötti régiók – elfogadásra került. Az elmaradottabb (75% alatti) régiók részesedése 57,1%-ról 50,5%-ra csökkent a kohéziós kiadásokon belül, ugyanakkor ezen régiók száma is csökken a jelenlegi időszakhoz képest (84 helyett 71 ilyen régió lesz). A 2014-2020 időszakban a magyar kohéziós allokáció mértéke 2011-es bázis árakon számolva kb. 20,55md€ (folyó áron 23,2mrd€), ami szignifikánsan – több mint 12%-kal – magasabb az Európai Bizottság eredeti javaslatánál (18,3 md€, folyó áron 20,7md€).

Magyarország EU forrásai régiókatégoriánként (2014-2020) euróban

Régió	Alap	EU forrás
KMR	ESZA	205 873 693
	ERFA	257 829 746
	Összesen	463 703 439
6 kevésbé fejlett régió	ESZA	4 506 266 232
	ERFA	10 498 950 944
	Összesen	15 005 217 176
	KA	6 025 427 012
	ETHA	39 096 293
	EMVA	3 455 336 493
	Összes alap	24 988 780 413

Forrás: Partnerségi Megállapodás

A kohéziós politika 2014-2020 időszakra vonatkozó joganyagot az Európai strukturális és beruházási alapokról szóló rendeletek, valamint felhatalmazáson alapuló jogi aktusok, végrehajtási aktusok, iránymutatások, közlemények és határozatok alkotják.

A rendeletek a következők:

- a közös rendelkezésekről szóló rendelet¹

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra, a Kohéziós Alapra, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapra és az Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra és az Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1083/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

- ERFA-rendelet¹
- ESZA-rendelet²
- ETE-rendelet³
- EGTC-rendelet⁴
- Kohéziós Alapról szóló⁵
- EMVA-rendelet⁶

A szabályozás lehetővé teszi a beruházásokat valamennyi uniós régióban, és a támogatás szintjét és a nemzeti hozzájárulás mértékét (társfinanszírozási arány) hozzáigazítja az egyes régiók fejlettségi szintjéhez. Régiókat kategóriák:

- Kevésbé fejlett régiók (GDP < az EU-27 átlagának 75%-a)
- Átmeneti régiók (GDP az EU-27 átlagának 75%–90%-a között)
- Fejlettebb régiók (GDP > az EU-27 átlagának 90%-a)

A KMR az utóbbi kategóriába sorolható, ahol az egy főre jutó GDP az EU-27 átlagos GDP értékének 90%-át meghaladja. Összesen 53,1 milliárd euró kerül elkülönítésre a fejlettebb régiók számára. Habár a kevésbé fejlett régiókban nyújtott támogatás továbbra is a kohéziós politika prioritása marad, de léteznek az összes tagállamot érintő jelentős kihívások is, mint a globális verseny a tudásalapú gazdaságban, az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé való elmozdulás és a jelenlegi gazdasági környezet által súlyosbított szociális polarizáció, így továbbra is indokolt valamennyi régió, így a legfejlettebb kategória támogatása is.

A 28 tagállam 14 fővárosi régiója több mint 20%-kal meghaladja az EU27 átlagos fejlettségi szintjét, ezen kívül négy régió nem éri el a 75%-ot. Az egy főre jutó GDP alapján legfejlettebb régiók között a fővárosi, nagyvárosi régiók szerepelnek: Belső London az Egyesült Királyságban (321%), Luxembourg (266%), Brüsszel Belgiumban (222%), Hamburg Németországban (202%), Pozsony

¹ Az Európai parlament és a Tanács 1301/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapról és a „Beruházás a növekedésbe és munkahelyteremtésbe” célkitűzésről szóló egyedi rendelkezésekről, valamint az 1080/2006/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről

² Az Európai Parlament és a Tanács 1304/2013/EU rendelete (2013. december 17-én) az Európai Szociális Alapról és az 1081/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

³ Az Európai Parlament és a Tanács 1299/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az Európai Regionális Fejlesztési Alap által az európai területi együttműködési célkitűzésnek nyújtott támogatásra vonatkozó egyedi rendelkezésekről

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 1302/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az európai területi együttműködési csoportosulásokról szóló 1082/2006/EK rendeletnek a csoportosulások létrehozásának és működésének egyértelművé tétele, egyszerűsítése és javítása tekintetében történő módosításáról

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 1300/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a Kohéziós Alapról, és az 1084/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról és az 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

Szlovákiában (186%), Île de France Franciaországban és Groningen Hollandiában (mindkettő 182%), Stockholm Svédországban (173%), és Prága Csehországban (171%).

A fennmaradó régiók közül átmeneti kategóriába kerül a kb. 77%-on álló Málta. Szlovénia, Lengyelország és Románia fővárosi régiója várhatóan védőháló típusú kompenzációban részesül, mivel korábbi konvergencia besorolásból versenyképességi kategóriába kerülnek. Berlin és Lisszabon már a jelenlegi időszakban is versenyképességi régiók voltak, így náluk nem merül fel a támogatások komoly visszaesése. Ciprus egy régiót alkot, így ebben a formában nem összehasonlítható a KMR-rel. A KMR-hez némileg hasonló helyzetű Görögország Attika régiója, mely 111%-on áll.

Az alapokra való tekintettel, és annak biztosítása érdekében, hogy a régió kategória megfelelő juttatásban részesüljön, a forrásokat nem lehet átcsoportosítani a kevésbé fejlett, az átmeneti és a fejlettebb régiók között.

Ami az uniós források mennyisége mellett szintén radikálisan változik, az az a szabály- és feltételrendszer, amely mellett a KMR az uniós forrásokat igénybe veheti (az unió szigorúbb felhasználási szabályokat ír elő a fejlettebb régiókban, mint a fejletlenebbekben).

A kohéziós politika jövőjéről szóló jogszabályok több, a tagállami tervezés és végrehajtás számára gyakran megnövekvő kötelezettségeket és terheket előíró szabályt tartalmaznak a 2014-20 közötti programozási időszakra: a legmarkánsabb vezérlőelvként a tematikus koncentrációt, az Európa 2020 stratégia céljaival való szoros kapcsolatot, továbbá a beruházások megnövelt eredményorientációját lehet kiemelni.

Annak érdekében, hogy az EU-finanszírozás erős ösztönzést jelentsen a tagállamoknak az Európa2020 stratégia céljainak és célkitűzéseinek elérésében, egyrészt a szabályozás régiókatérgiánként eltérő mértékű minimum-arányt rögzít a különböző alapokra, másrészt a jogszabály-tervezetek a források tervezése tekintetében tematikus determinációkat is megszabnak.

Tematikus célok és források

ERFA ¹	ESZA ²	KA ³	Tematikus célok
			kutatás, technológiafejlesztés és innováció erősítése;
			információs, kommunikációs technológiák hozzáféréseinek elősegítése, minőségi javítása;
			KKV-k az agrár- és halászati szektor versenyképességének növelése és a vízkultúrák támogatása
			az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való átállás támogatása minden szektorban;

¹ Európai Regionális Fejlesztési Alap

² Európai Szociális Alap

³ Kohéziós Alap

			a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás és kockázatmegelőzés és -kezelés ösztönzése;
			környezetvédelem és erőforrás-hatékonyság ösztönzése;
			fenntartható közlekedés megteremtése és a hálózati infrastruktúrák szűk keresztmetszeteinek feloldása;
			foglalkoztatás növelése és munkaerő-piaci mobilitás támogatása;
			társadalmi befogadás ösztönzése és szegénység elleni küzdelem;
			oktatási beruházások, készségfejlesztés és élethosszig tartó tanulás elősegítése;
			intézményi kapacitás és hatékony közigazgatás megteremtése

A jogszabály-csomagban további előírásokat találunk arra vonatkozóan, hogy a tagállami források bizonyos hányadát milyen tematikus célok szolgálatába kell rendelni.

Az ERFA keretében történő beruházások 4 kulcspriorításra összpontosulnak majd: innováció és kutatás, digitális menetrend, a kis- és középvállalkozások (kkv-k) támogatása, karbon-szegény gazdaság, az adott régió kategóriájától függően (előírt forráskoncentrációs mérték kevésbé fejlett régiók: 50%, átmeneti régiók: 60%, fejlettebb régiók: 80%).

Az Európai Szociális Alap hozzájárul az uniós prioritások megvalósításához a foglalkoztatás területén, például képzések és az egész életen át tartó tanulás, az oktatás és a társadalmi befogadás révén (minden tagállamban az ESZA legalább 20%-át e célkitűzés támogatására kell felhasználni). A fejlettebb régiók esetében a tagállamoknak az egyes operatív programokra vonatkozó ESZA-allocáció legalább 80 %-át legfeljebb öt beruházási prioritásra kell összpontosítani.

A Kohéziós Alap (KA) a környezet területén az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásba és a kockázat megelőzésbe, a vízügyi és a hulladékágazatba, továbbá a városi környezetbe irányuló beruházásokat fogja támogatni. Az energiába való beruházás is támogatható, amennyiben az kedvező környezeti hatásokkal rendelkezik. Szintén a támogatottak közé tartozik ezért az energiahatékonyságba és a megújuló energiákba történő befektetés. A közlekedés területén a Kohéziós Alap támogatást nyújt a transzeurópai hálózatok részére, továbbá az alacsony szén-dioxid-kibocsátású közlekedési rendszerek és a városi közlekedés részére is. Az alap beavatkozási körét választott tematikus célok mentén és azon belül beruházási prioritások szerint is meghatározza. Ez alapján a KA öt tematikus célkitűzéshez járul hozzá (alacsony szénkibocsátású gazdaság felé elmozdulás; éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodás, kockázat-megelőzés; környezetvédelem és erőforrás-hatékonyság; fenntartható közlekedés és a fő hálózati infrastruktúra hiányosságainak feloldása; intézményi kapacitás erősítése és hatékony közigazgatás).

A fennmaradó összegek sem költhetők korlátlanul akármire, azoknak is illeszkedniük kell a rendletekben megadott célhierarchia elemeihez. A célterületek kiválasztását azonban befolyásolja, hogy ahhoz, hogy ezen területeken fejlesztési forrást használhasson fel a tagállam, teljesítenie kell bizonyos tematikus feltételeket.

Társfinanszírozás és a KMR speciális helyzete¹

A KMR problémája alapvetően két szempontból adódik. Az egyik ilyen szempont fejlesztéspolitikai: a 2014-2020-as évek szabályozásából adódóan jelentős mértékben csökken a régió rendelkezésére álló forrástömeg. A másik szempont költségvetési: a közösségi társfinanszírozási arány csökkenéséből adódóan a rendelkezésre álló EU-s pénzekhez hazai forrásainkból többet kell hozzátenni.

A KMR-ben a 2007-2013 időszakban az uniós források mellé 15% hazai önrészt kellett biztosítani (kiegészítendő az Unió által adott 85%-ot); a 2014-2020 időszakban viszont már 50%-ot kell Magyarországnak biztosítania (az EU értelemszerűen a másik 50%-ot állja). Ez jelentősen megnöveli a hazai költségvetés terheit (szemléltetésképpen: habár a régió EU allokációja kb. 80%-kal csökken, az ehhez szükséges nemzeti társfinanszírozás volumene még nő is a 2007-2013-ashoz képest).

További módosulás az előző időszakhoz képest, hogy a Bizottság a javaslatában jelentősen szűkíti azon területek körét, amelyeket a legfejlettebb régiók esetében uniós forrásokból támogatni lehet, illetve számos, a tagállami fejlesztési törekvéseket szigorúan szabályozó, korlátozó megkötést ír elő (részletesen lásd tematikus koncentráció bemutatásánál).

A kohéziós politikai szabályozás szerint a társfinanszírozási arányok régió kategóriánként kerülnek meghatározásra.

- A legfejlettebb területek esetén (90% feletti fejlettség): 50% a társfinanszírozás (ide tartozik a KMR is). A finanszírozási arány Kohéziós Alap esetében marad 85%.
- Azon legfejletlenebb területek esetén (EU átlag GDP 75%-a alatt), amelyek olyan tagállamban vannak amelynek fejlettsége nem haladja meg az uniós átlag 85%-át, ill. az outermost régiók esetén (alapvetően az „új” tagállamok, így pl. Magyarország hat régiója a KMR kivételével) 85% az uniós finanszírozás.

¹ Minden adat tájékoztató jellegű becslés a jelenleg rendelkezésre álló gazdasági adatok felhasználásával

- A 75-90% közötti fejlettségi szintű régiók esetében (vagyis az átmeneti kategória), amelyek nem tartoznak a fenti kategóriákba 60% (leginkább Franciaország, Egyesült Királyság, Belgium és Spanyolország érintett, de többek között Olaszországnak, Németországnak is vannak ilyen régiói, ill. 1-1 érintett régióval rendelkezik Ausztria, Portugália, Finnország valamint Málta teljes területe idetartozik).

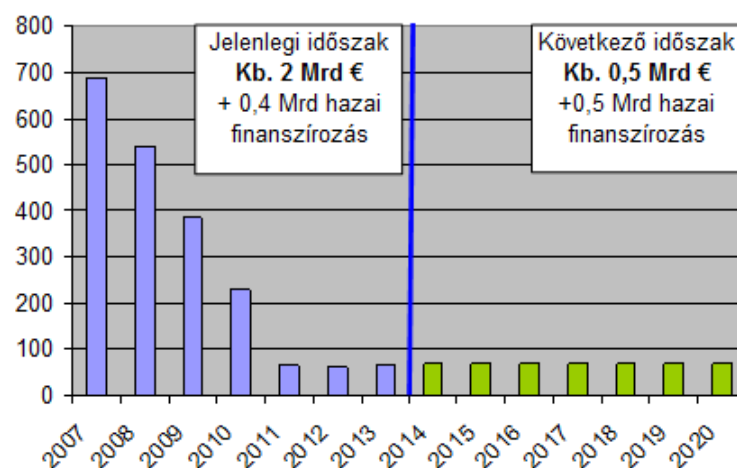
Magyarország számára a társfinanszírozás kérdése kizárólag a KMR vonatkozásában fontos kérdés.

A KMR-re jutó Strukturális Alap források összehasonlítása a 2007-13-as és a 2014-20-as időszakra (utóbbi 310 EUR/HUF árfolyamon számolva)

Mrd Ft	2007-2013*			2014-2020		
	EU	Hazai	Összesen	EU	Hazai	Összesen
ERFA	430	75	505	80	80	160
ESZA	140	25	165	64	64	128
TOTAL	570	100	670	144	144	288

*: KMOP és EKOP, ÁROP és TÁMOP KMR prioritásai

KMR strukturális támogatás/év (millió €)

A források csökkenése két szempontból jelent problémát:

- egyrészt a KMR nem homogén régió, ezért belső egyenlőtlenségei miatt továbbra is szüksége van a helyi fejlesztések érdekében pénzügyi forrásokra,
- másrészt a KMR-ben valósulnak meg olyan projektek, amelyek az ország egészét érintik, de az ország központi berendezkedése kapcsán a projekt helye Budapest.

A régióban elérhető források csökkenése elsősorban Pest megyét fogja hátrányosan érinteni. Pest megye önálló NUTS 2. régiója Budapest nélkül a kevésbé fejlett régiók jogosultsági szabályai szerint lenne támogatható.

Állami támogatási szabályok és a Közép-Magyarországi régió speciális helyzete

Az Európai Unióban, a világon egyedülálló módon, az Európai Unió működéséről szóló szerződés által közösségi hatáskörként meghatározott egységes rendszerű versenypolitika, azon belül állami támogatások szabályozására és ellenőrzésére vonatkozó szabályrendszer került kialakításra az egységes belső piac zavartalan működésének biztosítására.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikk (1) bekezdése szerint összeegyeztethetetlenek a belső piaccal azok a tagállamok által vagy állami forrásból biztosított bármilyen formájú támogatások, amelyeket bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termeléséhez biztosítanak és ezáltal a versenyt torzítják, vagy annak torzításával fenyegetnek, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

Egy támogatás akkor tartozik az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikke alá, ha – „amennyiben a jelen Szerződés másként nem rendelkezik” – az alábbi feltételek mindegyike fennáll:

- a támogatás állami forrásból származik
- a támogatás előnyt jelent az érintett vállalkozás részére
- a támogatás a vállalatok vagy termékek egy meghatározható körét kedvezményezi: azaz az intézkedés szelektív jellegű,
- a támogatás versenytorzító hatású.

Nem minősülnek a versenyszempontú ellenőrzésre vonatkozó uniós és magyar értelmezés szerint állami támogatásnak azon intézkedések, amelyek nem felelnek meg valamennyi fenti feltételnek. Az állami támogatás tilalma főszabályként nem abszolút és nem feltétel nélküli, mivel az Európai Unió működéséről szóló szerződés [107. cikk (2) bekezdés] három kategóriát határoz meg, amikor a támogatás automatikusan összeegyeztethető a közös piaccal. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikkének (3) bekezdése öt kategóriában hatalmazza fel a Bizottságot annak eldöntésére, hogy a nyújtott támogatás jogszerű-e vagy sem. A Bizottság – diszkrecionális jogkörének gyakorlása során – törekszik arra, hogy nyilvánosságra hozza azokat a kritériumokat, amelyeket a felsorolt kategóriákba tartozó támogatások megítélésénél alkalmaz.

A diszkrecionális hatáskörbe tartozó kivételi esetkörök a következők:

- rendkívül alacsony az életszínvonal vagy jelentős az alulfoglalkoztatottság, valamint a 349. cikkben említett térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatások;¹ (nemzeti regionális támogatásról szóló közösségi iránymutatás);²
- a közös európai érdekű fontos tervek előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás;³

¹ 107. cikk (3) bekezdés a) pont.

² HL C74, 1998.03.10.

³ 107. cikk (3) bekezdés b) pont.

- egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben;¹
- a kultúrát és a nemzeti örökség megőrzését előmozdító támogatás, ha az Unión belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben;²
- a támogatás olyan egyéb fajtái, amelyeket a Tanács a Bizottság javaslata alapján hozott határozatával határoz meg”.³

A támogatások zöme az a) és c) pontokban meghatározott jogcímek alapján kerül jóváhagyásra. Az a) pont jelenti a regionális támogatási rendszer hivatkozási alapját, a c) pontban található bekezdés alatt igazolhatóak egyaránt ágazati és regionális támogatások.

A támogatás engedélyezhető mértékének megállapítása a támogatástartalom és a támogatási intenzitás fogalmainak segítségével történik. A támogatási intenzitás a támogatástartalom és az elszámolható költségek jelenértékének hányadosa, százalékos formában kifejezve. A támogatási mértékek az egy projekthez igénybe vett, bármely államháztartási forrásból származó összes azonos jogcímen nyújtott támogatásra vonatkoznak (támogatáshalmazozódás).

A támogatás kivételes jellegének elve fényében a Bizottság azon régiók esetében látja alapját a regionális támogatás lehetőségének, ha a NUTS II. szintű régió a vásárlóerő-paritáson (PPS) mért egy főre eső bruttó hazai terméke (GDP) a Közösség átlagának 75,0%-ánál alacsonyabb.⁴ Ezen szabály egyrészt a támogatási jogosultság szempontjából fontos, hiszen ezen régiók esetében a rendelkezésre álló támogatási források nagysága a legmagasabb, másrészt a versenyjogi oldalról rögzített maximális támogatási intenzitás szempontjából is lényeges.

A regionális támogatási térkép kijelöli a tagállam és régióinak közösségi és nemzeti átlaghoz viszonyított fejlettségi szintje alapján azokat a területeket, amelyeken regionális támogatást lehet nyújtani és szabályozza a beruházások ösztönzésére nyújtható állami támogatások szintjét/mértékét.

Az Európai Bizottság az N 487/2006. sz. határozatával hagyta jóvá a 2007–2013 közötti időszakra vonatkozó regionális támogatási iránymutatás alapján a 2007. január 1-től Magyarországon alkalmazandó regionális támogatási térképet. A térkép a 2007. január 1-től 2014. június 30-ig nyújtott/nyújtandó regionális beruházási támogatásokra alkalmazandó, illetve abban az esetben, ha a vonatkozó uniós vagy hazai szabály erre hivatkozik. A regionális támogatási térkép az európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatásokkal kapcsolatos eljárásról és a regionális támogatási térképről szóló 37/2011. (III. 22) Korm. rendelet 25. §-ában került kihirdetésre.

¹ 107. cikk (3) bekezdés c) pont.

² 107. cikk (3) bekezdés d) pont.

³ 107. cikk (3) bekezdés e) pont.

⁴ E mögött az a feltételezés húzódik meg, hogy a GDP mutató mindkét említett jelenséget képes szintetizáltan kimutatni.

Regionális állami támogatási térkép 2007-2013

Forrás: TVI

A Bizottság 2014. március 11-én hagyta jóvá a 2014. július 1-jétől 2020 végéig alkalmazandó, SA.37718 számú magyar regionális támogatási térképet. A térkép a 2014-2020 között alkalmazandó „Regionális állami támogatásokról szóló iránymutatás” alapján meghatározott területen adható maximális támogatási intenzitásokat tartalmazza.

A 2007-2013. időszakban hatályos térképhez képest a Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl régiókban 5-5%-kal csökken az intenzitás mértéke.

Budapesten nagyvállalatoknak beruházási támogatás nem adható. Pest megyének pedig csak egy része támogatható.

Pest megye 82 településén 35%-ra nő az intenzitás mértéke a 2007-2013 közötti időszakban hatályos 30%-hoz képest.

**Maximális támogatásintenzitás
nagyvállalatok számára**

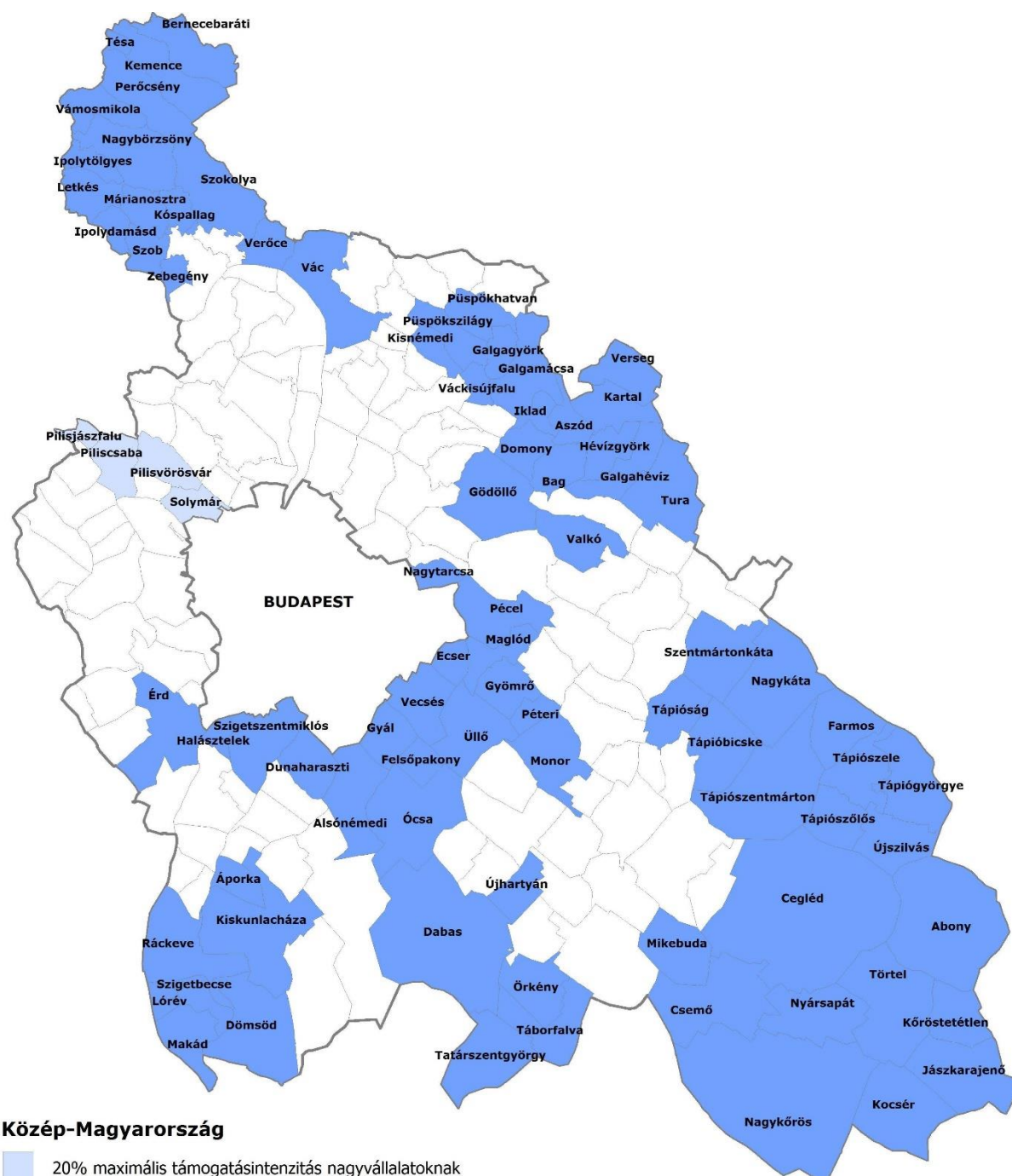

Forrás: TVI

A KMR területén, a *regionális állami támogatásokról (2014–2020) szóló iránymutatás* [C(2013) 3769] alapján – a versenyszabályok alá tartozó tevékenységekhez beruházási támogatás formájában nyújtható állami támogatások esetében az általános regionális támogatási intenzitásnál magasabb arányú támogatásban részesíthető (ún. „C” kategóriás) területek településeinek kijelölése során a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányosabb helyzetű területek felzárkóztatásának elve fontos szempont volt.

Az *európai uniós versenyjogi értelemben vett állami támogatásokkal kapcsolatos eljárásról és a regionális támogatási térképről* szóló 37/2011. (III. 22.) Korm. rendelet V. fejezetében felsorolt, az átlagos támogatási intenzitásnál magasabb támogatásban részesülő 86 Pest megyei település közül 59 a régió hátrányosabb helyzetű, északi, délkeleti elhelyezkedésű térségeiben (Ceglédi, Nagykáta, Nagykőrösi, Szobi, Ráckevei, Aszódi, Dabasi, Monori járás) található.

Ezek a települések a versenyszabályok alá tartozó gazdasági tevékenységek támogatása esetén ez a lehetőség várhatóan hozzájárul a beruházások létrejöttéhez, a vállalkozások versenyképességének javításához, ezáltal a lemaradás csökkentéséhez.

Közép-Magyarország

- 20% maximális támogatásintenzitás nagyvállalatoknak
- 35% maximális támogatásintenzitás nagyvállalatoknak

A REGIONÁLIS ÁLLAMI TÁMOGATÁSOKRÓL SZÓLÓ IRÁNYMUTATÁS (RAG) 107. CIKKE (3)(c) ALAPJÁN BERUHÁZÁSI TÁMOGATÁSRA JOGOSULT TERÜLETEK A TELJES PROGRAMIDŐSZAKBAN

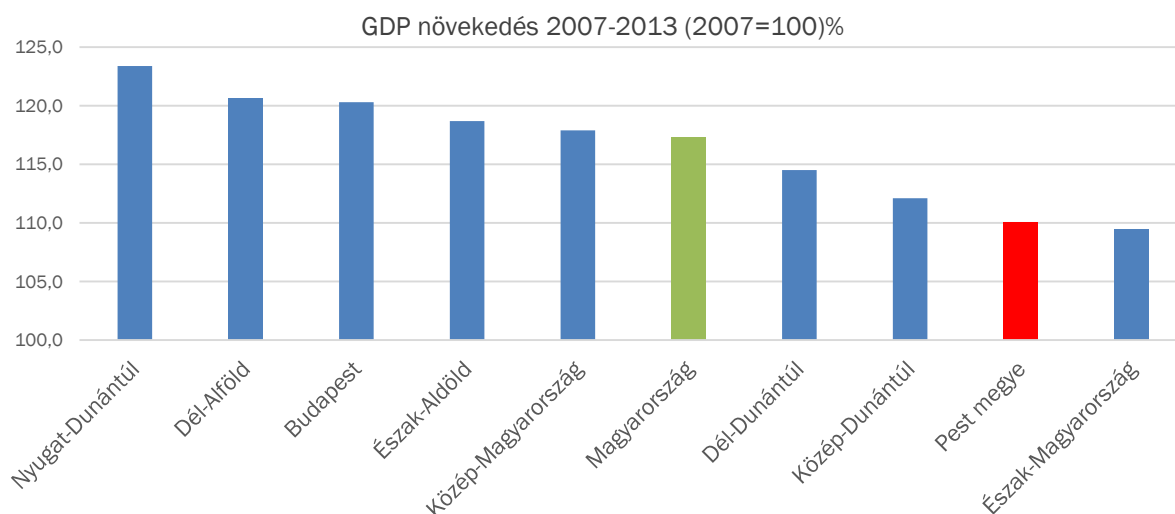
Forrás: TVI

3. Pest megye gazdasági helyzetének alakulása a 2007-2013-as időszakban

Pest megye gazdasági szerkezete nem tér el jelentősen az országos átlagtól, ugyanakkor a konvergencia-régiókra jellemző strukturális gyengeséggel és ellentmondásokkal terhelt. Az agglomerációban a szolgáltatások vannak túlsúlyban, addig a peremvidékeken a tradicionális ágazatok részaránya jelentős. Közép-Magyarországon kiugróan nagy a szolgáltatást nyújtó ágazatok részesedése. A többi régióhoz viszonyítva különösen az információ és kommunikáció, a pénzügyi szolgáltatás, valamint a tudományos és műszaki tevékenység bruttó hozzáadott értékhez való hozzájárulása volt magas. A GDP közel 80%-át ebben az ágazatban működő vállalatok termelik. A szolgáltató szektor vállalkozásainak döntő része helyi értékesítést folytat, de az értékes volumenén belül jelentős lehet a hazai piaci, valamint az exportorientáció. Ezzel párhuzamosan a központi régióban átlag alatti a termelő ágazatok súlya. Megkerülhetetlen tényező az a koncentrált vásárlóerő, amelyet Budapest és a megye népessége jelent. A megye gazdasága azonban nem csak ettől a vásárlóerőtől függ, az ipar és azon belül a feldolgozóipar esetében egyértelmű az exportorientáció és/vagy a hazai exportorientált feldolgozóipari beszállítás.

Pest megye földrajzi elhelyezkedése és az üzleti infrastruktúra kifejezetten kedvez a logisztikai szolgáltatások fejlődésének, az európai léptékű KAPU szerep betöltésének. Az ipar egészében Pest megye az országos átlagnál kisebb arányban részesedik a beruházásokból, a szállítás, raktározás ágazat beruházásainak aránya viszont Pest megyében jóval magasabb, mint az országos átlag. Annak ellenére, hogy a logisztika terén sokat javultak a régió illetve Pest megye adottságai, a makroregionális KAPU szerep betöltéséhez, a Budapest körüli logisztikai gyűrű további fejlesztése szükséges.

GDP adatok

Forrás: KSH adatok alapján

*A bruttó hazai termék (GDP) alakulása az egyes régiókban és megyékben
(piaci beszerzési áron, millió Ft.)*

Területi egység	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	GDP növekedés 2013-ban (2007=100) %
Budapest	9 313 922	10 111 033	10 165 093	10 283 183	10 575 878	10 885 288	11 205 736	120,3
Pest	2 790 783	2 819 095	2 702 983	2 894 557	2 948 268	2 910 433	3 070 607	110,0
Közép-Magyarország	12 104 705	12 930 128	12 868 076	13 177 740	13 524 146	13 795 721	14 276 343	117,9
Fejér	1 038 067	1 081 358	948 632	1 006 957	1 121 156	1 137 123	1 231 186	118,6
Komárom-Esztergom	872 898	893 387	809 469	866 427	893 005	884 946	925 016	106,0
Veszprém	681 969	707 706	648 555	701 943	710 680	718 613	750 858	110,1
Közép-Dunántúl	2 592 934	2 682 451	2 406 656	2 575 327	2 724 841	2 740 682	2 907 060	112,1
Győr-Moson-Sopron	1 283 861	1 361 771	1 269 860	1 452 870	1 558 329	1 486 943	1 640 986	127,8
Vas	600 781	606 467	565 031	596 266	645 127	693 820	742 554	123,6
Zala	593 773	643 564	616 520	636 938	647 162	692 203	675 203	113,7
Nyugat-Dunántúl	2 478 415	2 611 802	2 451 411	2 686 074	2 850 618	2 872 966	3 058 743	123,4
Baranya	708 906	744 989	710 573	709 218	714 953	716 526	744 983	105,0
Somogy	512 877	546 877	530 176	550 373	572 616	579 080	599 521	116,9
Tolna	418 463	453 017	463 292	460 282	490 546	514 089	533 370	127,5
Dél-Dunántúl	1 640 246	1 744 883	1 704 041	1 719 873	1 778 115	1 809 695	1 877 874	114,5
Dunántúl	6 711 595	7 039 136	6 562 108	6 981 274	7 353 574	7 423 343	7 843 677	116,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 186 421	1 199 598	1 115 801	1 128 392	1 171 653	1 219 303	1 305 970	110,0
Heves	577 861	596 073	571 141	577 947	588 250	581 257	633 119	109,6
Nógrád	244 338	258 667	246 704	245 783	253 298	254 536	257 703	105,5
Észak-Magyarország	2 008 620	2 054 338	1 933 646	1 952 122	2 013 201	2 055 096	2 196 792	109,4
Hajdú-Bihar	978 669	1 033 709	1 042 111	1 081 780	1 146 401	1 150 801	1 172 297	119,8
Jász-Nagykun-Szolnok	648 460	688 169	694 660	642 913	705 055	719 941	764 603	117,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	773 406	810 531	794 231	817 059	839 313	882 097	913 404	118,1
Észak-Alföld	2 400 535	2 532 409	2 531 002	2 541 752	2 690 769	2 752 839	2 850 304	118,7
Bács-Kiskun	883 097	961 409	914 310	914 334	1 006 185	1 047 326	1 142 612	129,4
Békés	562 436	591 406	540 913	548 357	579 302	589 744	626 458	111,4
Csongrád	775 902	840 490	824 831	830 451	867 856	884 731	910 073	117,3
Dél-Alföld	2 221 435	2 393 305	2 280 054	2 293 142	2 453 343	2 521 801	2 679 143	120,6
Alföld és Észak	6 630 590	6 980 052	6 744 702	6 787 016	7 157 313	7 329 736	7 726 239	116,5
Ország összesen	25 446 890	26 949 316	26 174 886	26 946 030	28 035 033	28 548 800	29 846 259	117,3

A fenti táblázatban a bruttó hazai termék alakulása látható a 2007 és 2013-as időszakban. Az utolsó oszlop mutatja a teljes időszakban elért bruttó hazai termék értékének növekedését. Ebből láthatjuk, hogy Közép-Magyarországon a növekedés 17,9 % volt, azonban ez az érték a budapesti érték 20,3%-os növekedésének köszönhető. Pest megye viszont a hét éves időszakban csupán 10,0%-os GDP bővülést ért el. Ez évi átlagban 1,4%-os növekedés. A megyék között ezzel az értékkel Pest megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megyével együtt az 5. pozíciót foglalja el. Csak Komárom-Esztergom, Baranya, Heves és Nógrád megye GDP növekedése alacsonyabb, mint Pest megyéé. Pest megye 10 %-os növekedési üteme az országos átlaghoz képest is – amely 17,3 % – alacsony. Viszont Közép-Magyarországé 17,9 %, amely enyhén magasabb, mint az országos átlag. Ez a torzítás Budapest hatásának köszönhető, mivel Budapest esetén a GDP növekedése 2007-ről 2013-ra 20,3% volt.

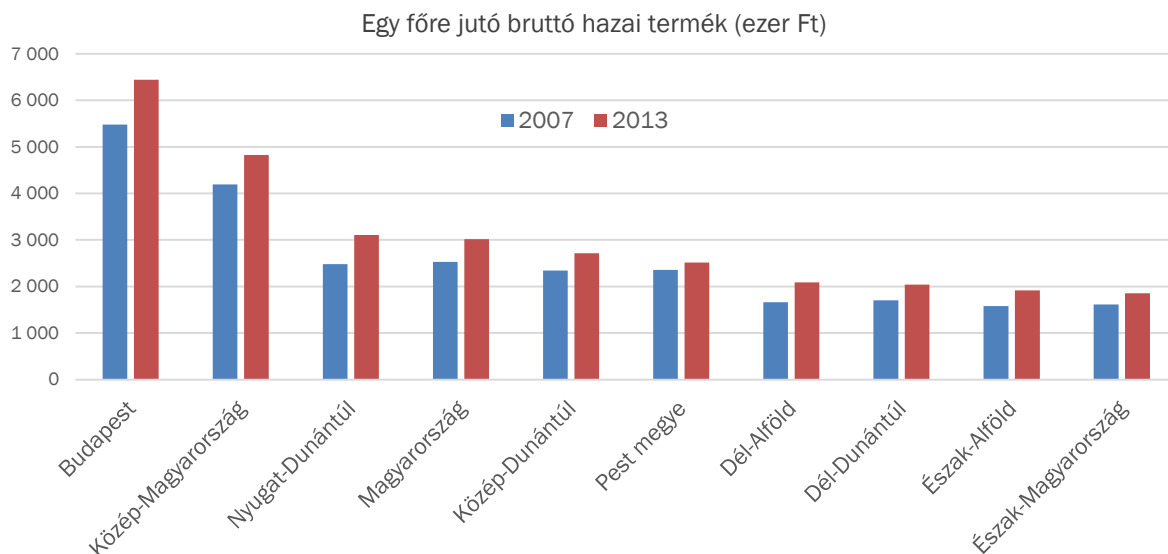
Ha Pest megye gazdasága, konvergencia régióként, Tolna, Bács-Kiskun, Hajdú, Békés és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye növekedési ütemének átlagával, - ami 22 % - megegyező növekedést tudott volna produkálni – többek között az uniós források felhasználása révén – akkor 2013-ban a GDP-je 3.746.140 millió Ft lehetett volna, ami 675.534 millió Ft többletet jelent a tényleges értékhez képest. Egy főre vetítve ez 554 ezer Ft, azaz az egy főre jutó GDP a 2013. évi 2.518 ezer Ft helyett 3.072 ezer Ft lett volna, közelítve az országos átlagot, ami 2013-ban 3.017 ezer Ft. Ezzel szemben, köszönhetően annak, hogy Pest megye Budapesttel együtt a KMR része, az egy főre jutó GDP-je az országos átlag csupán 83,5%-át, míg Budapest a 213,4%-át érte el.

Egy főre jutó bruttó hazai termék, 2007-2013-ig

Területi egység	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft							
Budapest	5 481	5 922	5 921	5 952	6 089	6 286	6 439
Pest	2 354	2 341	2 213	2 346	2 375	2 394	2 518
Közép-Magyarország	4 196	4 441	4 379	4 450	4 541	4 681	4 824
Fejér	2 422	2 524	2 217	2 359	2 633	2 698	2 929
Komárom-Esztergom	2 772	2 840	2 583	2 778	2 873	2 919	3 067
Győr-Moson-Sopron	2 895	3 055	2 836	3 234	3 456	3 329	3 652
Vas	2 288	2 320	2 172	2 306	2 510	2 713	2 913
Ország összesen	2 531	2 685	2 612	2 695	2 811	2 878	3 017
Egy főre jutó bruttó hazai termék az országos átlag százalékában							
Budapest	216,6	220,6	226,7	220,9	216,6	218,4	213,4
Pest	93,0	87,2	84,7	87,1	84,5	83,2	83,5
Közép-Magyarország	165,8	165,4	167,7	165,1	161,5	162,6	159,9
Fejér	95,7	94,0	84,9	87,6	93,6	93,7	97,1
Komárom-Esztergom	109,6	105,8	98,9	103,1	102,2	101,4	101,7
Győr-Moson-Sopron	114,4	113,8	108,6	120,0	122,9	115,7	121,1
Vas	90,4	86,4	83,2	85,6	89,3	94,3	96,5

Forrás: KSH adatok alapján

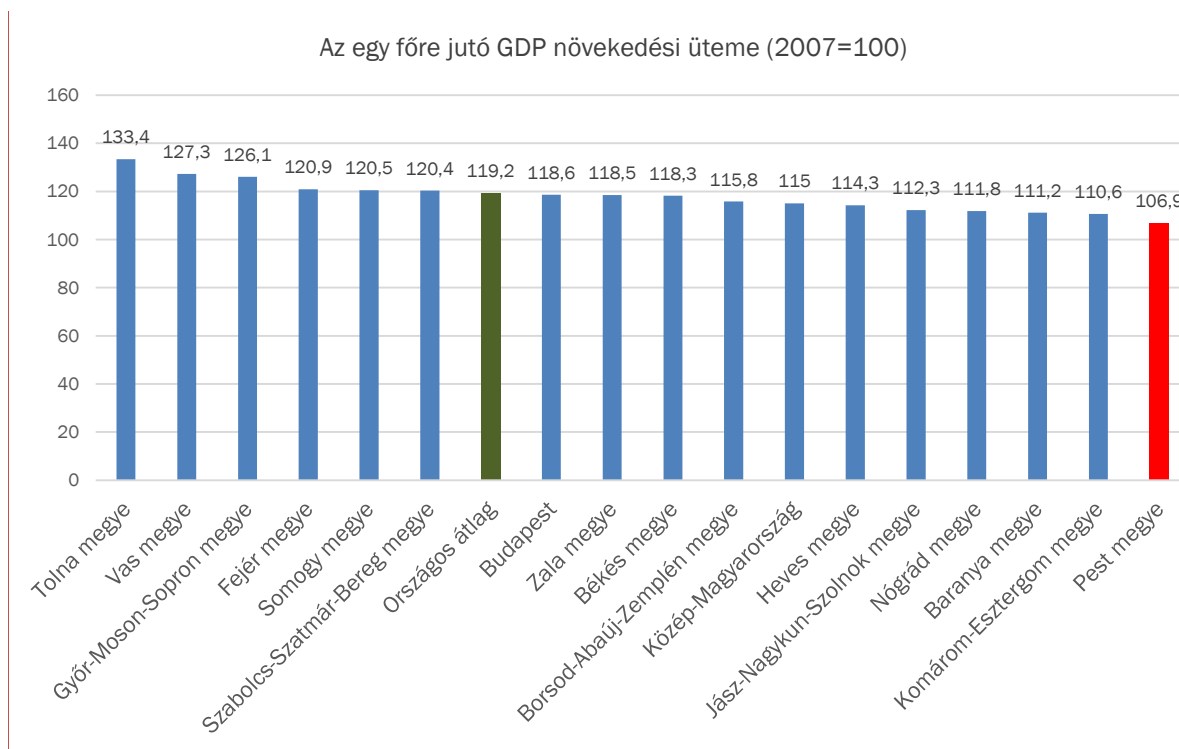
Az egy főre jutó GDP tekintetében 2013-ban megelőzi Pest megyét több konvergencia régióba tartozó megye is, mint például Fejér, Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron és Vas megye annak ellenére, hogy Közép-Magyarország az egy főre jutó GDP tekintetében első helyen van az országban. Ennek oka Budapest kiemelkedően nagy, 6.439 ezer Ft egy főre jutó bruttó hazai termék értéke. Ha a három országos átlaghoz mért százalékos értéket, Budapest 213,4 százalékát, Pest megye 83,5 százalékát és Közép-Magyarország 159,9 százalékát összevetjük, akkor láthatjuk azt az alapvető problémát, hogy Pest megye, saját mutatója alapján, a konvergencia régióknak megfelelő uniós támogatásra lett volna jogosult. Viszont mivel Közép-Magyarország részeként az egy főre jutó GDP-vel mért valódi fejlettsége rejtve maradt, így kevesebb támogatást kapott, ami egyben vissza is hatott arra, hogy fejlettségét a szükségesnél és indokoltnál kevésbé tudta javítani a vizsgált 2007-2013-as időszakban.

Forrás: KSH adatok alapján

E mutató értéke kiemelkedik a KMR-ben, hiszen több, mint 50 %-kal haladja meg a második helyen álló Nyugat-dunántúli régió adatát. Pest megye tekintetében azonban ez félrevezető adat. Hiszen miközben például 2007-hez képest Nyugat-Dunántúl és Észak-Alföld növelni tudta az egy főre jutó GDP-t (25% és 21%), Pest megyében a legalacsonyabb mértékű fejlődés, - kevesebb, mint 7 % -, következett be. Az országos átlag 19,2 %.

A 2007-ről 2013-ra mért növekedési ütem alakulását mutatja az alábbi ábra, megyei bontásban.

Forrás: KSH adatok alapján

Pest megye esetén az egy főre jutó GDP növekedési üteme 12,3%-kal alacsonyabb, mint az országos átlag, és ez az érték valamennyi vizsgált megyéhez képest jelentős lemaradást mutat. Pest megye lemaradását Budapesthez és az országos átlaghoz mérve mutatják az alábbi táblázat adatai is:

Pest megye elmaradása Budapesttől és az országos átlagtól

Mutató	Pest megye elmaradása	
	Budapesttől	Országos átlagtól
	(%)	
GDP növekedési üteme (2007-2013)	-10,3	-7,3
Egy főre jutó GDP értéke (2013)	-60,8	-16,5
Egy főre jutó GDP növekedési üteme (2007-2013)	-11,7	-12,3

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Összehasonlításként nézzük meg az országos átlaghoz mért növekedési mutatókat három konvergencia régióhoz tartozó megyére.

Megyék növekedési mutatóinak aránya az országos átlag függvényében (2007-2013) (%)

Mutató	Jász-Nagykun-Szolnok megye	Somogy megye	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	Pest megye
GDP növekedési üteme	+0,6	-0,4	+0,8	-7,3
Egy főre jutó GDP növekedési üteme	-6,9	+1,3	+1,2	-16,5

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A vizsgált megyék, amelyek konvergencia régióba tartoznak, sokkal jobban közeledtek az országos átlagértékhez, mind a GDP, mind pedig az egy főre jutó GDP 2007-2013-ra elért növekedés üteme tekintetében, mint Pest megye.

Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy miként alakult Pest megyében és néhány konvergencia régióba tartozó megyében 2007-ben és 2013-ban az egy főre jutó GDP értéke az országos átlaghoz viszonyítva.

Egy főre jutó GDP értéke az adott év országos átlagértékének százalékában

Területi egység	2007	2013
Jász-Nagykun-Szolnok megye	63,8	65,8
Somogy megye	62,0	62,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	53,3	53,8
Pest megye	93,0	83,5

Forrás: KSH adatok alapján

Az adatok megdöbbenetűek: amíg a vizsgált megyéknél igaz lassú, de felzárkózás figyelhető meg az országos átlaghoz képest, Pest megye 9,5% pont lemaradást szenvedett el.

Egy főre jutó GDP az EU25 átlagában (%)

<i>Terület</i>	<i>1995</i>	<i>1996</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>
Budapest	89,7	91,7	94,6	96,2	100,3	109,6	114,1	124,2
Pest megye	36,0	36,1	39,3	40,3	42,3	41,0	49,3	51,6
Közép-Magyarország	71,6	72,6	75,4	76,4	79,4	83,4	89,4	96,0
Magyarország	49,6	49,5	50,5	51,7	53,4	53,4	56,4	58,6
Pest megye Magyarországához mérve	72,6	72,9	77,8	77,9	79,2	76,8	87,4	88,1

Forrás: KSH és Eurostat

A táblázatból a következőket lehet kiolvasni:

- Budapesten már 1999-ben magasabb volt az egy főre jutó GDP, mint az EU25 átlaga,
- 2002-re a budapesti egy főre jutó GDP már 24,2%-kal haladta meg az EU25 átlagát,
- Pest megye 1995-ben 64%-kal volt az EU25 átlaga alatt, és még 2002-ben is csupán alig haladta meg az EU25 átlagának felét,
- a teljes vizsgált időszak minden egyes évében a budapesti érték több, mint kétszerese volt a Pest megyeinek,
- Pest megye a magyarországi átlagot sem érte el a vizsgált időszakban: még 2002-ben is a Pest megyei egy főre jutó GDP az országos érték csupán 88,1%-át érte el.

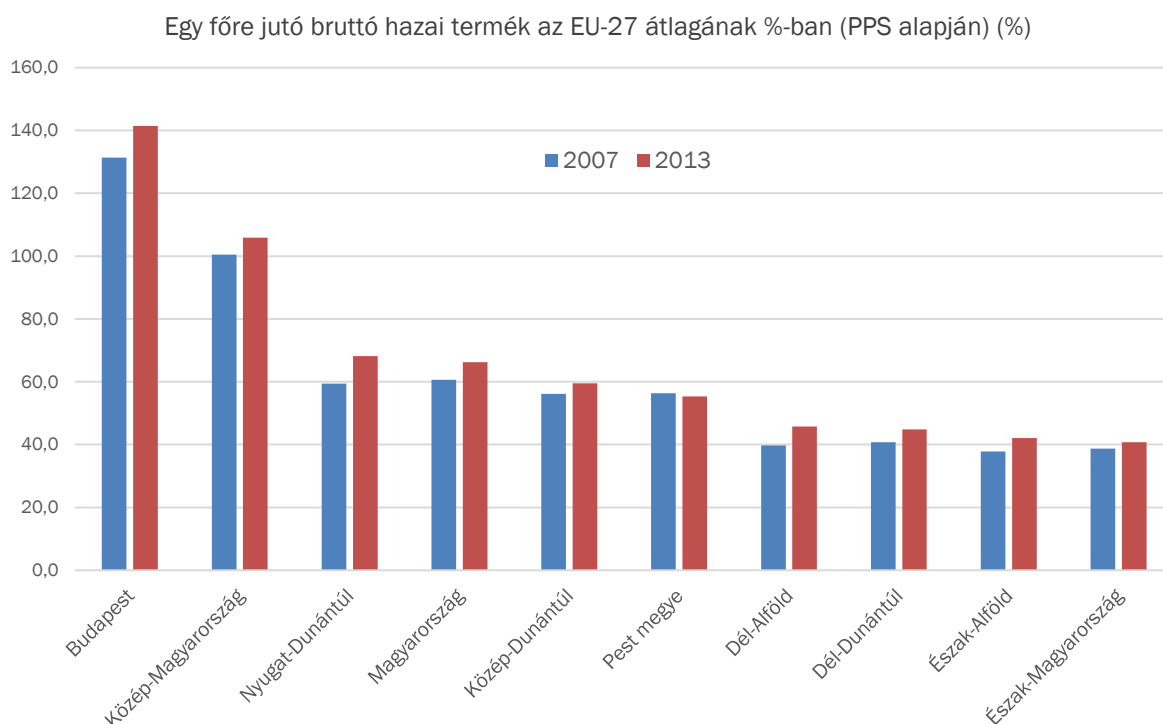
Az alábbiakban azt vizsgáljuk meg, hogyan alakult ez a mutató a 2007-2013-as időszakban. Tekintettel a kitűzött célokra feltételezni lehetne, hogy az egy főre jutó GDP EU-s átlaghoz mért értéke tekintetében jelentős javulás következett be Pest megyében.

Egy főre jutó bruttó hazai termék az EU27 átlagának százalékában (PPS alapján)

									Az országos átlag százalékában		
Régiók	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013 a 2007 évi százalékában	2007	2013	Változás az országos átlag %-ban 2007-ről- 2013-ra
Budapest	131,3	138	146	143,1	141,6	141	141,4	+7,7	216,7	213,6	-3,1
Pest megye	56,4	54,6	54,6	56,4	55,2	53,7	55,3	- 2,0	93,0	83,5	-9,5
Közép-Magyarország	100,5	103,5	108,0	107,0	105,6	105,0	105,9	+5,4	165,8	160,0	-5,8
Közép Dunántúl	56,1	56,6	53,9	56,5	58,0	57,0	59,5	+6,1	92,3	89,9	-2,4
Nyugat- Dunántúl	59,4	61,0	60,6	64,9	66,7	65,4	68,2	+14,8	98,0	103,0	+5,0
Dél-Dunántúl	40,8	42,5	44,2	43,8	44,1	43,7	44,8	+9,8	67,3	67,7	+0,4
Észak Magyarorszá	38,7	38,9	39,2	39,1	39,4	38,6	40,8	+5,4	63,9	61,6	-2,3
Észak Alföld	37,8	39,1	41,7	41,1	42,3	41,3	42,1	+11,4	62,4	63,6	+1,2
Dél Alföld	39,7	41,9	42,5	42,0	43,7	43,7	45,8	+15,4	65,5	69,2	+3,7
Országos átlag	60,6	62,6	64,4	64,8	65,4	64,5	66,2	+9,2	-	-	-

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A táblázatban azt láthatjuk, hogy 2007-ről 2013-ra egyedül Pest megye adata romlott az egy főre jutó GDP EU27-es átlagához mérve, míg ez az érték Nyugat-Dunántúlon 14,8 és Dél-Alföldön 15,4 százalékkal javult. Ezt úgy is értékelhetnénk, hogy a kohéziós politika valóban hozzájárult a konvergencia régiók felzárkózásához, viszont Pest megye esetén, javulás helyett, 2%-os romlás következett be. Az országos átlagérték is felfelé mozdult el, mégpedig 9,2 %-kal. A táblázat utolsó oszlopa ugyanakkor azt is megmutatja, hogy az országos átlaghoz képest is Pest megye értéke romlott a legszembetűnőbben, 9,5 %-kal.

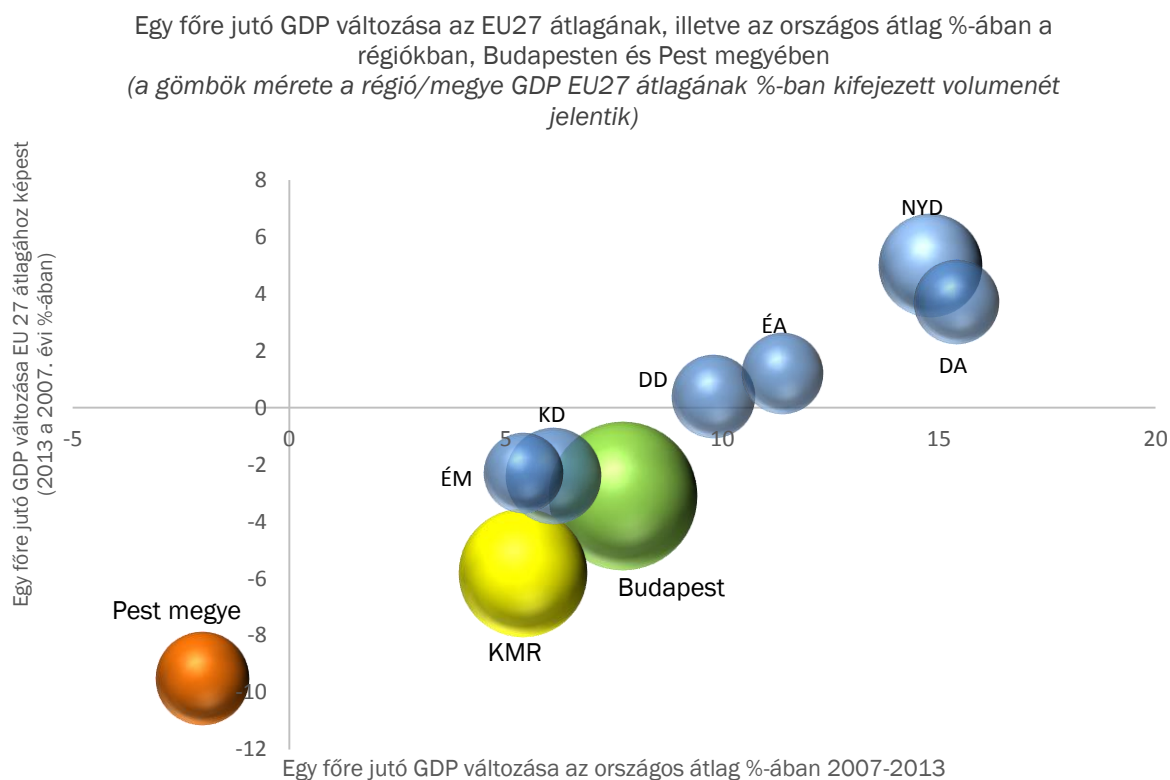
Forrás: KSH adatok alapján

Ebből az ábrából is világosan kitűnik, hogy Pest megye az egyedüli a vizsgált területek között, ahol 2007-ről 2013-ra romlott a mutató értéke. Ennek az az oka, hogy Pest megyében az egy főre jutó GDP növekedési üteme nem érte el az EU27 átlagának növekedési ütemét. 2013-ra a vizsgált területek között – ennek ellenére – Közép-Magyarország már 5,9%-al haladta meg az EU27 átlagot köszönhetően a budapesti 41,4%-os növekedési ütemnek.

2007-ben Pest megye egy főre jutó bruttó hazai terméke kisebb volt, mint Nyugat-Dunántúlé és közel azonos volt a Közép-Dunántúl adatával.

A tervezési időszak végére, 2013-ra minden régióban jelentősen javult az egy főre jutó bruttó hazai termék az EU-s átlaghoz viszonyítva. Ez nyilvánvalóan összefügg a fejlesztésre igénybe vehető EU-s források nagyságával is. A javulás 5,4 % és 15,4% között változik. Az egyedüli kivétel Pest megye,

amelynek egy főre jutó bruttó hazai termék az EU-s átlaghoz mérve 2%-kal csökkent. Viszont Budapesté 7,7%-kal nőtt, és így elérte az EU-s átlag 141,4%-át, és az országos átlaghoz viszonyítva még szembeszökőbb az eredménye: 213,6%. Azaz Budapest egy főre jutó bruttó hazai terméke a 2007 évi értékhez mérve az országos átlag több, mint kétszerese volt 2013-ban.

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A visszaesésben nyilvánvalóan jelentő szerepe volt annak a ténynek, hogy a KMR-be tartozás miatt Pest megye az elmúlt hét éves ciklusban jelentős uniós forrásoktól esett el. Egyébként Pest megye egy főre jutó bruttó hazai termék értéke, mint említettük, az országos átlaghoz mérve is jelentősen, 9,5%-kal csökkent 2007 és 2013 között, vagyis romlott országos pozíciója: míg 2007-ben a régiók közül az országos átlaghoz mérve csak Nyugat-Dunántúl előzte meg, 2013-ra már Nyugat-Dunántúlön kívül Közép-Dunántúl is eléje került.

A beruházások teljesítményértékének alakulása

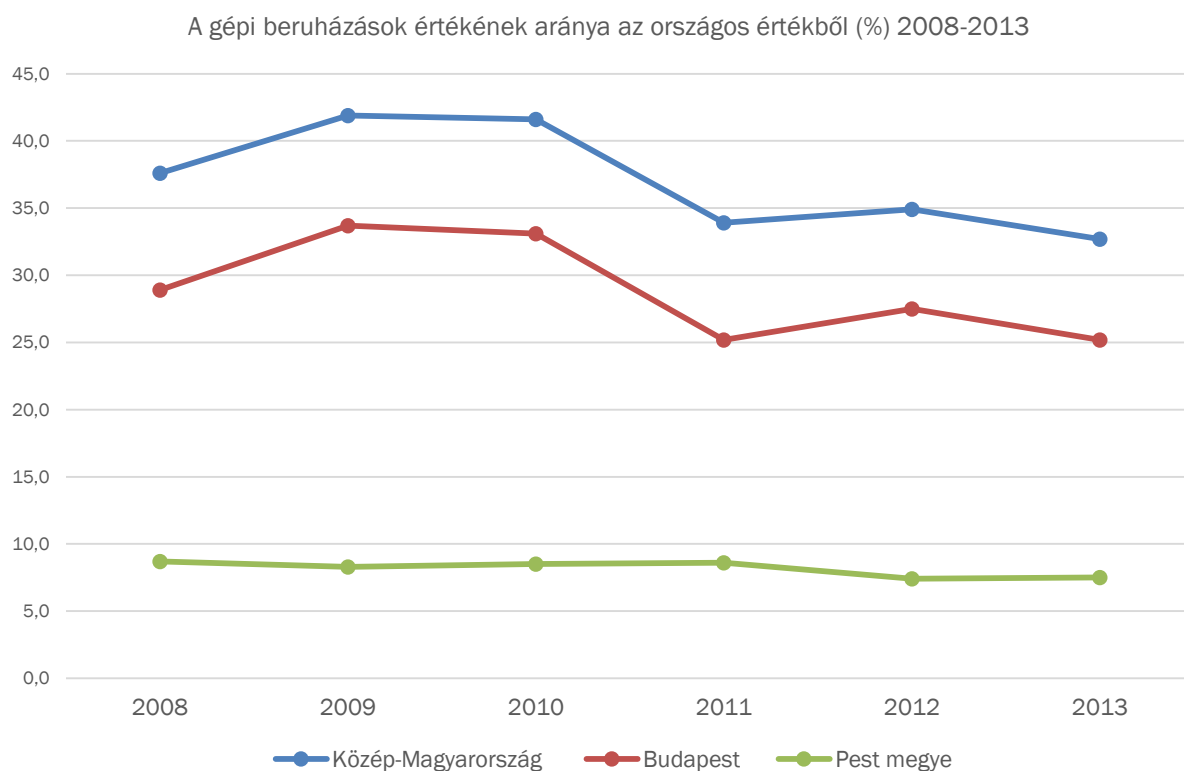
Az alábbi táblázat a beruházások teljesítményértéke általános mutató és annak egyik összetevője, a gépek, gépi berendezések, járművek értékének KSH által közölt adatait tartalmazza a 2008-2013-as időszakban Pest megyére, Budapestre és Közép-Magyarországra. A gépi beruházások azért különösen fontosak, mert jelentősen járulnak hozzá a termelékenység és ezzel az egy főre jutó GDP növekedéséhez.

A beruházások összes teljesítményértéke 2008-2013 (millió Ft)

Területi egység	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek	Beruházás összesen	Ebből gépek, gépi berendezé- sek, járművek
	2008		2009		2010		2011		2012		2013	
Budapest	1108603	542282	1276050	591563	1159569	592830	989836	489131	932325	567312	980729	509723
Pest megye	448140	163989	369086	145818	363546	151598	361680	168155	347427	152207	402286	152233
Közép-Magyarország	1556743	706271	1645135	737381	1523114	744428	1351515	657286	1279751	719519	1383016	661956
Ország összesen	3876961	1875246	3781552	1757442	3816402	1788416	3888089	1938744	3833443	2063856	4115109	2020592
Ország összesen %-ban:												
Budapest (%)	28,6	28,9	33,7	33,7	30,4	33,1	25,5	25,2	24,3	27,5	23,8	25,2
Pest megye (%)	11,6	8,7	9,7	8,3	9,5	8,5	9,3	8,7	9,1	7,4	9,8	7,5
Közép-Magyarország (%)	40,12	37,6	43,4	41,9	39,9	41,6	34,8	33,9	33,4	34,9	33,6	32,7

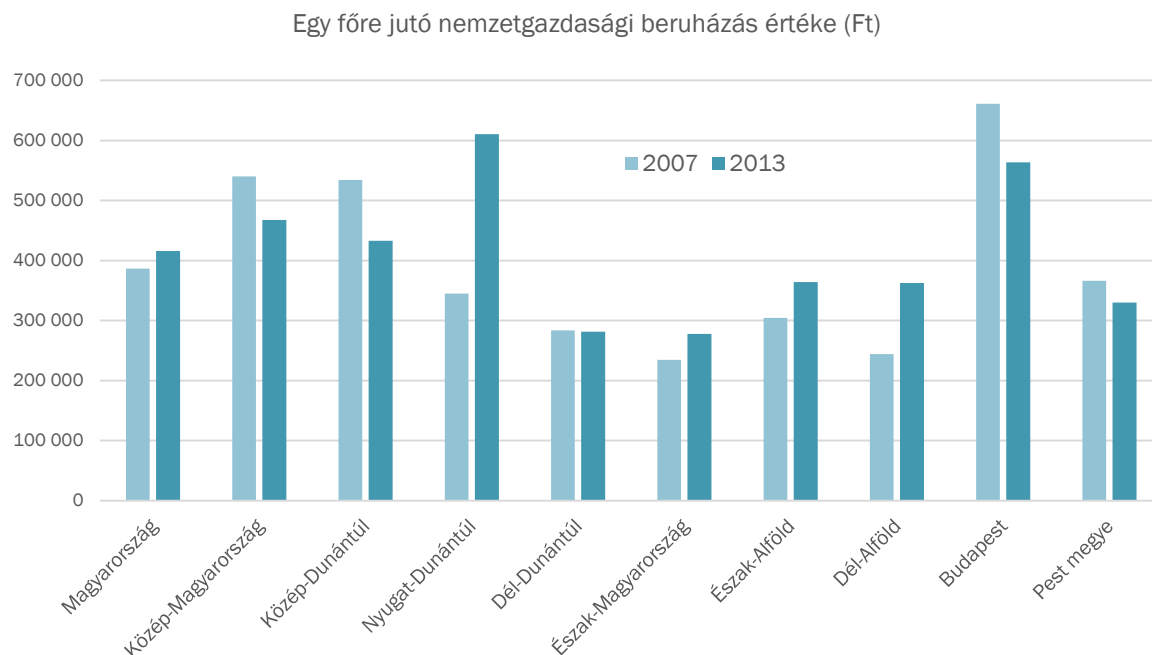
Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Pest megye részesedése az országos szintű beruházásokból 2008-hoz képest valamennyi vizsgált évben csökkent. A 2013. évi adat a 2008. évinek csupán 85%-a. Az összes beruházáson belül a gépek, gépi berendezések, járművek (a továbbiakban: gépi beruházások) területén történt beruházások aránya az országos értéken belül – a 2011. év kivételével, amikor változatlan maradt – szintén csökkenő értéket mutat. A 2013. évi adat a 2008. évinek 86,2%-a. Az érték Közép-Magyarországra változó: az összes beruházás esetén 2009-ben, a gépi beruházásoknál pedig 2009-ben és 2010-ben is növekedés tapasztalható. Ez a budapesti érték növekedésének köszönhető. A gépi beruházásokat külön is ki kell emelnünk, mivel – mint említettük – ezek értéke jelentősen befolyásolja a termelékenység és az egy főre jutó GDP alakulását.

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Pest megyében – amellet, hogy a gépi beruházások értékének aránya a budapestinek töredéke – 2011-ről 2012-re jelentős csökkenés is bekövetkezett a gép beruházások tekintetében, miközben a budapesti érték nőtt. Ez az adat szoros kapcsolatban van a gépi beruházásokra rendelkezésre álló forrásokkal.

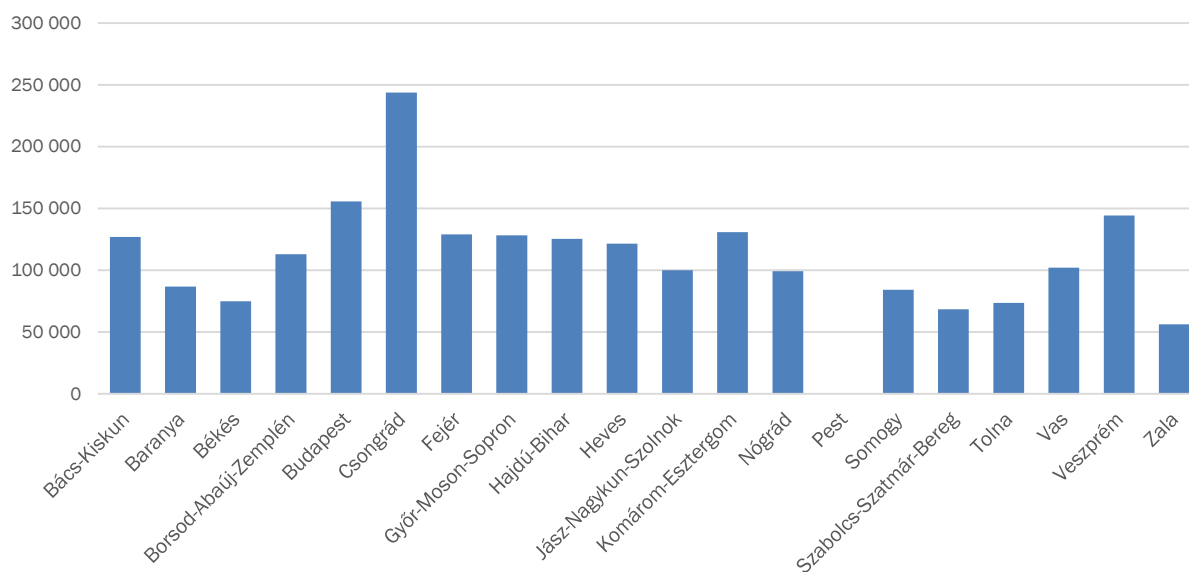
Forrás: KSH adatok alapján

A nemzetgazdasági beruházások – mint korábban említettük – jelentős hatással vannak a termelékenységre, az új érték teremtésre és ez által a gazdasági teljesítményre. Pontosabb képet kapunk hatásukról akkor, ha nagyságukat a lakosság számához mérjük. 2007-2013 között a Nyugat-Dunántúlon jelentősen nőtt a beruházások volumene, mérsékeltebb növekedés az alföldi régiókban figyelhető meg. Pest megye beruházásai 2013-ra visszaestek, így ebben az évben már csak Dél-Dunántúlt és Észak-Magyarországot előzi meg az egy főre jutó nemzetgazdasági beruházások értéke tekintetében. Ebből a már korábban is említettek szerint arra a következtetésre lehet jutni, hogy Pest megye gyengébb GDP-termelő képessége kapcsolatba hozható az alacsonyabb beruházási értékekkel. A bemutatott két alapvető makromutató,

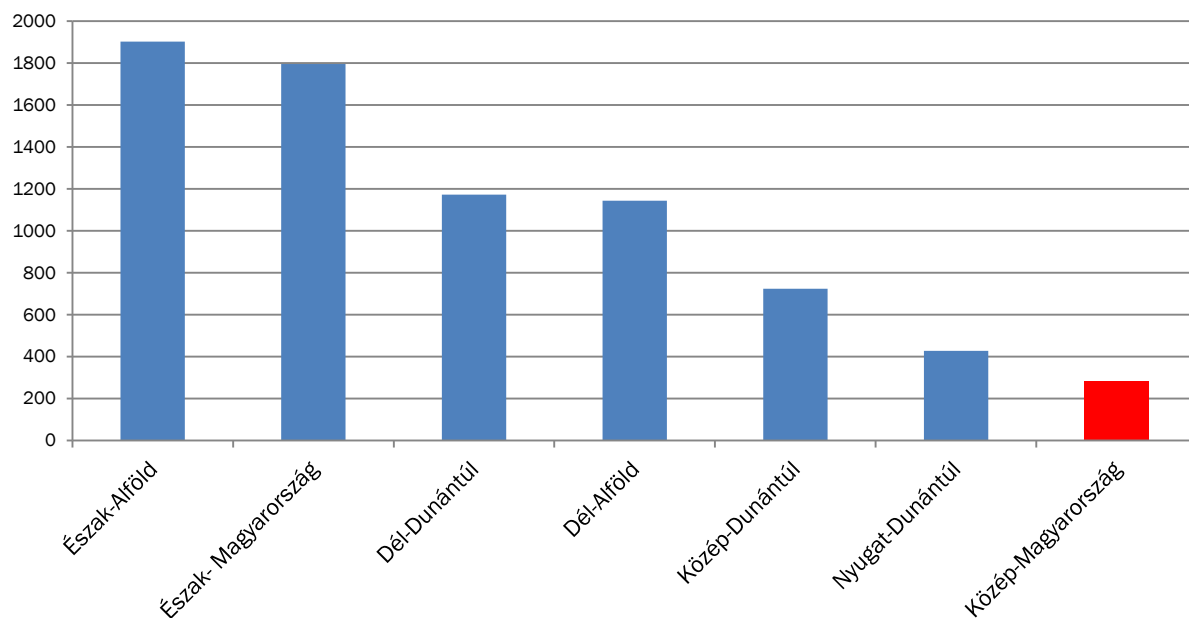
a GDP és a beruházások tekintetében Pest megye pozíciója romlott a 2007-2013-as időszakban.

A két mutató alakulása között összefüggés van. Pest megye GDP-termelő képességének javulása nem várható a 2014-2020-as időszakban sem, mivel az EU pénzügyi alapjaiból származó források jelentős mértékben tovább apadnak.

A Gazdaságfejlesztési Operatív Program 2007-2013 (GOP) egy főre jutó leszerződött összegei a megyékben, a projekt megvalósulás helyszíne szerint (Ft)
2015. június (EMIR adatok alapján)

Egy ipari vállalkozásra jutó fejlesztett üzleti infrastruktúra nagysága a regionális operatív programokból (m²), 2015. június

Mint a fenti táblázatból és ábrából is látható, a Pest megyei beruházási mutatók visszaesésnek egyik oka, hogy nagyságrendekkel kevesebb forrás állt rendelkezésre a vállalkozások részére, ezáltal érdemi gazdaságfejlesztés épp abban központi régióban nem tudott megvalósulni, ahol a vállalkozások száma különösen indokoltta tette volna források erre a területre történő allokálását.

A KMR-ben megvalósuló gazdaságfejlesztés, illetve a beruházások visszaesése ráadásul az egész ország gazdaságára tovagyrűző hatása van: átlagosan 1 millió forint egy főre jutó KMR reál-beruházás növekedés 0,07%-os (1,007-szeres) 1 főre jutó reál-GDP növekedéssel jár együtt a konvergencia régiókban. Tekintve, hogy a regionális növekedést sokkal inkább más, lokális tényezők határozzák meg, ez a hatás rendkívül nagynak mondható. A KMR beruházásainak multiplikátor hatását jelzi az is, hogy 1%-os beruházási volumen-emelkedés átlagosan az országos GDP változásának kb. 50%-át megmagyarázza, miközben teljes volumene az országos GDP kb. 10-15%-át teszi ki.

Ha a KMR beruházások 5%-kal visszaesnek (és a többi régióban beruházások változatlanok), akkor az országos növekedés rövid távon -1,2% lehet, ugyanez 10%-os beruházás-csökkenésnél már 4,1%-os magyar GDP-csökkenést jelenthet.¹

A vállalkozások helyzete Pest megyében

A vállalkozások számának alakulása, a megszűnő és az új cégek száma, a cégek tevékenységének típusa hatással van az adott terület foglalkoztatási lehetőségeire. A továbbiakban megvizsgálunk néhány tipikus adatot azzal kapcsolatban, hogy miként alakult a cégek száma Pest megyében Budapesthez és a néhány kiválasztott megyéhez viszonyítva.

Új vállalkozások száma

Megye, régió	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Új vállalkozások száma 2013-ban 2007-hez mérve (%)
Budapest	15 753	18 808	17 157	18 513	19 681	15 579	13 472	-14,5
Pest megye	7 783	9 410	7 949	9 115	9 025	7 249	6 186	-20,5
Közép-Magyarország	23 536	28 218	25 106	27 628	28 706	22 828	19 653	-16,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	2 808	3 089	2 845	3 051	2 988	2 530	2 554	-9,0
Hajdú-Bihar megye	2 973	3 401	3 009	3 501	3 188	2 680	2 445	-17,7
Bács-Kiskun megye	2 786	3 383	2 873	3 219	3 108	2 566	2 365	-15,11
Összesen	60 968	71 334	63 110	69 935	68 804	56 683	48 614	-20,2

¹ A Közép-Magyarországi Régió tovagyrűző hatása, Kopint-Tárki Konjunktúrakutatási Intézet Zrt., 2012.

Megszűnt vállalkozások száma							Megszűnt vállalkozások száma 2012-ben 2007-hez mérve (%)
Budapest	16 233	18 181	16 552	18 810	25 830	31 925	+ 96,7
Pest megye	7 785	8 954	8 202	9 604	12 518	15 810	+ 103,0
Közép-Magyarország	24 018	27 135	24 754	28 414	38 343	47 735	+98,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	3 068	3 411	2 843	3 327	4 055	4 796	+56,3
Hajdú-Bihar megye	2 986	3 354	2 899	3 416	4 526	5 433	+81,9
Bács-Kiskun megye	2 976	3 341	2 924	3 560	4 433	5 345	+79,6
Összesen	65 038	72 669	63 566	74 444	100 985	120 101	+84,7

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Pest megyében 2013-ban 20,5%-kal kevesebb új vállalkozás indult el, mint 2007-ben. Általában minden megyében és régióban csökkent az új induló cégek száma 2013-ban, de kisebb mértékben, mint Pest megyében. (Például a csökkenés mértéke Hajdú-Bihar megyében csak 9%.) A budapesti adat 14,5%, ez „felhúzza” a KMR értéket 16,5%-ra. Ennél sokkal rosszabb Pest megye helyzete a megszűnt vállalkozások tekintetében: 2012-re több mint kétszer annyi cég szűnt meg, mint 2007-ben. A cégek „halálzási adata” 2007 és 2012 között folyamatosan növekedett.

Az országos szinten megszűnt összes cég számához viszonyítva a Pest megyében megszűnt cégek számát 2007-ben 11,97%-ot, 2012-ben pedig 13,16%-ot kapunk: ez 10%-os növekedés.

Vállalkozástípusok szerinti vállalkozás szám csökkenés 2008 és 2013 között (%)

Vállalkozási terület	Pest megye	Közép-Magyarország	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	Hajdú-Bihar-Bereg megye	Bács-Kiskun megye	Ország összesen
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	-12	-14,4	+24,4	+6,3	-1,2	-3,6
Ipar	-16,6	-18,9	-20,6	-15,0	-18,0	-19,1
Építőipar	-31,3	-27,4	-22,5	-27,3	-28,7	-30,4
Kereskedelem, gépjárműjavítás	-4,99	-5,5	-16,0	-11,4	-13,0	-13,0
Szállítás, raktározás	-29,7	-40,4	-31,0	-28,0	-24,9	-33,8
Szálláshely, vendéglátás	-10,8	-2,6	-22,7	-12,8	-18,3	-13,9
Infokommunikáció	-1,8	-7,5	-10,8	-11,6	-9,4	-9,5

Vállalkozási terület	Pest megye	Közép-Magyarország	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	Hajdú-Bihar-Bereg megye	Bács-Kiskun megye	Ország összesen
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-29,2	-28,3	-30,0	-27,3	-31,3	-30,6
Szakmai tudományos, műszaki tevékenység	-1,7	-6,7	-12,0	-8,4	-10,1	-9,9
Oktatás	-0,6	-9,7	-8,5	-0,8	-2,6	-5,99
Humán- egészségügyi, szociális ellátás	+6,4	+1,4	+6,5	+10,9	+1,9	+1,6

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Pest megye estén a cégek száma legerőteljesebben az építőiparban és a pénzügyi-biztosítási területen csökkent. Növekedés tapasztalható a humán-egészségügyi, szociális ellátás ágazatban, és minimális a csökkenés az oktatás, szakmai, tudományos- és műszaki tevékenység, valamint az infokommunikáció ágazatban. Ezeken a területeken a további befektetések jelentős többlet értékteremtést hozhatnak.

A vállalkozás sűrűség azt mutatja meg, hogy a lakosság számához mérve hogyan alakul a vállalkozások száma. Ez a mutató nyilvánvalóan érzékelteti a foglalkoztatási lehetőségeket, ezért nagy a jelentősége, de a lakosság számához mérten több vállalkozás a gazdaság élénkítésére is jó hatással lehet, továbbá megnyitja a lehetőségét a szorosabb vállalkozási együttműködés, a klaszterek létrejötte előtt.

Vállalkozás sűrűség alakulása (2007, 2013)

Terület	Működő vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)	Új vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)	Megszűnt vállalkozás db/1000 fő		Változás (%)
	2007	2013		2007	2013		2007	2012 ¹	
Budapest	109,8	94,3	-14,1	9,3	7,8	-16,1	9,6	18,4	+92
Pest megye	71,9	62,7	-12,8	6,6	5,0	-24,2	6,2	13	+109,7
Országos adat	68,4	58,5	-14,5	6,1	4,9	-19,7	6,5	12,1	+86,5

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Pest megyében 2013-ban 2007-hez mérve 12,8-kal csökkent az összes működő vállalkozások száma. Viszont a létrejövő új vállalkozások tekintetében, amelyek számának bővülését például a több EU-s forráshoz jutás segíthette volna, Pest megye lemaradása 2007-ről 2013-ra 24,2 %. Ez

¹ A megszűnt vállalkozások számára csak 2012. évi adat áll rendelkezésre

8,1%-kal rosszabb, mint a budapesti és 4,5%-kal rosszabb, mint az országos adat. A megszűnt vállalkozások számát a 2007 és 2012 közötti időszakban mértük. 2012-ben ezer főre vetítve Budapesten 92, és Pest megyében 109,7%-kal több cég szűnt meg, mint 2007-ben.

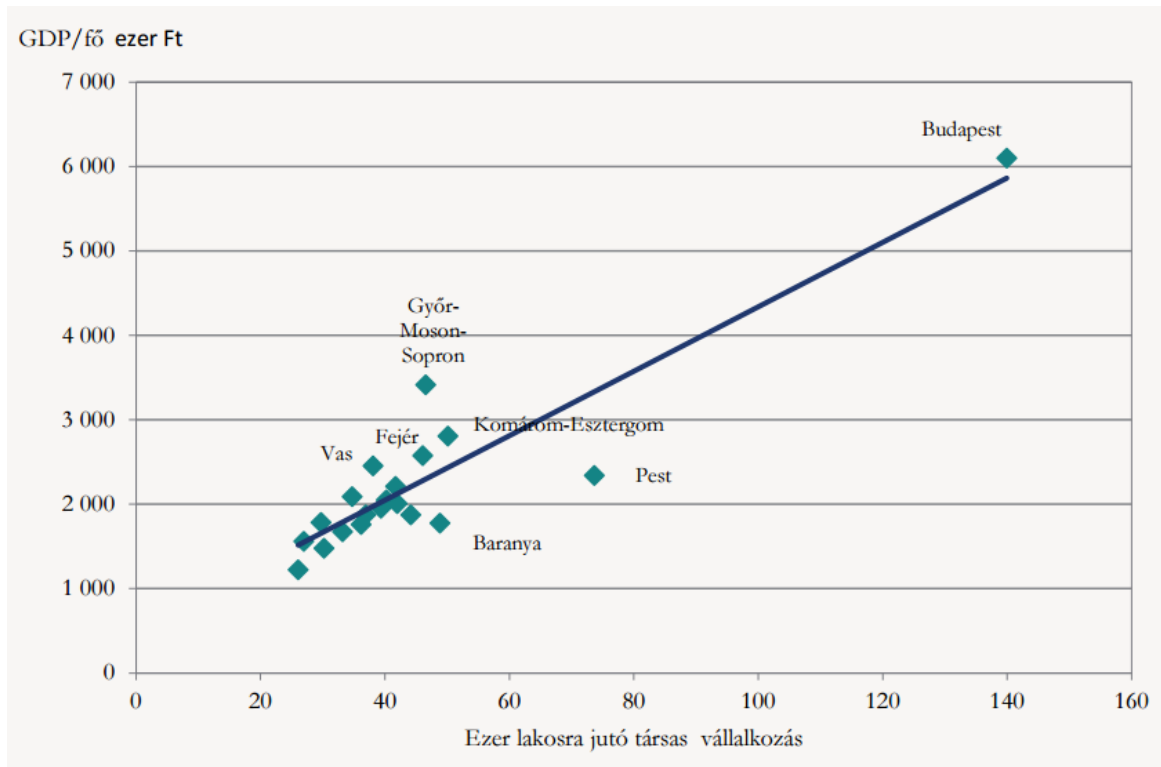
Pest megyében több, mint kétszer annyi cég szűnt meg 2012-ben, mint 2007-ben.

Az országos átlag 86,5%, vagyis országos szinten 86,5 %-kal több cég szűnt 2012-ben, mint 2007-ben. Ha az új és a megszűnt cégek számát vetjük össze, akkor azt látjuk, hogy 1000 lakosra ez az érték Budapest és Pest megye esetén is 2007-ben meg közel azonos. Viszont az új vállalkozások 2013 és a megszűnt vállalkozások 2012 évi száma alapján Budapesten az 1000 lakosra jutó megszűnt vállalkozás 10,6 %-kal, Pest megyében pedig 8%-kal több. Valószínű azonban, hogy ha a 2013-ban megszűnt cégek számát tudtuk volna összevetni a 2013-ban létrejött cégek számával, akkor a különbség a megszűnők javára még nagyobb lett volna. Az országos átlag a 2013-2012 évi értékre 7,2 cég.

Egy KSH tanulmány¹ 2011. évi adatokra támaszkodva megyei szinten elemezte a GDP/fő és az ezer lakosra jutó társas vállalkozások számának kapcsolatát. Azt találta, hogy a két mutató között összefüggés mutatható ki: az ezer lakosra jutó társas vállalkozások számának növekedése növekvő GDP/fő értékkel jár együtt. Kivétel Győr-Moson-Sopron megye, amely alacsonyabb vállalkozás sűrűség mellett is a nagy GDP/fő értékkel rendelkezik. Ennek nyilvánvaló oka az ebben a megyében lévő nagyvállalatok hatása. A másik kivétel Pest megye, amelyben a vállalkozás sűrűség Budapest után a legnagyobb, viszont a GDP/fő érték tekintetében 4 megye is megelőzi (Vas, Fejér, Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron megye). Ez valószínűleg az ezen megyékben működő vállalkozások jellemzőinek köszönhető. A legvalószínűbb ok az, hogy nagyon sok a mikrocég Pest megyében, amelyek nem végeznek jelentős hozzáadott értéket teremtő tevékenységet, így nem tudnak nagy hatást gyakorolni a GDP növekedésére. Budapest kirívóan magas értékeit sajátos helyzete okozza. Egyrészt a legnagyobb létszámot foglalkoztató 100 magyarországi székhelyű szervezet közül 2011-ben 52-nek Budapesten volt a központja. Másrészt Budapest a központja sok nagy, hozzáadott értéket előállító termelő- és szolgáltató cégnek.

¹ A gazdasági folyamatok regionális különbségei. KSH. 2013. december

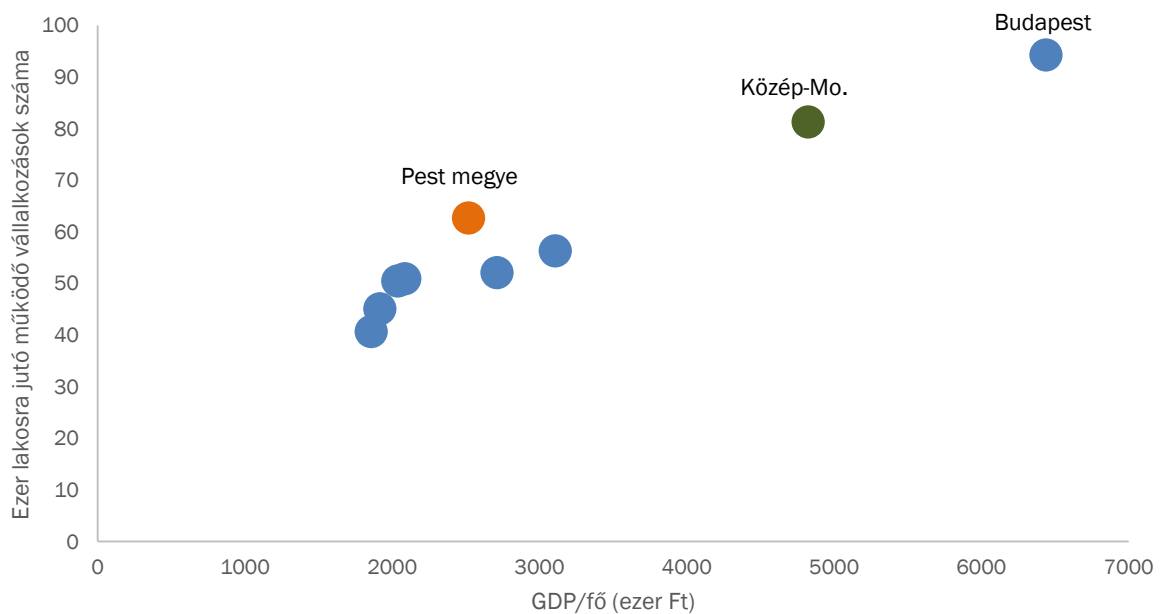
Összefüggés az egy főre jutó GDP és az ezer lakosra jutó társas vállalkozások száma között, 2011

Forrás: KSH

Megvizsgáltuk ezt az összefüggésrendszert frissebb adatokkal régiós bontásban, és az összes működő vállalkozás figyelembevételével.

Összefüggés a gazdasági teljesítmény és a vállalkozások száma között (2013)

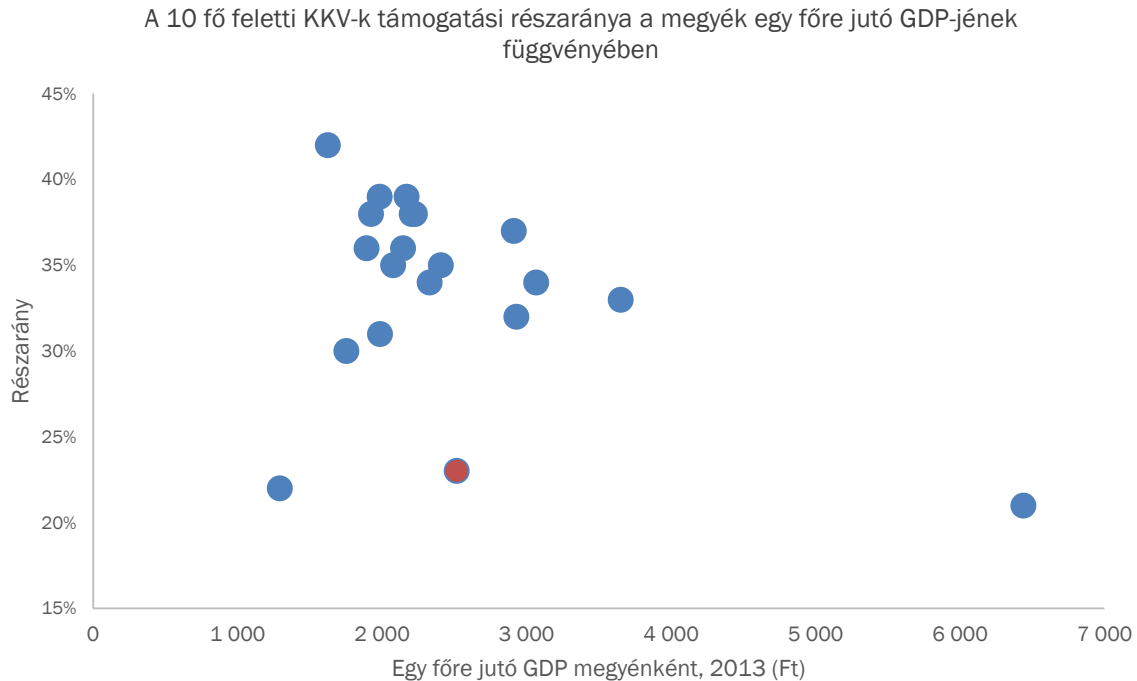
Terület	GDP/fő (ezer Ft)	Ezer lakosra jutó működő vállalkozá- sok száma
	2013	
Budapest	6439	94,31
Pest megye	2518	62,7
Közép-Magyarország	4824	81,3
Közép-Dunántúl	2712	52,1
Nyugat-Dunántúl	3106	56,3
Dél-Dunántúl	2038	50,5
Észak-Magyarország	1857	40,7
Észak-Alföld	1916	45,1
Dél-Alföld	2086	50,95

Forrás: KSH

Az összefüggés 2013-ban is kimutatható: az ezer lakosra jutó működő vállalkozások számának növekedésével nő a GDP/fő érték. Kisebb eltérés Nyugat- és Közép-Dunántúl, valamint Közép-Magyarország esetén tapasztalható. Nyugat-Dunántúlon és Közép-Dunántúlon a kisebb vállalkozássűrűség mellett a nagyobb egy főre jutó GDP értéket a nagyvállalatok hatása okozhatja. A KMR esetén pedig a jelentős eltérés továbbra is Budapest kimagaslóan jó adatainak köszönhető, hiszen Pest megye magában csak a harmadik helyen van az egy főre jutó GDP tekintetében annak ellenére, hogy a cégsűrűség tekintetében jobb helyzetben van, mint az egy főre jutó GDP tekintetében nála jobb helyezést elérő Közép- és Nyugat-Dunántúl. Ebből ismét le kell vonni azt a következtetést, hogy Pest megye valós adatait elrejt, illetve jobbnak tűnteti fel az, hogy Budapesttel együtt a KMR része.

A fentiekben megállapítottuk, hogy a KMR-re a vállalkozásoknak rendkívül csekély forrás jutott az operatív programokból 2007-2013 között. Az alábbi ábra megyék fejlettségét és a támogatott vállalkozásoknak az összes 10 fő feletti vállalkozáshoz képest számított részarányát mutatja: a két adatsor között nem mutatható ki összefüggés, ugyanakkor Pest (piros jelölő), Nógrád megye és Budapest adata extrém értéket képez ebben a vállalkozói szegmensben.¹

¹ Forrás: A 10 fő feletti KKV-k támogatási jellemzői és létszámalakulása (2007-2013), palyzat.gov.hu

A vállalkozásokkal kapcsolatban összefoglalásként azt mondhatjuk, hogy Pest megyében nem azok számával, hanem inkább a végzett tevékenységgel van a probléma. Növelni kellene a nagy hozzáadott értéket előállító, tudás-és innováció-gazdag tevékenységeket végző cégek arányát. Szükség lenne továbbá új cégekre, „kreatív start-up-okra”. Ehhez jelentős források, elsősorban célzott pályázati lehetőségek szükségesek 2014-2020-ban. De fontos lenne az innovatív klaszterek létrejöttének ill. a meglévők továbbfejlesztésének erőteljes támogatására is.

K+F, innováció, klaszterek

Ebben a pontban elemezzük a Pest megyét jellemző K+F és innovációs adatokat, és kitérünk a klaszterek fontosságának bizonyítására is. A K+F és innovációs adatok jelzik, hogy mennyire van lehetősége a Pest megyei humán tőkének képességei kiteljesítésére, illetve, hogy mekkora beruházások történtek a vizsgált időszakban a tudástőkébe, amely a versenyképesség növelés és a társadalmi haladás egyik legfontosabb feltétele.

A kutató-fejlesztő helyek száma és a K+F ráfordítások a lehetőségeket mutatják, a K+F létszám pedig azt, hogy hányan dolgoznak az egyik legnagyobb értéket előállító K+F területen, ahol valószínűleg a bérek is magasabbak.

Kutatás-fejlesztési adatok. Pest megye, Közép-Magyarország és Budapest

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
I. Pest megye							
Kutató-fejlesztő helyek száma	175	180	183	196	186	221	232
Kutatók-fejlesztők létszáma	1 242	1 223	1 351	1 448	1 453	1 652	1 658
Összes K+F ráfordítás, millió Ft	10 681,3	10 610,8	11 336,8	13 775,5	12 045,5	12 308,2	15 351,8
II. Közép-Magyarország							
Kutató-fejlesztő helyek száma	1 374	1 332	1 379	1 471	1 499	1 550	1 583
Kutatók-fejlesztők létszáma	19 267	20 064	20 741	21 464	22 281	22 412	23 061
Összes K+F ráfordítás, millió Ft	158 761,2	172 244,8	192 344,4	202 588,6	219 237,8	225 380,8	256 329
III. Budapest							
Kutató-fejlesztő helyek száma	1 199	1 152	1 196	1 275	1 313	1 329	1 351
Kutatók-fejlesztők létszáma	18 025	18 841	19 400	20 016	20 828	20 760	21 403
Összes K+F ráfordítás, millió Ft	148 079,9	161 634,5	181 007,6	188 813,1	207 192,3	213 072,6	240 977,2

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

K+F adatok alakulása 2007-ről 2013-ra (%)

Terület	Pest megye	Közép-Magyarország	Budapest
	2013/2007 (%)		
Kutató-fejlesztő helyek (%)	+32,6	+15,3	+12,7
Kutatók-fejlesztők létszáma (%)	+33,5	+19,7	+18,7
Összes K+F ráfordítás, millió Ft (%)	+14,4	+61,5	+62,7

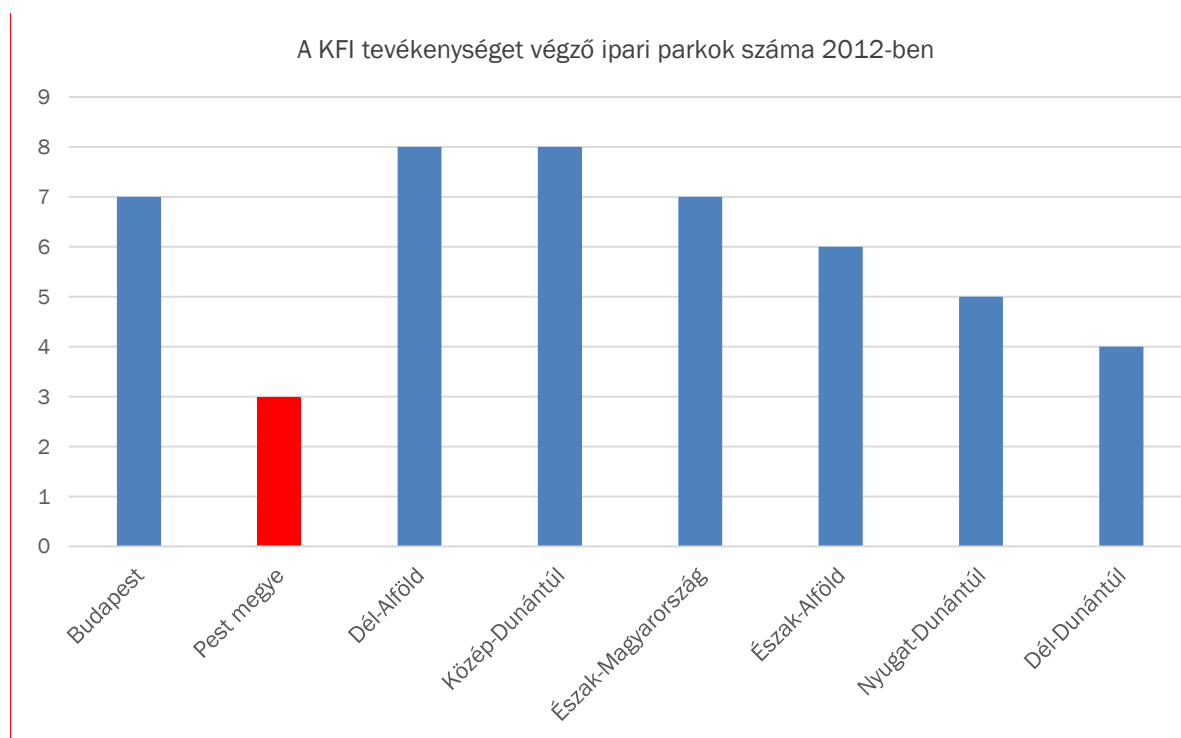
Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

2007-ről 2013-ra nőtt Pest megyében a kutató-fejlesztő helyek száma és a kutató-fejlesztők létszáma, de az összes K+F ráfordítási összeg növekedés Pest megyében 2007-ről 2013-ra csak a budapesti érték növekedés 22,9%-a volt. (Pest megye 14,4%, Budapest 62,7%). Ha az abszolút

értékeket is nézzük, akkor azt látjuk, hogy 2013-ban a Pest megyei kutató-fejlesztő helyek a budapesti 17,2, a kutató-fejlesztő létszám 7,7 és az összes K+F ráfordítás pedig 6,4 %-át teszi ki. Ugyanakkor 2013-ban Pest megye lakossága Budapest lakosságának 70,2%-a volt. (2015-re ez az érték 69,76%-ra csökkent). 2013-ban így Budapesten az 1 főre jutó összes K+F ráfordítás 138.835 Ft, Pest megyében pedig 12.602 Ft, vagyis a budapesti érték a Pest megyei 11-szerese. 1000 lakosra Budapesten 12,3 kutató-fejlesztő létszám jutott 2013-ban, Pest megyében pedig: 1,36. Talán legnagyobb forrás-elszívó hatás Budapest javára Pest megyével szemben a K+F ráfordítások területén érhető tetten. Ez pedig akadályozta, és ha a következő időszakban nem lesz változás, akkor akadályozni is fogja, hogy Pest megye gazdasága valóban tudás-és innováció-vezérelt gazdasággá váljék, növekedjék a hozzáadott érték teremtés, javuljon a termelékenység és végső soron a versenyképesség növelésén át felgyorsuljon a társadalmi haladás. Ezekre az összefüggésekre a kompozit mutatók alapján végzett számításoknál és elemzéseknél még részletesen visszatérünk.

Az innovációval foglalkozó ipari parkok erősítik a helyi gazdaságot, nagy hozzáadott értéket termelnek, és ezzel növelik az adott régióban az egy főre jutó bruttó hazai termék értékét. Támogatási szintjük összefügg a régió besorolásával: a kohéziós régiókban ezekre a fejlesztésekre is könnyebb forrásokhoz jutni.

2012-ben a KFI tevékenységet végző ipari parkok többsége Közép-Magyarországon volt. Azonban, ha a megoszlást is megvizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a régiókhoz viszonyítva Pest megye jelentős elmaradásban van.

Forrás¹: Közép-Dunántúli intelligens innovációs szakosodási stratégiája. 33. old.

¹ Készítette: Közép-Dunántúli Regionális Innovációs Ügynökség, 2013.

A kutatás-fejlesztési témára, annak különleges fontossága miatt, a versenyképesség vizsgálatnál még visszatérünk. Érdekes még azt is megemlíteni, hogy az ipari parkok különösen akkor járulnak jelentősen hozzá egy régió fejlődéséhez, ha azokban klaszterek alakulnak ki. A klaszterek egymást támogató tevékenységeket folytató, és a versenyképességüket együttesen javítani képes vállalat-csoportok és velük kapcsolatban lévő intézmények, amelyek esetenként teljes értékláncokat is képesek felölelni a kutatás-fejlesztéstől az értékesítésig. Ezért jelenlétük javítja a versenyképesség növelés esélyeit. Jól mérhető Pest megye lehetőségei azzal is, hogy milyen feltételekkel pályázhattott klaszter létrehozására illetve fejlesztésére.

Például KMOP-2008/1.5.2. kódszámmal pályázatot írtak ki a 2007-2013-as uniós ciklusban a Közép-Magyarország operatív program keretében, összesen 1,13 Mrd ft meghirdetett forrással. A Közép-Magyarország esetén az elnyerhető támogatás induló klasztereknél maximum 30 millió Ft, fejlődőknél pedig 15 millió Ft lehetett. Viszont a konvergencia régiókban, például Észak-Magyarországon induló klaszter esetén 40 milliót, fejlődő esetén pedig 150 millió Ft-ot lehetett megpályázni. Máshol a két érték 30 és 100 millió Ft lehetett. Ez is nyilvánvalóan előnytelen helyzetbe hozta Pest megyét. A MAG Zrt adatai¹ szerint az akkreditált innovációs klaszterek száma Közép-Magyarországon 2013-ra 350 darab lett, ebből Budapesten alakult 294, Pest megyében pedig 56.

A regionális operatív programokból támogatott induló és fejlődő klaszterek tagjainak száma Közép-Magyarországon 1259, ebből 973 alakult Budapesten és 286 Pest megyében.

A klaszterek támogatására rendelkezésre álló forrás jelentősen befolyásolja, hogy ez a korszerű, a versenyképesség javításához jelentős mértékben hozzájárulni képes vállalat szerveződési forma ki tud-e alakulni és képes-e fejlődni egy adott területen. Éppen ezért az erre rendelkezésre álló források szűkössége is rontja Pest megye versenyképesség javításának esélyeit.

¹ Keller P.(2013): A hazai klaszterfejlesztés 2007-13-as eredményei, tapasztalatai. MAG. Budapest 2013. november 6. (www.klaszterfejlesztas.hu)

4. Társadalmi adatok, alapvető szolgáltatások, infrastruktúra

A gazdasági fejlettség nyilvánvalóan hozzájárul a társadalmi haladáshoz, de az összefüggés fordítva is igaz: jó társadalmi mutatókkal rendelkező országok, régiók könnyebben javítják versenyképességüket is. A társadalmi mutatók között különösen fontosak az alapvető szükségletek kielégítettségének szintjét mérő mutatók, továbbá a lakosság munkához jutási lehetőségeit illetve egészségi állapotát, valamint az egészsége megőrzését segítő szolgáltatások elérési lehetőségeit mérő mutatók. Most vizsgáljuk meg a felsoroltak közül néhány alapvető társadalmi mutató alakulását a 2007-2013-as időszakban arra is figyelemmel, hogy az EU-s pályázati pénzek felhasználásával kapcsolatos eredeti célkitűzések között a társadalmi haladás, ezen belül az alapvető szolgáltatások elérhetőségének javítása is szerepelt.

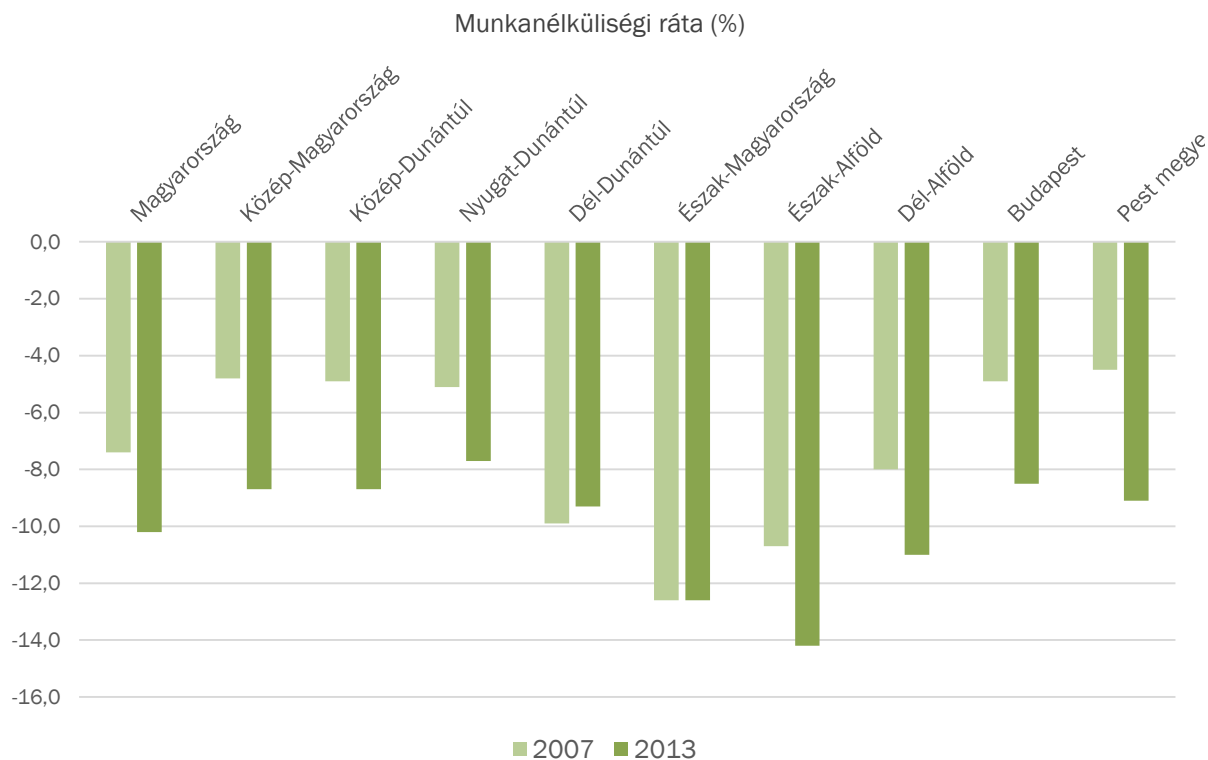
Munkaerő-piaci helyzetkép

Népesség, gazdasági aktivitás 2013

Megye, régió	15–74 éves népesség		Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdaságilag aktívak	Gazdaságilag inaktívak	Aktív-tási arány	Foglalkoztatási arány	Munkanélküliségi ráta
	ezer fő	az előző évi %-ában	ezer fő				%		
Budapest	1 329,3	100,3	748,0	69,2	817,2	512,1	61,5	56,3	8,5
Pest	937,4	100,2	503,2	50,6	553,9	383,5	59,1	53,7	9,1
Közép-Magyarország	2 266,7	100,2	1 251,2	119,9	1 371,1	895,6	60,5	55,2	8,7

Forrás: KSH

A munkavállalási korú 15-64 éves népesség 32,05 százaléka, a munkanélküliek 8,7 százaléka, a fiatal munkanélküliek 25,9 százaléka él a régióban, valamint a regisztrált gazdasági szervezetek 35 százaléka is itt működik (Eurostat, 2013). Bár ezek a számok azt jelzik, hogy a relatív munkaerő-piaci helyzet a KMR-ben valamivel kedvezőbb az ország többi részénél, a térség gazdasági fejlettségéhez és súlyához képest alulteljesít munkaerő-piaci szempontból (az ország GDP-jének 49 százalékát a KMR adja, Eurostat 2011), miközben az abszolút számok szerint az álláskereső és a fiatal álláskereső létszáma ebben a régióban a legmagasabb. A fiatalok munkanélküliségi rátája 2013-ban már 25,9% volt a régióban (EU átlag 23,5%; országos átlag 27,2%) (Eurostat, 2013).

Forrás: KSH adatok alapján

A vizsgált 2007-2013-as időszakban országosan emelkedett a munkanélküliek aránya, egyedül a dél-dunántúli régióban tapasztalhatunk kevés csökkenést: itt 0,6 százalékkal mérséklődött ez az arány.

A KMR területén történt a legnagyobb visszaesés (3,9 %), azonban a visszaesés mértéke Budapesten (3,6%) jelentősen alacsonyabb volt, mint Pest megyében (4,6%).

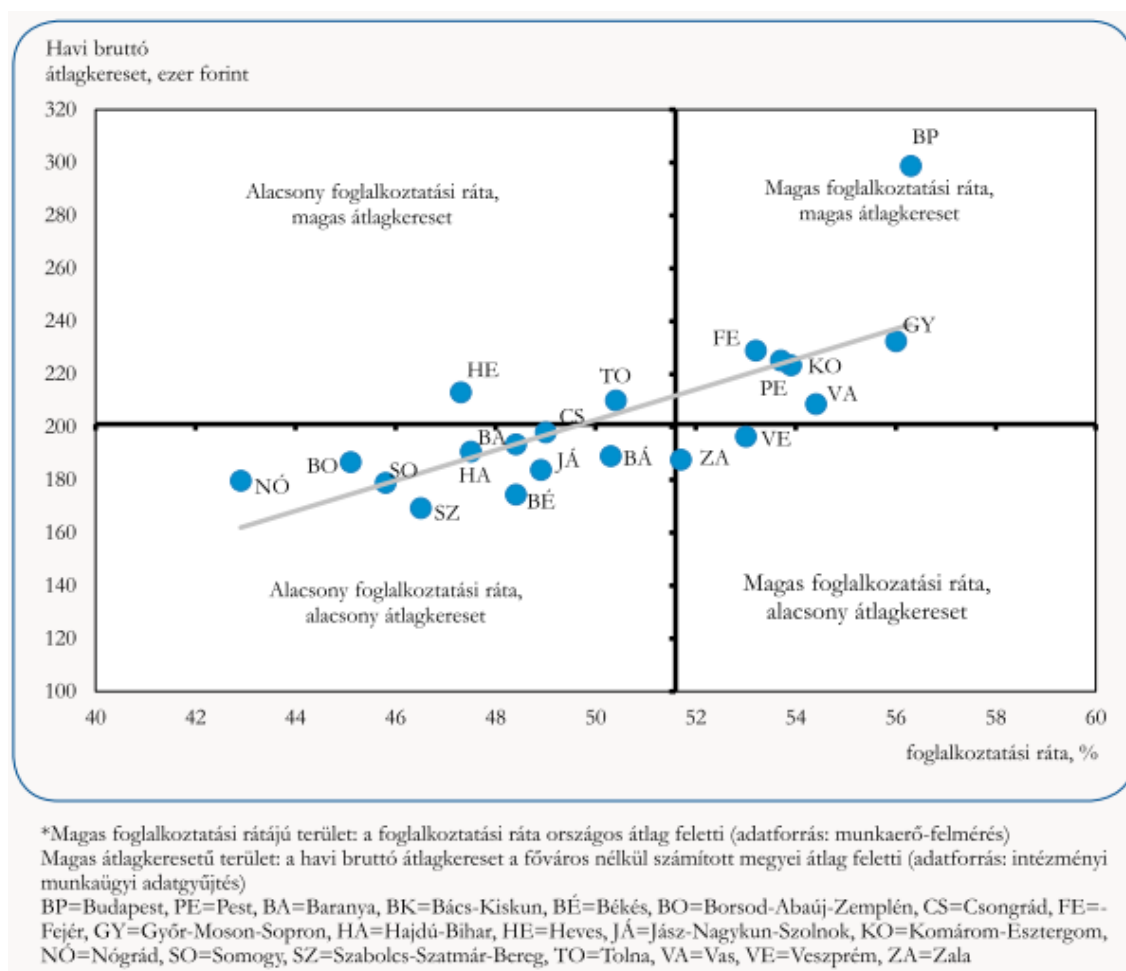
Ez összefügghet azzal, hogy Pest megyében sokkal több cég szűnt meg, és kevesebb új cég alakult.

2013-ban a bruttó átlagkereset növekedés régiónkénti ütemét tekintve a listavezető volt Közép-Magyarország, a régiókon belül a megyék keresetszínvonalának egyenetlensége megközelítésben pedig leginkább a főváros és Pest megye átlagkeresetei különböznek.

Alkalmazásban állók keresete 2013

Megye, régió	Alkalmazásban állók		Havi bruttó átlagkereset		Havi nettó átlagkereset	
	ezer fő	az előző évi %-ában	forint	az előző évi %-ában	forint	az előző évi %-ában
Budapest	929,3	98,0	298 772	103,9	195 696	103,8
Pest	319,0	98,4	225 171	104,8	147 487	104,6
Közép-Magyarország	1 248,3	98,1	281 139	104,1	184 146	104,0

Foglalkoztatási arány és havi bruttó átlagkereset, 2013

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete Budapesten 2013-ban kiemelkedően magas, 299 ezer forint volt. Közép-Magyarország átlagkeresetei valamennyi gazdasági ágban meghaladták az ágazati országos átlagot a mezőgazdaság kivételével.

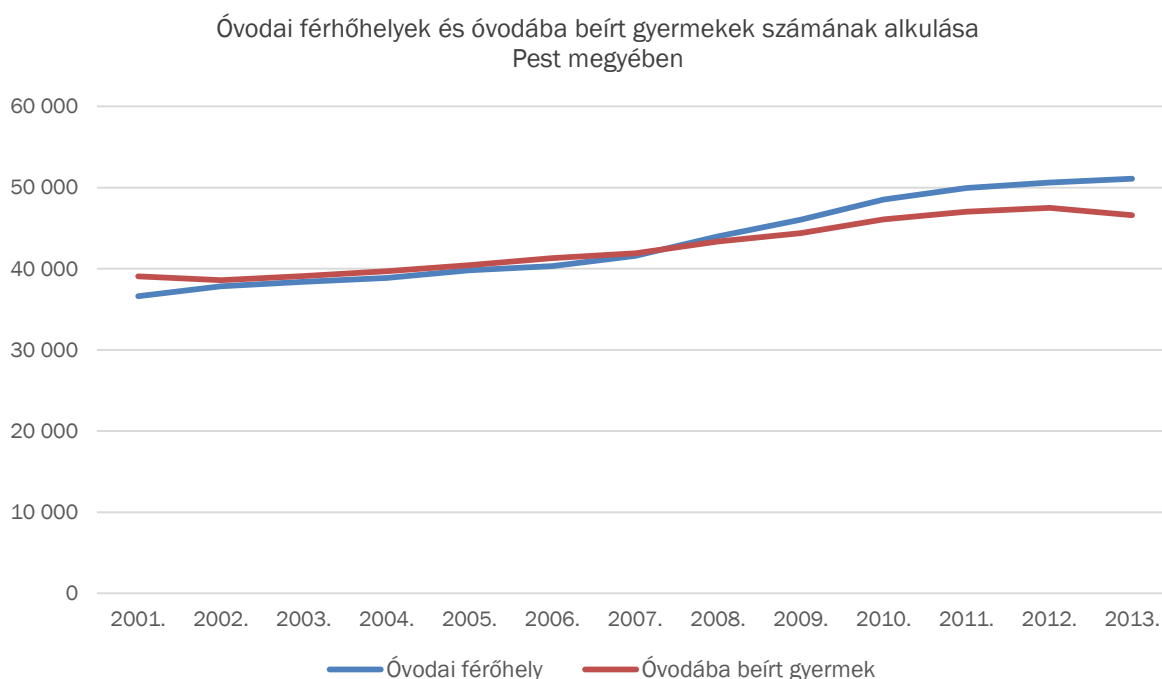
Ezen magas havi bruttó átlagkereset kialakulásához több tényező is hozzájárul: a fővárosban képviseli a legnagyobb súlyt a két legmagasabb kereseti színvonalú nemzetgazdasági ág, a pénzügyi

szolgáltatás, valamint az információ és kommunikáció, másrészt a helyi közigazgatásnál lényegesen nagyobb átlagkeresetet nyújtó központi közigazgatás is Budapesten koncentrálódik. Emellett a fővárosban a legmagasabb a szellemi foglalkozásúak aránya is, ami szintén nagymértékben befolyásolja a kereseti átlagot.

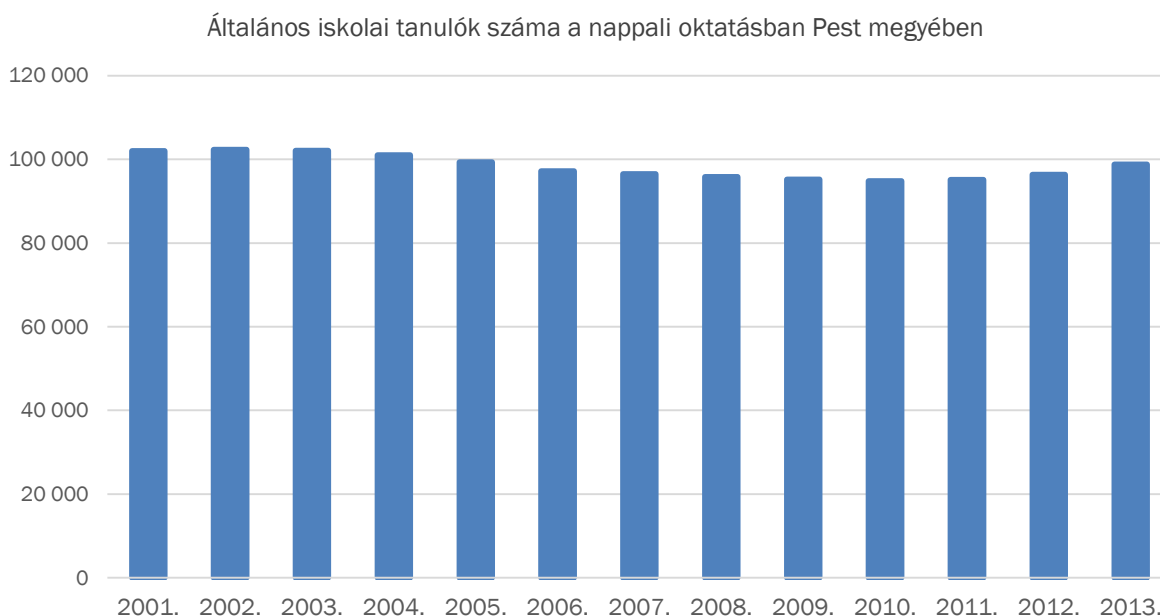
Oktatás

Iskolai végzettség szempontjából a KMR igen előkelő helyet foglal el az országban. A régióra jellemző – az országos átlagokat minden esetben felülmúló – végzettségi arányok egyértelműen a főváros jelenlétének köszönhetők.

A 2014. év adatai alapján a megyében 512 óvodaegység működik, ahol 45 885 gyermek óvodai ellátása valósul meg.

A megye egész területén azonban nem megoldott az óvodai ellátás. Sajnos nálunk – Magyarországon és a megyében is – pontosan azokban a körzetekben, régiókban a legkevésbé hozzáférhető az ellátás, ahol a legnagyobb szükség lenne rá.

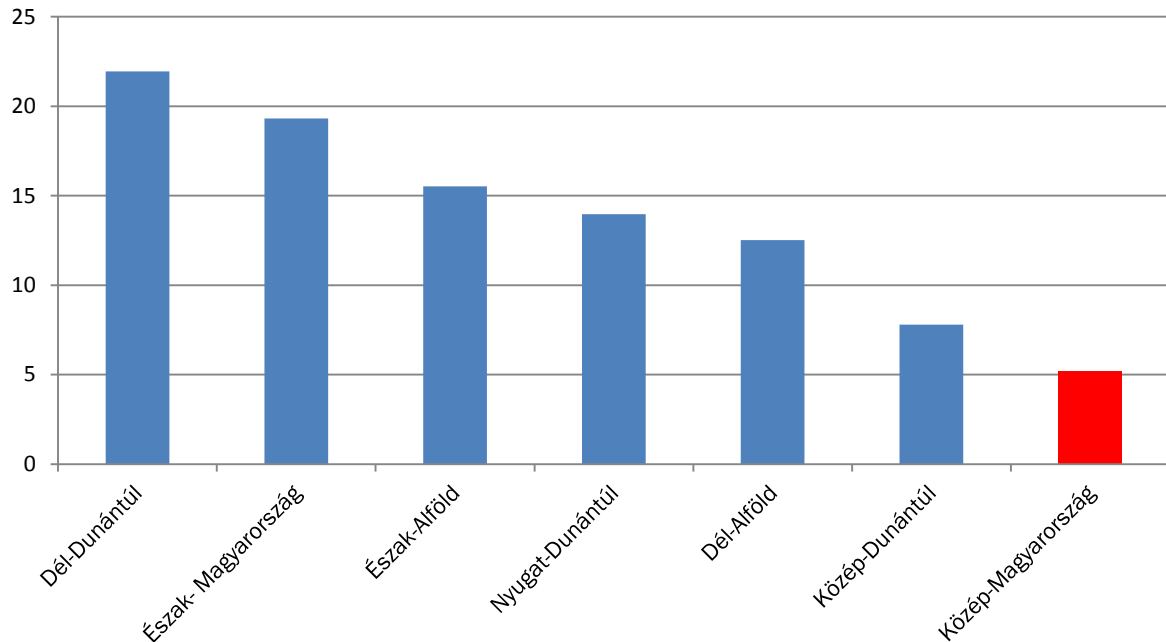
Az általános iskolai tanulók számában 2010-ig csökkenés, ezt követően mérsékelt növekedés figyelhető meg. A demográfiai helyzet következtében országos trend a tanulók létszámának csökkenése, Pest megye agglomerációs településein az óvodások és általános iskolások száma növekedést mutat. Jelentős problémát jelent ugyanakkor, hogy

nem minden Pest megyei településen működik általános iskola, az oktatási intézményrendszer egészét érinti a jelentős férőhelyhiány, az épületek állagromlása és az oktatási infrastruktúra elavultsága.

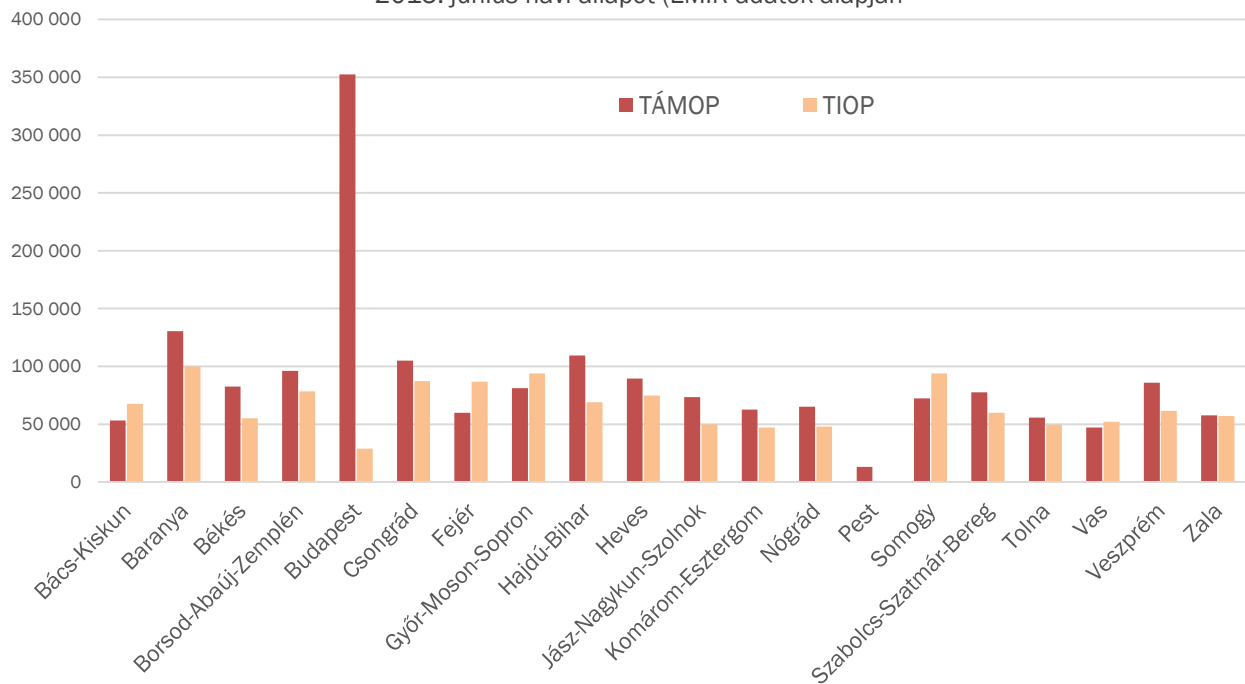
A megye felsőoktatási helyzetképét a főváros közelsége befolyásolja. A felsőoktatás feladatellátása Budapesten koncentrálódik, ugyanakkor Szent István Egyetem (Gödöllő) Pest megyében működik, s különböző nagy egyetemek karai is megjelennek a megye területén: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (Göd), Pázmány Péter Katolikus Egyetem (Piliscsaba), Eötvös Loránd Tudományegyetem (Göd, mely telephely, ahol csupán kutatás és gyakorlat folyik egy biológiai állomáson, a Botanikus-kertben).

A 2007-2013-as uniós ciklusban Közép-Magyarországon rendkívül korlátozottan álltak rendelkezésre mind az oktatási intézmények infrastruktúrájának megújítását, mind az oktatási tartalomfejlesztést biztosító pályázati lehetőségek, amelyekre főleg a TÁMOP forrásból került sor. A konvergencia régiók számára a regionális operatív programok mellett az oktatási infrastruktúra fejlesztésére rendelkezésre álltak a TIOP források, amelyekből Pest megye egyáltalán nem részesedhetett. (A statisztikában a Budapesthez rendelt források kiugró nagysága elsősorban annak köszönhető, hogy országos projekteknél a projekt-megvalósulási helyszínt Budapesthez regisztrálták, azonban ezeknek a forrásoknak a konvergencia régiók ugyanúgy hasznélvezői voltak.)

A fejlesztett nevelési-oktatási feladatellátási helyeken ellátott/tanuló gyerekek száma a teljes ellátott/tanuló gyerekek számához képest (%)

A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP) és a Társadalmi megújulás Operatív Program (TÁMOP) 2007-2013 egy főre jutó leszerződött összegei a megyékben, a projekt megvalósulás helyszíne szerint (Ft) 2015. június havi állapot (EMIR adatok alapján)

A 10 ezer lakosra jutó dolgozó orvosok száma

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	70,5	78,0	75,2	66,5	60,7	63,3	69,2
Pest megye	15,2	17,1	16,8	15,5	26,0	28,3	26,6
Győr-Moson-Sopron megye	31,6	34,2	33,1	28,0	32,0	34,2	35,3
Baranya megye	45,5	52,2	48,9	47,9	45,3	49,1	55,3
Hajdú-Bihar megye	30,5	35,8	37,5	40,3	42,2	44,4	46,2
Csongrád megye	48,8	54,6	52,9	50,5	48,5	51,8	52,6
Ország összesen	32,1	36,0	35,1	34,0	34,9	36,6	38,2
Pest megyei adat az országos adat százalékában (%)	47,4	47,5	47,9	45,6	74,5	77,3	69,6

Forrás: KSH adatok, saját számítás

A 10ezer lakosra jutó orvosok száma Pest megyében alacsony, 2010-ig az országos átlagérték 50%-a alatt volt. 2011-13 között növekedés következett be, de még így is csak az országos átlag érték 75%-a körül van a Pest megyeiek számára rendelkezésre álló orvosok száma.

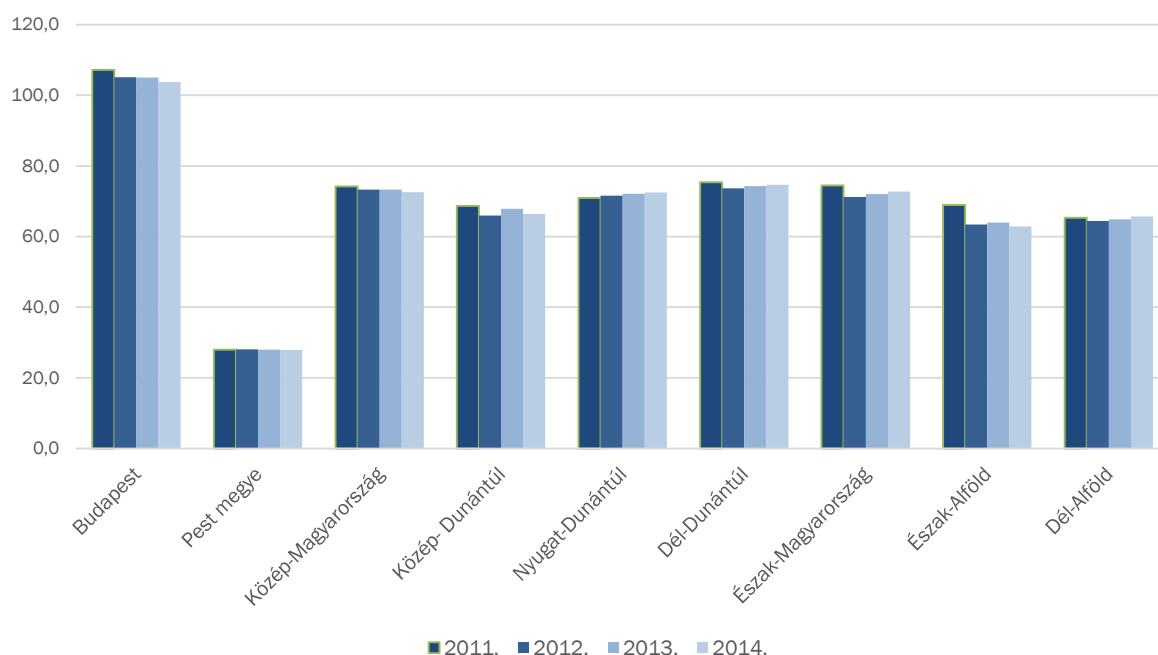
Kiemelkedő értékekkel Budapest rendelkezik. Az agglomerációnak tekinthető Pest megyei területek nyilván igénybe vehetik a budapesti egészségügyi szolgáltatásokat, de ez mégsem jelent olyan életminőség szintet, mintha a szolgáltatásokat helyben lehetne igénybe venni. Egyébként az egészségügyi kormányzat ígérete szerint is cél az, hogy az egészségügyi ellátás mindenki számára a lakhelyhez a lehető legközelebb legyen.

A működő kórházi ágyak 10 ezer lakosra jutó száma alapján Pest megye az összes megye között a legrosszabb mutatóval rendelkezik.

Az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos 2013-ban Budapesten 1377, Pest megyében pedig 1833. Pest megye e tekintetben is a legutolsó helyen van az országban. Az országos átlag 1557, ennél a budapesti érték 11,6%-kal jobb, a Pest megyei pedig 17,7%-kal rosszabb.¹

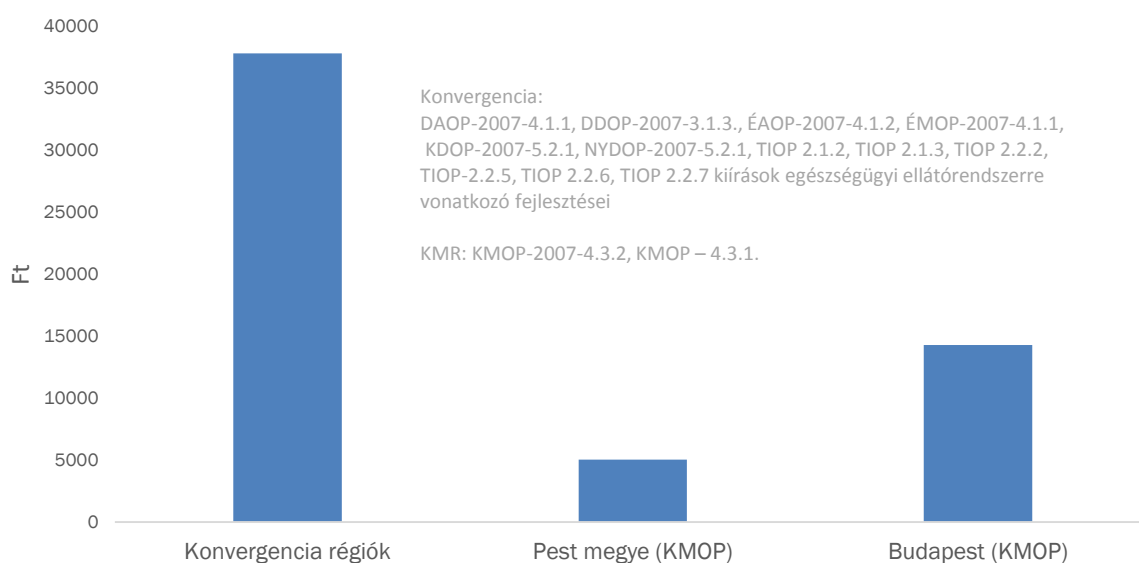
¹ KSH adatok feldolgozásával saját számítás

Működő kórházi ágyak tízezer lakosra jutó száma 2011-2014.

A Pest megyei egészségügyi infrastruktúra jelentős mértékű romlásához hozzájárult, hogy a 2007-2013-as uniós ciklusban csak rendkívül korlátozott mértékben voltak elérhetőek az egészségügyi infrastruktúra fejlesztését biztosító források, pályázati kiírások. Miközben a konvergencia megyékben a kórházak többsége jelentős modernizáláson, fejlesztésen esett át, a Pest megyei kórházakra szinte semmi nem jutott, és ugyanez igaz az alapellátás intézményrendszerére is.

Egy főre jutó egészségügyi infrastrukturális fejlesztések (fekvőbeteg és járóbeteg ellátás) a 2007-2013-as időszakban az operatív programokból (leszerződött összegek alapján, EMIR 2015. június)

Fontos társadalmi mutató a várható élettartam is.

Születéskor várható átlagos élettartam: nemzetközi összehasonlítás

Ország	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Magyarország	73,6	74,2	74,4	74,7	75,1	75,3	75,8
Ausztria	80,4	80,6	80,5	80,8	81,2	80,1	81,3
Csehország	77,0	77,3	77,4	77,7	78,0	78,1	78,3
Lengyelország	75,4	75,6	75,9	76,4	76,9	76,9	77,1
Szlovénia	78,4	79,1	79,4	79,8	80,1	80,3	80,5
EU27 ill. EU 28 átlag	79,1	79,4	79,6	79,9	80,3	80,3	-

Forrás: Eurostat

Sajnos a megyei bontás Magyarország esetén, a tanulmány készítésekor csak 1990, 2001 és 2014 évekre volt elérhető, férfi-nő és összesen bontásban. Viszont az EU-s adatok nem érhetők még el 2014-re. Ezért hasonlítsuk össze a 2014. évi magyar, és a 2013. évi EU-s részadatokat.

Születéskor várható átlagos élettartam (nő, férfi) EU 2013, Magyarország 2014

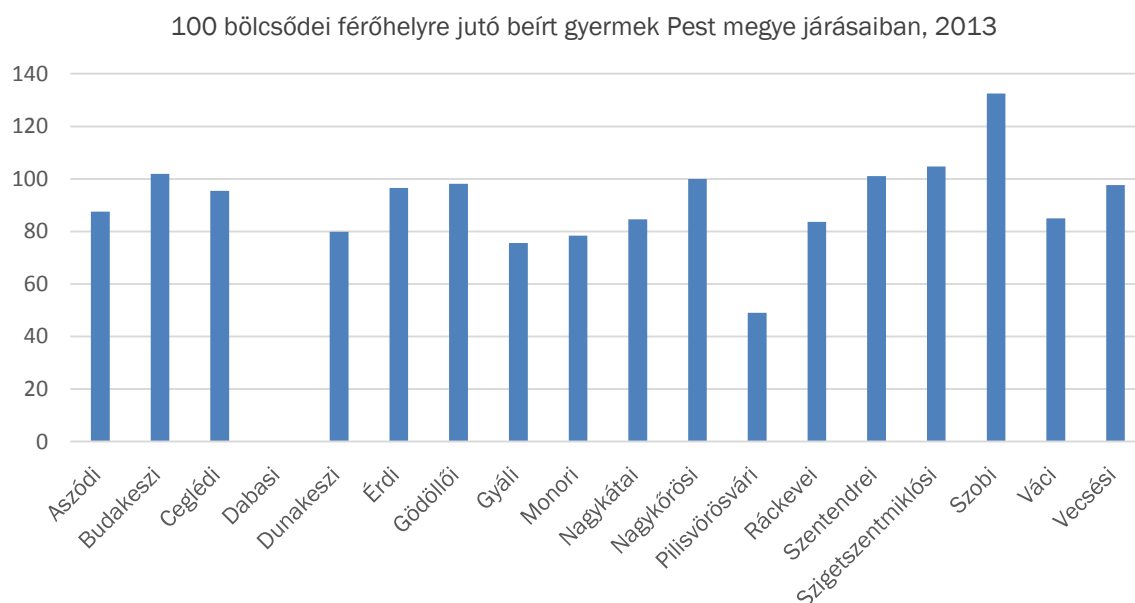
Ország	Nő	Férfi
	2013	
Ausztria	83,8	78,6
Csehország	81,3	75,2
Lengyelország	81,2	73,0
Szlovénia	83,6	77,2
EU28 átlag	83,1 (2012)	77,5 (2012)
	Nő	Férfi
	2014	
Magyarország	78,91	72,13
Budapest	80,04	74,14
Pest megye	79,18	72,51
Közép-Magyarország	79,71	73,47
Győr-Moson-Sopron megye	79,36	72,66
Veszprém megye	79,42	72,66
Csongrád megye	79,63	72,31

Forrás: KSH

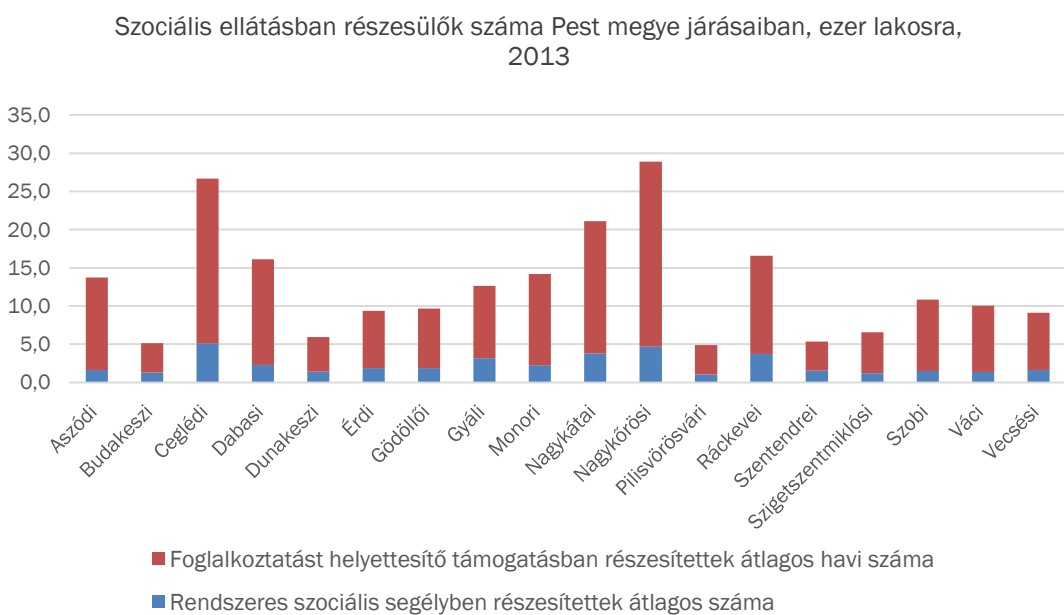
Az általánosan nagyon rossz várható élettartam adatunk mellett érdemes figyelni rá, hogy a Pest megyei adat (2014) férfiak és nő esetén is rosszabb, mint a budapesti, sőt a Győr-Moson-Sopron és Veszprém megyeinél is rosszabb: vagyis alacsonyabb a várható élettartam.

Szociális ellátás

A bölcsődei ellátásban bekövetkezett pozitív változások ellenére is elérhetetlen ez a szolgáltatás a családok jelentős részének, tekintettel arra, hogy a férőhelyek számának növekedése nincs összhangban a területi lefedettséggel.

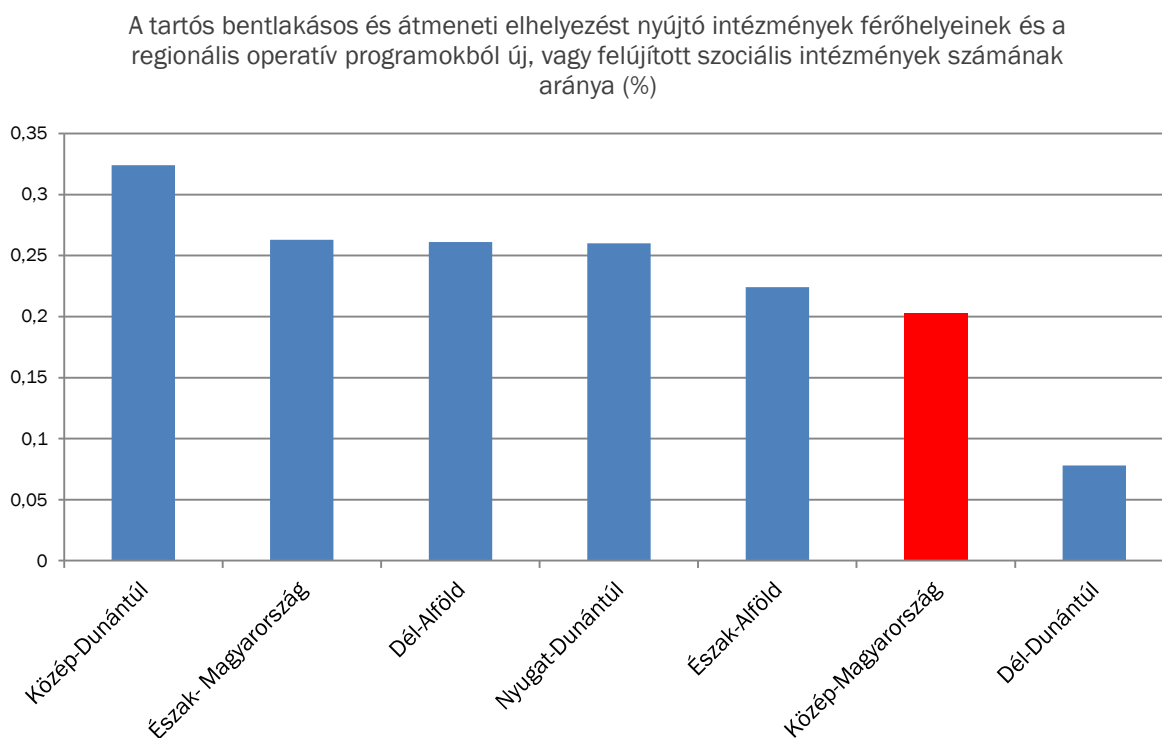

Jellemzően a nagyobb városokban található bölcsőde, amelynek oka elsősorban az, hogy 10.000 fő állandó lakosságszámot meg nem haladó településen nem kötelező bölcsődét működtetni. Az ellátási terület természetesen túlnyúlhat a település határain, de a férőhelyek számára nincsenek előírások, az mindig a települési önkormányzat teherbíró képességétől függ.

A különböző szociális és foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek száma Pest megyében jelentős egyenetlenséget mutat, amely összefüggésben van a gazdasági-társadalmi mutatókkal: az elmaradott, illetve leszakadó térségekre koncentrálódik az ellátásokat igénybe vevők döntő többsége.

A 2007-2013-as uniós ciklusban Közép-Magyarországon rendkívül korlátozottan álltak rendelkezésre mind a szociális intézmények infrastruktúrájának megújítását biztosító uniós források.

Közlekedés

A megye sajátos feladatköréből következően a térség kapcsolati, közlekedési viszonyainak alakulása kiemelt jelentőséggel bír. A kapcsolati alkalmasság javítása érdekében történt beavatkozások eredményessége három közlekedési szegmens folyamatai alapján ítéltethők meg. Ezek:

Pest megye, mint jó földrajzi hely

- A nemzetközi repülőtér nem tudott intermodális gócponttá válni, földi megközelítése nehézkes, nem épültek ki sem városi, sem térségi vasúti kapcsolatai, az utóbbi időkben a MALÉV megszűnésével korábbi jelentősége, gyűjtő-elosztó szerepe is csökkent.

- A megyei vasúthálózat a XIX. század óta lényegében változatlan, a nemzetközi vasúti pályák megyei szakaszai a főhálózat legszűkebb, és néhány elem esetén a legkorszerűtlenebb elemei, a vasúti pályaudvarok állapota kevés kivételtől eltekintve drámai színvonalú.
- A térségbe érkező autópályák, nemzetközi főutak érintett útpályái a megyei úthálózat legzsúfoltabb, legkritikusabb forgalmú elemei, amelyek mentén nem épült ki a forgalmat egy fenntartható térségi közlekedésbe illesztő eszközváltási infrastruktúra (illeszkedő, jó minőségű mellékálózat, P+R, kapcsolódó közösségi hálózat) sem.
- Európa legfontosabb nemzetközi vízi útja, a Duna lehetőségei kihasználatlanok, nemzetközi személyforgalma jelentéktelen, a nemzetközi hajóállomás méltatlan nevéhez, az áruszállítás gazdasági hatásaiból a térség a kapcsolódó logisztika hiányosságai miatt minimálisan részesedik.

Pest megye, mint kooperatívan együttműködő nagyvárosi térség

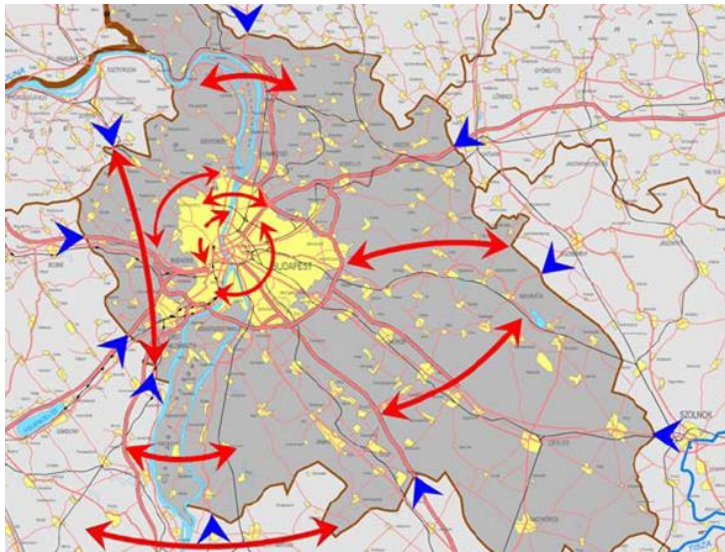
- A megye és a főváros integrált közlekedési rendszerének hálózati adottságai jók, de hiányoznak mind a kapcsolati, mind az intézményi feltételei, az e kérdésben érintett szereplők között nincs, vagy alig van érdemi párbeszéd.
- Az elővárosi és a városi közlekedési hálózatok nem alkotnak integráns rendszert, hiányos az eszközváltási infrastruktúra és szinte teljesen hiányzik az intermodalitás, valamint az interoperabilitás infrastruktúrája.
- A közlekedési szolgáltatók között nincs menetrendi harmonizáció, nincs, és jelei sem láthatók az egységes jegy- és tarifa rendszernek, a közös információs rendszernek és marketing tevékenységnek.
- Az intézményi feltételek megteremtésére hivatott Budapesti Közlekedési Szövetség megszűnt, a MÁV, a VOLÁN és a BKV együttműködését, a rá- és elhordásban a munkamegosztás egyeztetését kényszerítő mechanizmusok mára teljesen hiányoznak.

Pest megye, mint erős kohéziós tér

A megye közlekedési szerkezete alapvetően sugaras szerkezetű és főváros irányú, hiányosak a harántoló kapcsolatok, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a megye települései és kistérségei között nem kellő mértékű az együttműködés.

- A harántoló kapcsolatokat az M0 autópálya kivételével szinte kizárólagosan mellékutak biztosítják, amelyek állapota, burkolatminősége, keresztmetszeti és vonalvezetési adottságai alacsony szolgáltatási szintet és elégtelen forgalombiztonságot eredményeznek.
- A közösségi közlekedés kötőtpályás hálózata (MÁV és HÉV vonalak) fejlett, de kizárólagosan főváros irányú, a harántoló közösségi kapcsolatokat biztosító autóbusz-közlekedés a közúthálózaton zajlik, ami megbízhatóságát kedvezőtlenül érinti.

- A Duna megyén belüli közösségi szolgáltatásokat csak kereszt irányban bonyolít (komplikáció), ugyanakkor a keleti és nyugati területek közötti kapcsolatokban markáns akadályt jelent, mivel az M0 autópálya határolta közvetlen főváros-térségen kívül a megyében nincs Duna híd.
- Tekintettel arra, hogy a hosszabb utazásokhoz még nem épült ki a közösségi közlekedésre ráhordó kerékpáros infrastruktúra, a megyén belüli kerékpáros közlekedést elsősorban a szabadidős kerékpározás jelenti, koncentrálna elsősorban a Duna menti északi zónára.

Pest megye közlekedési kapcsolati hiányai

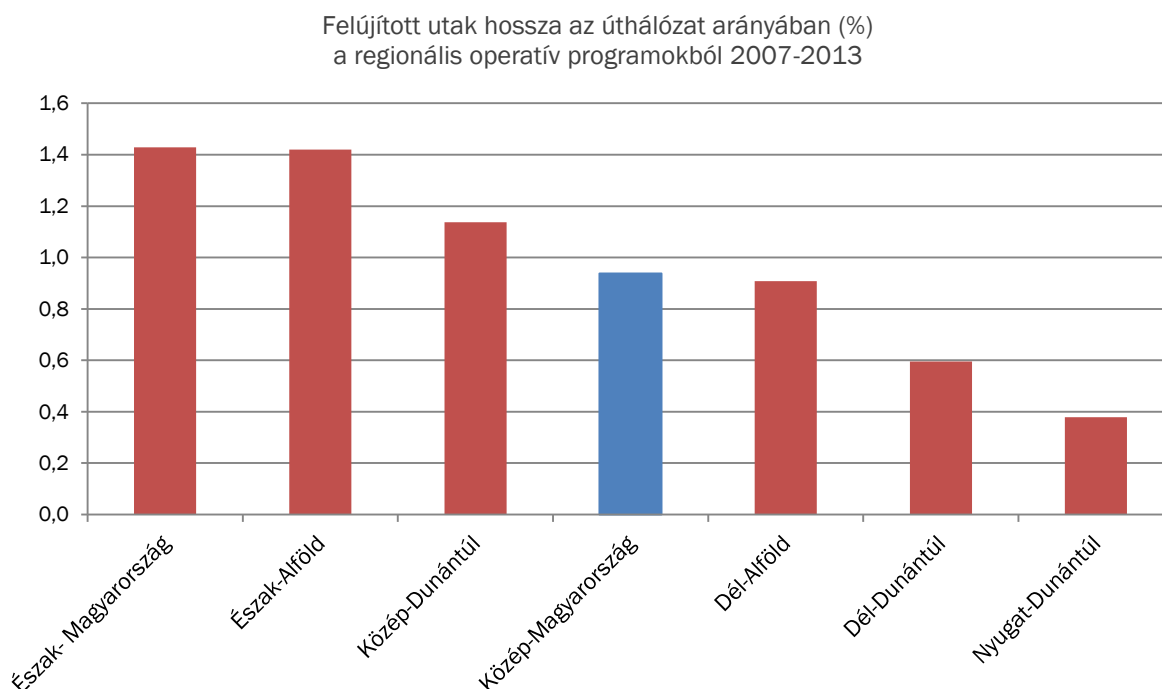
Összességében és fent említett szerkezeti hiányok ellenére is megállapítható, hogy

a megye közlekedésének legfőbb hiányosságai nem mennyiségi, hanem inkább minőségi hiányosságok

bár az északnyugati térségben a sugárirányú 10. számú főút hiánya mennyiségi hiányt képez, illetve működtetési, együttműködési, intézményi, szabályozási hiányosságok. Ezek megszüntetése jelenti Pest megye közlekedési rendszerének legnagyobb tartalékát.

Nagyok a közlekedési különbségek az egyes járások között is. Legkedvezőtlenebbek a Szobi járás viszonyai, de komoly közlekedési szerkezethiánnyal terhelt a Duna és az M1 autópálya által határolt északnyugati zóna, valamint az M3 autópálya és a 4-es sz. főút által határolt keleti zóna fővárostól távolabbi térsége is (Ceglédi járás, Nagykáti járás).

Az egyes járásközpontok egymás közötti, és a saját járási településekről való elérhetőségét a legtöbb esetben csak rossz minőségű mellékutak biztosítják, amelyekre a 2014-2020 közötti uniós ciklusban a tematikus megkötöttségek miatt várhatóan nem jut forrás. A harántoló autóbusz vonalak fejletlenek, a viszonylatok útvonalai hiányosak, több esetben a járási központ elérése is nehézkes.

A 2007-2013-as uniós ciklusban a KMR-ben a regionális operatív programokból felújított utak hossza elmarad a konvergencia-régiók átlagától, holott Pest megyében a gyakran tragikus minőségű, harántoló irányú közúthálózat állapota már nem képes elégséges szolgáltatási szintet nyújtani.

Kommunális infrastruktúra

A társadalmi haladás és egyben az életminőség egyik alapvető eleme a tiszta vízhez és a szennyvíz elszállításához való hozzáférés. E tekintetben Pest megye pozíciója kifejezetten rossz. Az ivóvíz szolgáltatás esetén 2007-ben és 2013-ban is Pest megye adata a legrosszabb a bemutatott megyék között, sőt 2007-ről 2013-ra még 2,3 %-kal romlott is Pest megye pozíciója.

A közüzemi ivóvízvezeték- és szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)

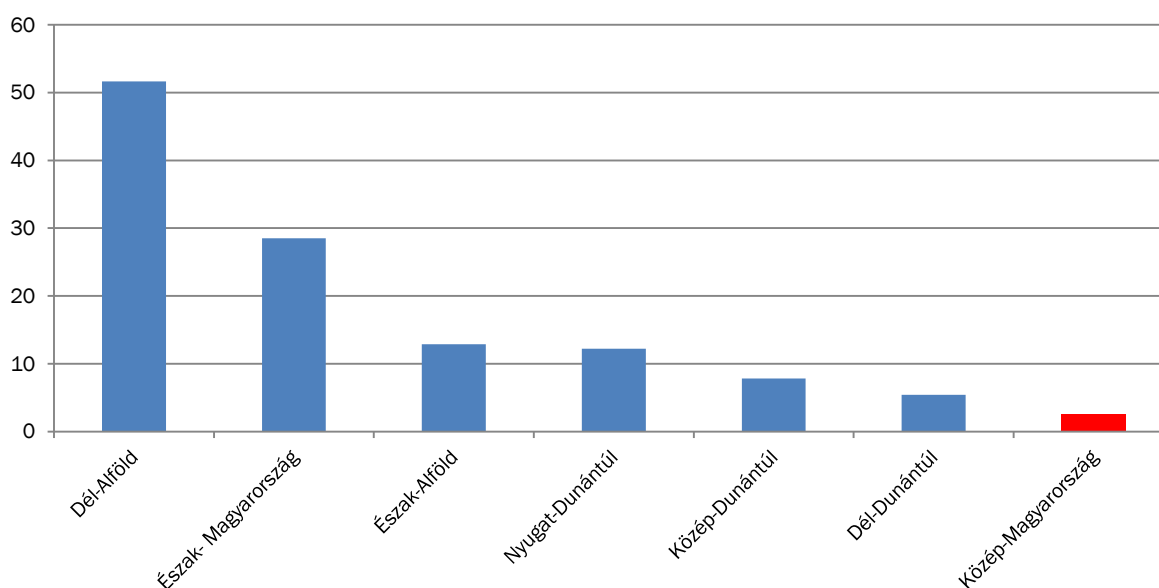
Terület	Közüzemi ivóvíz hálózat			Szennyvízgyűjtő hálózat		
	2007	2013	A %-os érték változása	2007	2013	A %-os érték változása
Pest megye	93,1	90,8	-2,3	63,2	70,7	+7,5
Fejér megye	96,4	96,3	-0,1	67,5	77,0	+9,5
Veszprém megye	98,3	98,0	-0,3	79,4	82,7	+3,3
Vas megye	96,9	97,7	+0,8	65,8	76,3	+10,5
Zala megye	95,5	93,7	-2,5	66,2	73,0	+6,8
Tolna megye	94,7	96,8	-2,1	57,9	64,7	+6,8
Hajdú-Bihar megye	95,0	96,2	+1,2	62,1	70,3	+8,2
Országos átlag	94,7	94,4	-0,3	69,8	75,0	+5,2

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A táblázatban nem szereplő megyék közül is csak Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Csongrád és Bács-Kiskun megyében alacsonyabb az ivóvíz szolgáltatásba bekapcsolt lakások aránya, mint Pest megyében. A szennyvízgyűjtés esetén pedig 2007-ben és 2013-ban is a táblázatban szereplő megyék között csak kettő esetén rosszabb a bekapcsolt lakások aránya, mint Pest megyében. (Országos szinten 2013-ban 10 megye van rosszabb helyzetben, mint Pest megye, 8 megye pedig jobb helyzetben). Pest megye az országos átlagtól minkét szolgáltatás esetén, és minkét vizsgált időpontban el van maradva. Az elmaradás 2013-ban ivóvíz esetén 3,6, és szennyvíz esetén 4,3%-os.

Mint az alábbi ábrán is látható, a 2007-2013-as időszakban a tematikus kötöttségek és a forráshiány miatt minimális mértékű ár-, bel-, és csapadékvízkárokat megelőző beruházások valósult meg a KMOP-ból a régióban.

A regionális operatív programokból támogatott projektek keretében ár-, bel-, csapadékvízkároktól megvédett lakosság aránya a teljes régió lakónépességének arányában (%)

Az alapvető közüzemi szolgáltatásokkal való ellátottság a társadalmi haladás minimum feltétele. Ezért ezen mutatók részletesebb elemzésére a társadalmi haladás index vizsgálatánál még visszatérünk.

Egyéb adatok¹

- A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 2012-ben Pest megyében 89,5%. Ennél rosszabb arány csak nyolc megyében van, 10-ben viszont jobb a helyzet.
- A kiadott lakásépítési engedélyek száma Pest megyében 2013-ban 1538, de 2007-ben meg 10-992 volt. Új lakás 2013-ban 1414, 2007-ben 7002 épült. Ez az adat is a társadalmi haladást méri, ezért erre a későbbiekben még visszatérünk.

A vizsgált, a társadalmi haladás szempontjából alapvető mutatók értékének elemzése arra mutat rá, hogy Pest megyének ezen a területen jelentős az elmaradása. Ehhez nyilvánvalóan hozzájárul az, hogy, - a KMR részeként -, éppen az alapvető szükségletek kielégítettségi szintjének emelésére nincs elegendő forrása, mivel ilyen problémák megoldására EU-s forrásokat a konvergencia régiókhoz képest csak jelentős tartalmi megkötöttségekkel és kis arányban lehet igénybe venni. Pest megye e tekintetben való lemaradását, Budapest jó adatai miatt, elrejtik a régiós mutatók.

¹ KSH adatok alapján saját számítás

5. Versenyképesség, regionális versenyképesség, a versenyképesség elemei és kompozit indexe

Bevezető elméleti gondolatok

A versenyképességet általában nemzeti és vállalati szinten vizsgálják. A legismertebb nemzeti versenyképesség vizsgálati tanulmányokat az IMD¹ és a Világgazdasági Fórum² készíti.

De mit értünk regionális versenyképességen? A nemzetközi szakértők arra hívják fel a figyelmet, hogy a regionális versenyképesség nem az ott működő cégek együttes versenyképessége, de nem is lehet úgy tekinteni rá, mint a nemzeti versenyképesség egyik összetevőjére. Az általánosan elfogadott definíció Meyer-Stamertől³ származik, aki szerint *a regionális versenyképesség egy lokalitás (régión) azon képessége, amelynek segítségével állandóan javítani tudja lakosai életminőségét.*

Vannak másféle közelítések is. Ezek az üzleti élet számára megteremtett környezetet emelik ki a versenyképesség feltételeként. A regionális fejlődés lehetősége nagy mértékben függ a rendelkezésre álló humán tőkétől. Nemzetközi elemzések bizonyítják, hogy a rendelkezésre álló magas színvonalú humán tőke, amennyiben lehetőség van arra, hogy tudása és képességei hasznosuljanak, a gazdasági növekedés egyik fő forrásává tud válni. Fontos szempontja azonban a hasznosulásnak az, hogy rendelkezésre álljanak a szükséges erőforrások, például pénz a kutatás-fejlesztésre. Másrészről az is bizonyított, hogy hiába csoportosítunk jelentős összegeket egy adott régió fejlesztésére, ha nincs meg helyben a szükséges tudás, a megfelelő humán tőke a pénz hatékony hasznosításához. Ez esetben az egész rendszerben, esetünkben az ország egészében erőforrás pocsékolás következik be. Igaz persze az is, hogy a nem hatékonyan felhasznált pénz is csökkentheti a régiós különbségeket, legalábbis egyes mutatók mentén, de probléma lehet az eredmények fenntarthatósága. A fejlesztési támogatás hasznosulását jelentősen befolyásolja a helyi intézményrendszer működésének hatékonysága is.

Pest megyével kapcsolatban arra kell felhívni a figyelmet, hogy – mint azt korábban bemutattuk – a humán tőke tekintetében Pest megye előnyös helyzetben van, viszont a humán tőke optimális hasznosulását gátolja az alacsony szintű támogatottság, amely különösen a kutatás-fejlesztés és innováció területén szembetűnő. Vizsgáljuk meg most azt, hogy hogyan alakult Pest megyében a versenyképességet mérő különböző mutatók értéke, milyen összkép alakul ki, és milyen következtetések vonhatók le ezen mutatók elemzése alapján.

¹ IMD: Institute for Management Development. World Competitiveness Center, Lausanne, Svájc

² World Economic Forum, Genf, Svájc

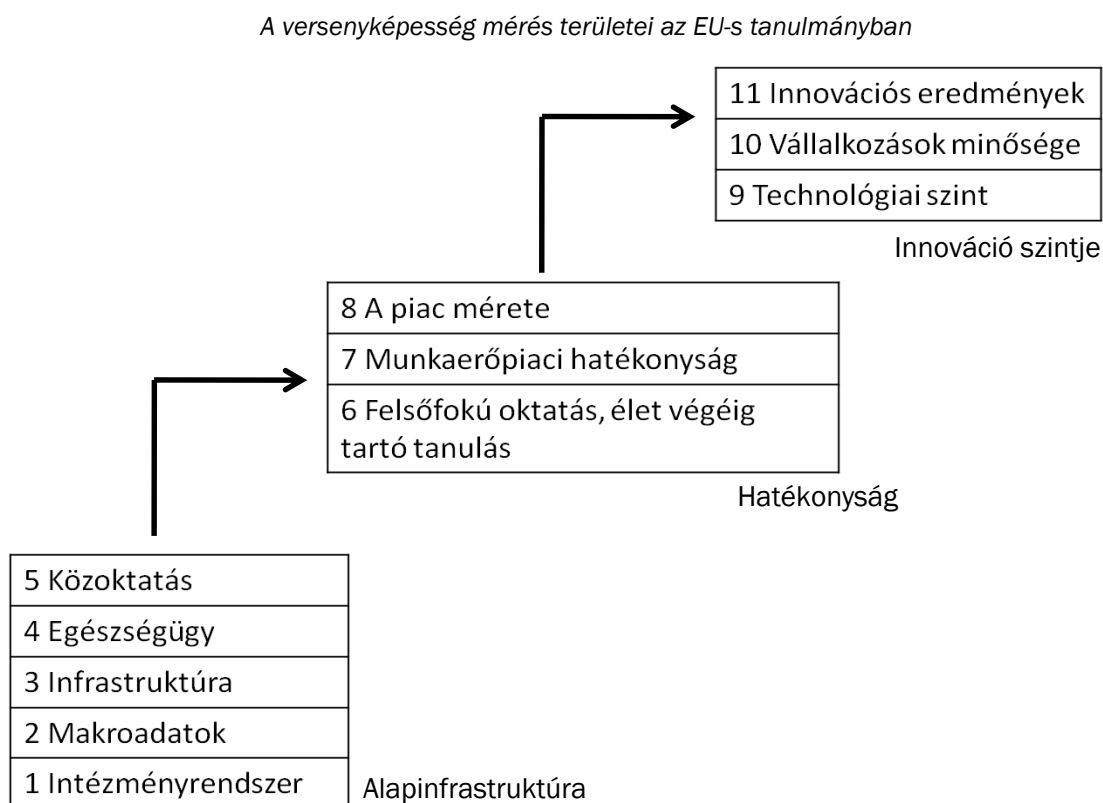
³ Meyer-Stamer, J. (2008): Systematic Competitiveness and Local Economic Development. In Shamin Bodhanya (szerk) : Large Scale System Change: Theories, Modelling and Practices. Duisburg

A versenyképesség mérése

Az EU a régiók versenyképességének mérésére kidolgozta a Regionális versenyképességi indexet. (RVI)¹ Az átfogó mutatót 73 részmutató kompozit/összesített mutatóvá alakításával képezik.

De számítanak három részterületre vonatkozó kompozit mutatót is. Ezek a területek a következők:

- alpinfrastruktúra
- hatékonyság
- innováció szintje

Forrás: Annoni, Dijkstra 2013

Az átfogó és a részterületekre vonatkozó kompozit mutatókkal kapcsolatos elemzések eredményeit tartalmazó tanulmány 2013-ban jelent meg.²

Az elemzéssel kapcsolatban az a probléma, hogy a számítások az EU NUTS 2 régiókra történtek. Így Pest megye versenyképességét ezek alapján nem lehet vizsgálni, mivel az EU-s elemzésben Pest megye csak a KMR részeként szerepel. Ettől függetlenül érdemes megvizsgálni régióink helyezését. A három területen a magyar régiók az összes 262 régió közül az alábbi táblázatban látható helyezést érték el.

¹ Regional Competitiveness Index (RCI)

² EU Regional Competitiveness Index. RCI 2013 EC. Joint Research Centre. Luxemburg 2013.

A magyar régiók pozíciója az EU összes régióján belül (2013)

Régió	Alapinfrastruktúra	Hatékonyság	Innováció szintje	Átfogó versenyképességi mutató (RVI)
Közép-Magyarország	214	153	78	144
Nyugat-Dunántúl	216	180	213	189
Dél-Dunántúl	233	213	191	219
Közép-Dunántúl	223	184	204	192
Észak-Magyarország	231	208	212	218
Észak-Alföld	234	217	227	231
Dél-Alföld	232	207	218	220

Forrás: EU Regional Competitiveness Index.RCI. 2013

Látható, hogy még a Budapestet is magában foglaló KMR is rossz pozícióban van. Kivétel az innovációs szinttel kapcsolatos mutatók tekintetében elért 78. helyezés. De amint ezt a későbbiekben bemutatjuk, ha Pest megye adatait külön vizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy a KMR jobb helyezése minden esetben egyértelműen Budapestnek „köszönhető”.

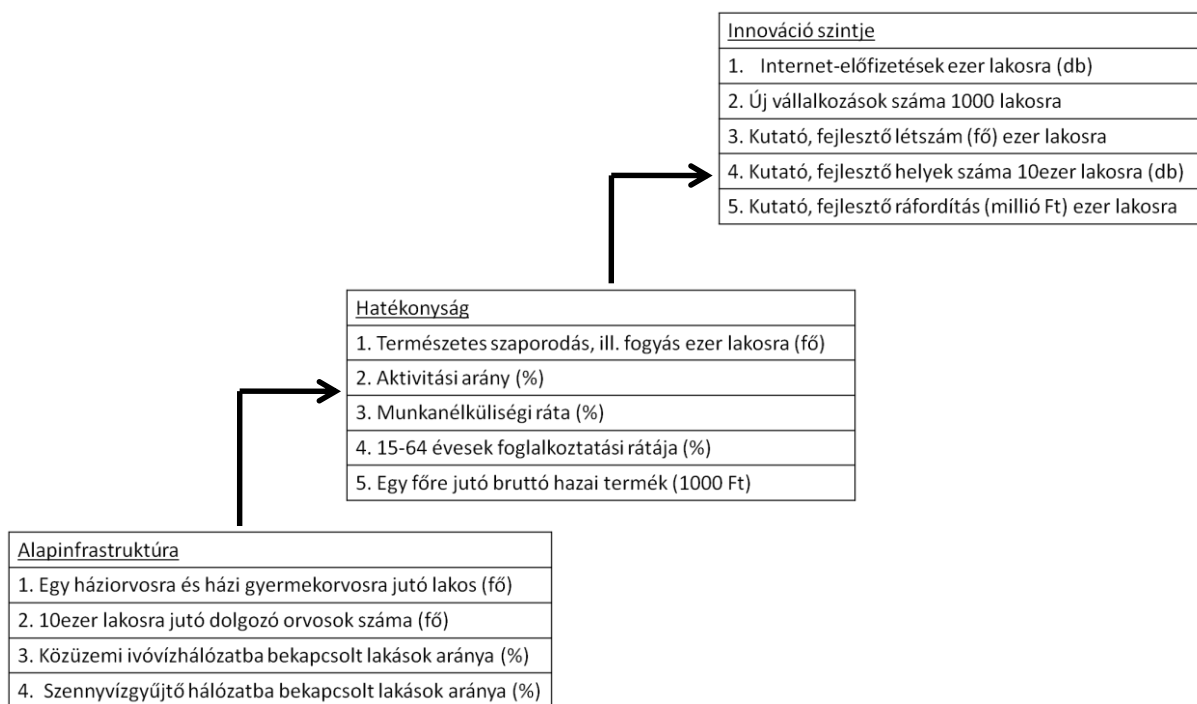
Természetesen nehéz szakmailag minden fontos szempontot figyelembe vevő, a regionális versenyképességet jól mérő mutatószámokat választani éppen azért, mert magát a regionális versenyképességet sem könnyű jól definiálni. Ráadásul regionális szinten nem is állnak rendelkezésre mindazok az adatok, amelyek a versenyképességi mutató értékének kiszámításához szükségesek lennének.

Az elméleti modell alkalmazása Pest megyére

Az EU-s regionális versenyképességi elemzésben használt 73 alapmutató többsége megyei szinten nem áll rendelkezésre. Továbbá bizonyítható, hogy ezen mutatók között több olyan is van, amely együtt mozog, azaz korreláció áll fenn közöttük. Ez lehetővé teszi a kompozit mutatóba bevont részmutatók számának csökkentését. Továbbá az EU-s elemzés általános szintű volt, így nem volt érzékeny arra, hogy mely területeken vannak esetleg sajátos problémák, amelyeket elemezni szükséges. Ez azt is jelenti, hogy miközben az EU-s tanulmány jelentős számú részmutatóval dolgozott, kimaradtak belőle olyan mutatók, amelyek Pest megye helyzetének elemzése szempontjából kihagyhatatlanok. Mindezeket figyelembe véve a Pest megye versenyképességi helyzetét leíró mutatókat a rendelkezésre álló adatok közül úgy választottuk ki, hogy egyrészt - amennyire lehet - követni tudjuk módszertanilag az EU-s regionális versenyképességi index számításánál figyelembe vett mutatókat, másrészt vegyük figyelembe a hazai, illetve megyei sajátosságokat, az ezekkel összefüggő, és fontosnak ítélt vizsgálandó területeket is, mint például a lakosság fogyasztását, amely

egyértelműen rontja a gazdasági fejlődés és a versenyképesség javítás lehetőségeit is, viszont az EU-s tanulmány ezt a mutatót nem vizsgálta. Mindent összevetve a regionális versenyképesség kompozit indexét 14 részmutatóból állítjuk össze az alábbi ábrán látható részterületek szerinti bontásban.

Pest megye versenyképességét vizsgáló versenyképességi index részmutatói

A modellben szereplő mutatókhoz szükséges adatokat a KSH rendszeresen közli, így a vizsgálatok a későbbiekben megismételhetők, az eredmények összehasonlíthatók lesznek. Ez azért is fontos, mert a 2014-2020-as tervezési időszakban célszerű lesz nyomon követni, hogy a rendelkezésre álló források elosztása hogyan hat majd Pest megye versenyképességére, és szükség szerint időben be kell avatkozni, ha a versenyképesség alakulásánál kedvezőtlen tendenciák rajzolódhatnak ki.

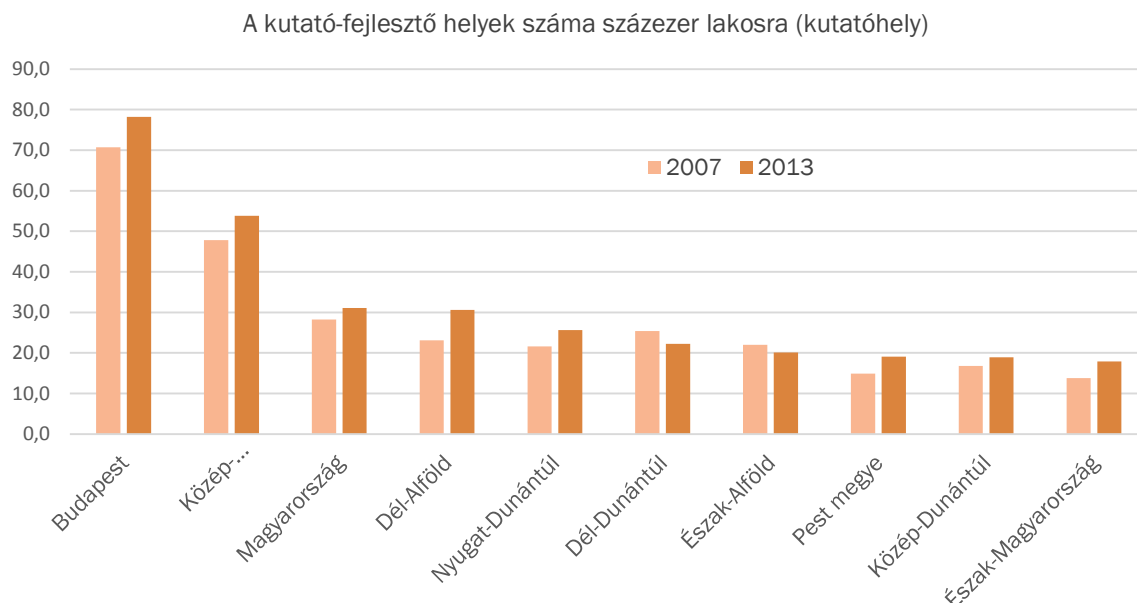
A modellben szereplő mutatóknak megfelelően a számításoknál az alábbi táblázatban látható adatokkal dolgoztunk. A vizsgálatba a régiókat vontuk be kiemelve Pest megyét azért, hogy Pest megye helyzetét a régiókéhoz hasonlíthassuk.

*Pest megye versenyképességének mérésére használt mutatók
(a 2007 és 2013 évi értékek alapján)*

Mutatók		Pest me- gye	Közép- Magyar- ország	Közép- Dunántúl	Nyugat- Dunántúl	Dél-Du- nántúl	Észak- Magyar- ország	Észak-Al- föld	Dél-Alföld
Alapinfrastruktúra									
1. Egy háziorvosra és házi gyer- mekorvosra jutó lakos (fő)	2007	1811	1488	1583	1550	1450	1600	1642	1522
	2013	1833	1534	1622	1611	1431	1586	1640	1498
2. 10ezer lakosra jutó dolgozó orvosok száma (fő)	2007	15,2	47,7	21,6	29,9	32,4	20,5	23,3	28,7
	2013	26,2	51,6	25,3	33,8	38,4	26,6	31,4	36,8
3. Közüzeti ivóvízhálózatba bekapcsolt, lakások aránya (%)	2007	93,1	96,8	96,6	97,1	96,5	89,7	94,5	90,4
	2013	90,8	96,7	96	96,1	93,5	89,8	94,6	90,9
4. Szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)	2007	63,2	86,3	75	73,8	64,7	61,7	57,2	50,2
	2013	70,7	87,1	79,9	80	65,9	71	66,3	58,4
Hatékonyág									
1. Természetes szaporodás ill. fogyás ezer lakosra (fő)	2007	-1	-2,4	-3,2	-4	-4,7	-4,4	-2,5	-5,1
	2013	-1,8	-2,6	-4	-4,9	-5,5	-4,7	-2,7	-5,5
2. Aktivitási arány (%)	2007	57,5	59,9	57,3	58,7	50	50,7	50,6	52,2
	2013	59,1	60,5	58,5	58,9	52,9	51,8	55,4	55,5
3. Munkanélküliségi ráta (%)	2007	4,5	4,8	4,9	5,1	9,9	12,6	10,7	8
	2013	9,1	8,7	8,7	7,7	9,3	12,6	14,2	11
4. 15-64 évesek foglalkoztatási rátája (%)	2007	61,2	62,9	64,1	62,8	51	50,4	50,3	54,5
	2013	64,2	62,7	60,7	61,8	54,8	51,6	53,2	56,3
5. Egy főre jutó bruttó hazai ter- mék (1000 Ft)	2007	2354	4196	2344	2482	1702	1615	1580	1660
	2013	2518	4824	2712	3106	2032	1857	1916	2086
Innováció szintje									
1. Internetelőfizetés (mobil nél- kül) ezer lakosra (db)	2007	160	218	142	130	117	108	100	119
	2013	234	306	243	238	222	200	191	221
2. Új vállalkozások száma 1000 lakosra (db)	2007	6,6	8,2	5,8	5,95	5,13	4,5	4,9	5,2
	2013	5,08	6,65	4,2	4,3	4,02	3,7	4,3	4,4
3. Kutató-fejlesztő létszám (fő) 1000 lakosra	2007	1,1	6,7	1,5	1,86	2,4	1,3	2,04	2,6
	2013	1,36	7,8	2,19	2,19	1,98	1,42	2,02	2,87
4. Kutató-fejlesztő helyek száma (db)	2007	175	1374	186	216	246	173	335	310
	2013	232	1583	204	252	207	215	301	397
5. Kutató-fejlesztő helyek száma (db) 10ezer lakosra	2007	1,49	4,78	1,68	2,16	2,54	1,38	2,2	2,31
	2013	1,91	5,38	1,89	2,56	2,22	1,79	2,01	3,06
6. Kutató-fejlesztő ráfordítás millió Ft/ezre lakosra	2007	9	55	11,7	14,8	6,3	6,7	13,5	14,2
	2013	12,6	86,8	33,03	23,02	15,6	13,6	24,8	25,3

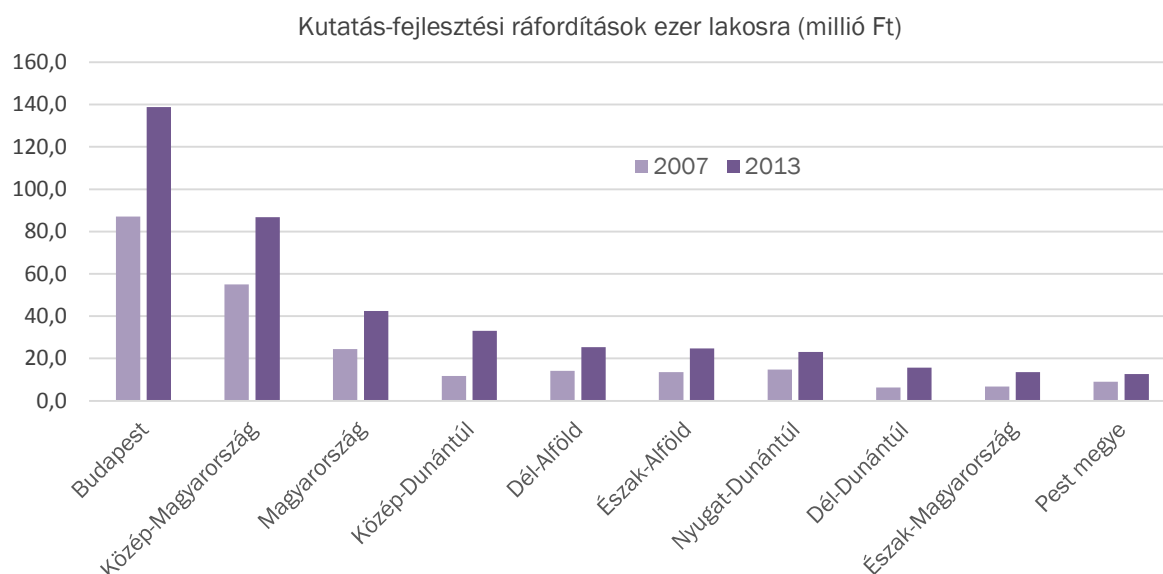
Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A táblázatból, mint a versenyképesség szempontjából különösen fontosat, kiemeljük a kutató helyek számának ill. a kutatás-fejlesztési ráfordítások nagyságának alakulását a vizsgált 2007-2013-as időszakban. A könnyebb ábrázolhatóság kedvéért a kutató-fejlesztő helyek számát 100 ezer lakosra vetítjük.

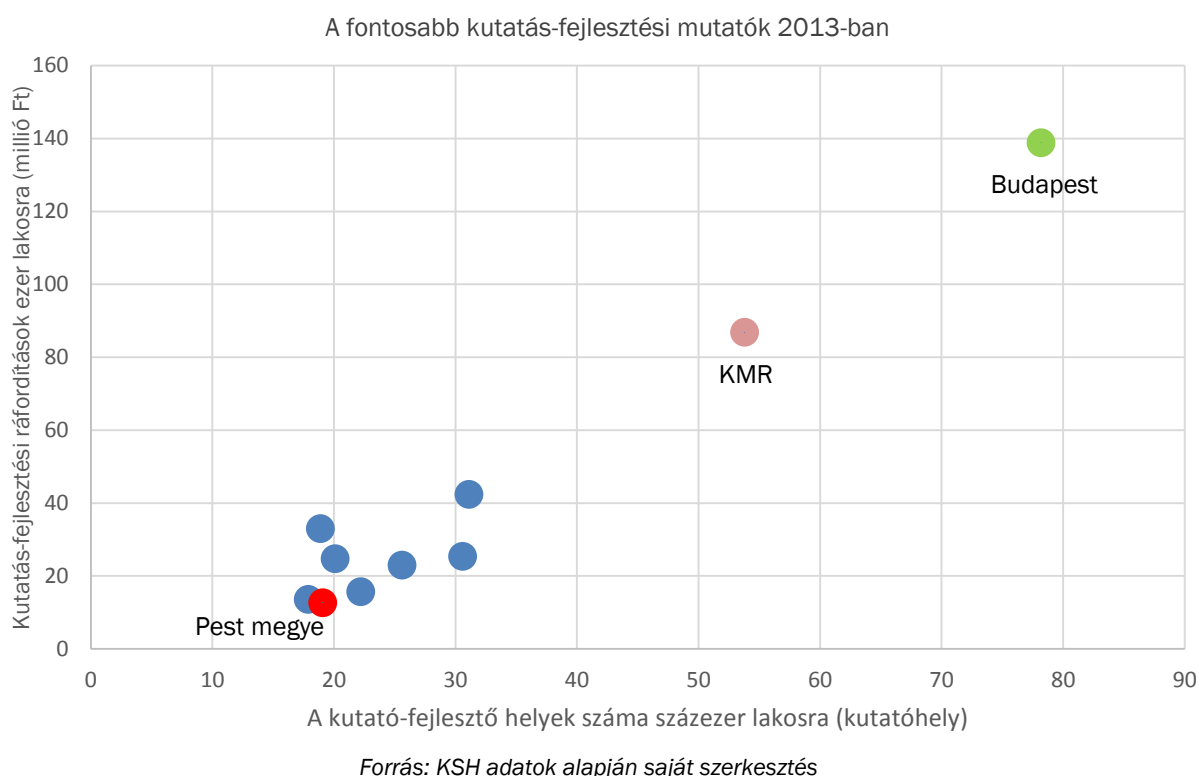
Forrás: KSH adatok alapján

Észak-Alföld és Dél-Dunántúl kivételével minden területen emelkedett a kutatóhelyek száma 2007 és 2013 között. Bár a KMR országosan kiemelkedik, mégis mint korábban is láthattuk, a budapesti adatok torzító hatása jelentős. Pest megye kutatás-fejlesztési infrastruktúrájának hiányosságaira utal, hogy az Észak-magyarországi régióhoz áll legközelebb e mutatót tekintve. Bár nőtt a mutató értéke, mégis jelentősen elmarad az országos adattól. Ez arra a jelentős versenyképességi problémára mutat rá, hogy Pest megye nem képes a rendelkezésére álló humán tőke képességeit saját versenyképessége javítása érdekében hasznosítani, mivel nem állnak például rendelkezésre elegendő számban tudást teremteni és hasznosítani képes kutató-fejlesztő munkahelyek, illetve kutatásra-fejlesztésre fordítható összegek.

Forrás: KSH adatok alapján

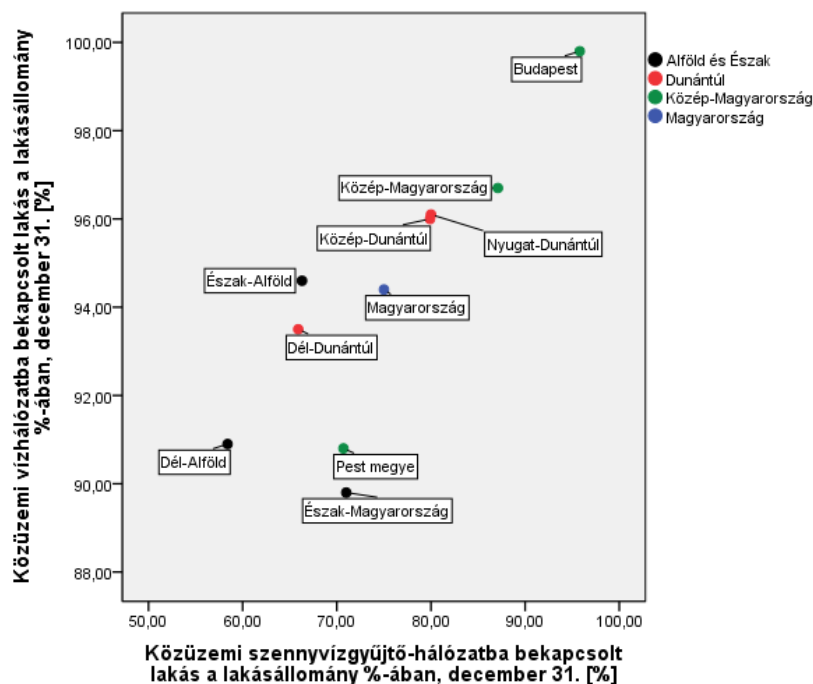
A kutatás-fejlesztési ráfordítások esetén Pest megye helyzete különösen rossz: 2007-ben csak Észak-Magyarországot tudta megelőzni, 2013-ban azonban már az utolsó helyre került. Kiugróan jó viszont Budapest helyzete, amely 51,7%-os javulást ért el 2007-ről 2013-ra. Az alábbi ábra azt bizonyítja, hogy fontos kutatás-fejlesztési adatok tekintetében Pest megye helyzete az Észak-magyarországihoz hasonló.

A másik fontos terület a közműellátottság. „Egy-egy terület kommunális ellátottsága hűen tükrözi az adott térség (település) lakosságának életminőségét. Részben azért, mert bizonyos közművek megléte, illetve hiánya egyfajta kényelmi, komfortossági színvonal lehetőségeként van jelen az emberek életében, és jelez – direkt módon – előnyösebb, vagy hátrányosabb életkörülményeket. Másrészt azért, mert a közművek kiépítettsége és rendelkezésre állása, illetve a hiányuk indirekt módon is utalhat a népesség anyagi helyzetére, ugyanis – egyéb körülményektől, pl. földrajzi adottság, stb. eltekintve – az egyes közművekkel való ellátottság az ott élők pénzügyi lehetőségeinek függvénye is lehet.”¹

¹ A kommunális ellátottság főbb jellemzői a Dél-Dunántúlon. KSH 2006.

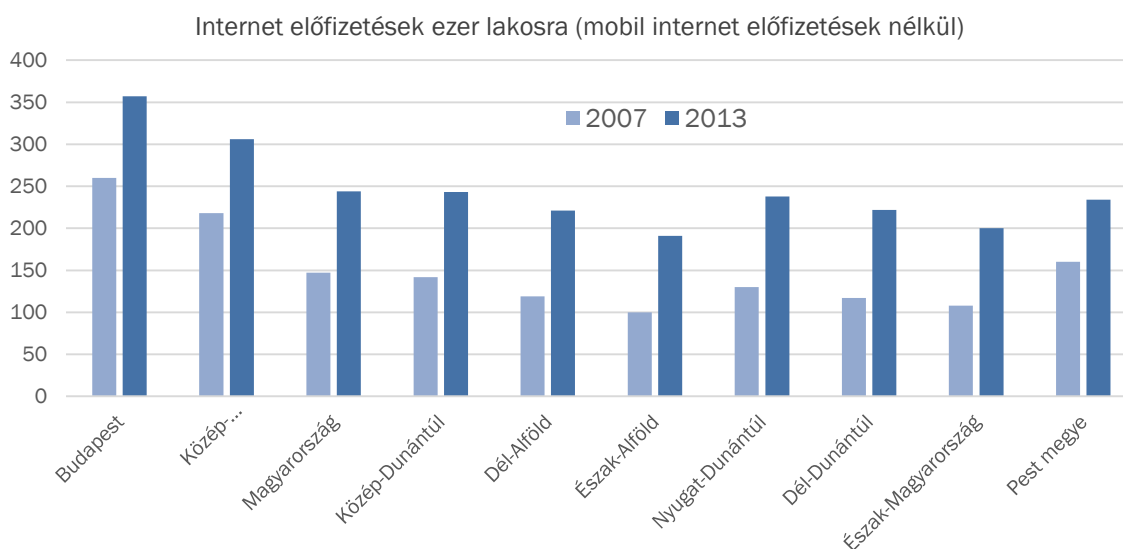
A közműellátottság mutatói 2013-ban

Forrás: KSH adatok alapján

Bár a vezetékes vízellátás az ország minden településén biztosított, mégis 2013-ban a lakások 94,4 %-a rendelkezett ilyen hozzáféréssel. A csatornázottság mértéke ettől elmarad, 2013-ban az összes település 59 %-án érhető el a vezetékes szennyvízhálózat, melyhez a lakások 75 %-a csatlakozott. Pest megyében e közművek kiépítettsége nem éri el az országos átlagot, előbbi 90,8 %-os, míg utóbbi 70,7 %-os szintet ért el, amivel az ország legkevésbé közművesített területeihez tartozik. A KMR-ben Budapest ismét jelentősen torzítja az adatokat.

Vizsgáljuk meg végül az *internet-előfizetések* alakulását a 2007-13-as időszakban.

Forrás: KSH adatok alapján

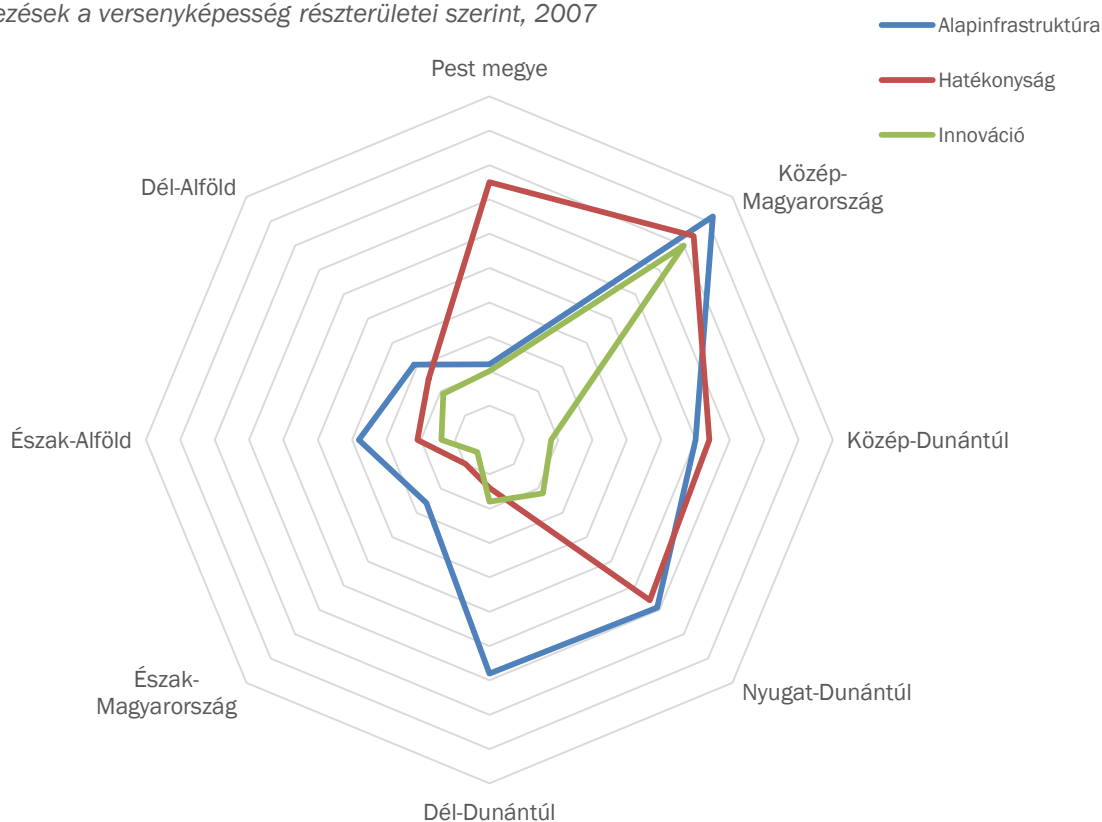
A modern információ-és tudásalapú társadalom szempontjából elengedhetetlen az adatokhoz és információkhoz való széleskörű hozzáférés. Ezen a téren a KMR (ez esetben Pest megye is) kedvező pozícióban volt 2007-ben, hiszen e mutató értéke meghaladta a többi régió hasonló adatát, valamint az országos átlagot. 2013-ban azonban jelentős fejlődés történt a konvergencia régiók közé tartozó Közép- és Nyugat-dunántúli területeken, ahol az előfizetők számának növekedési üteme meghaladta a Pest megyei adatot.

A versenyképességi kompozit index

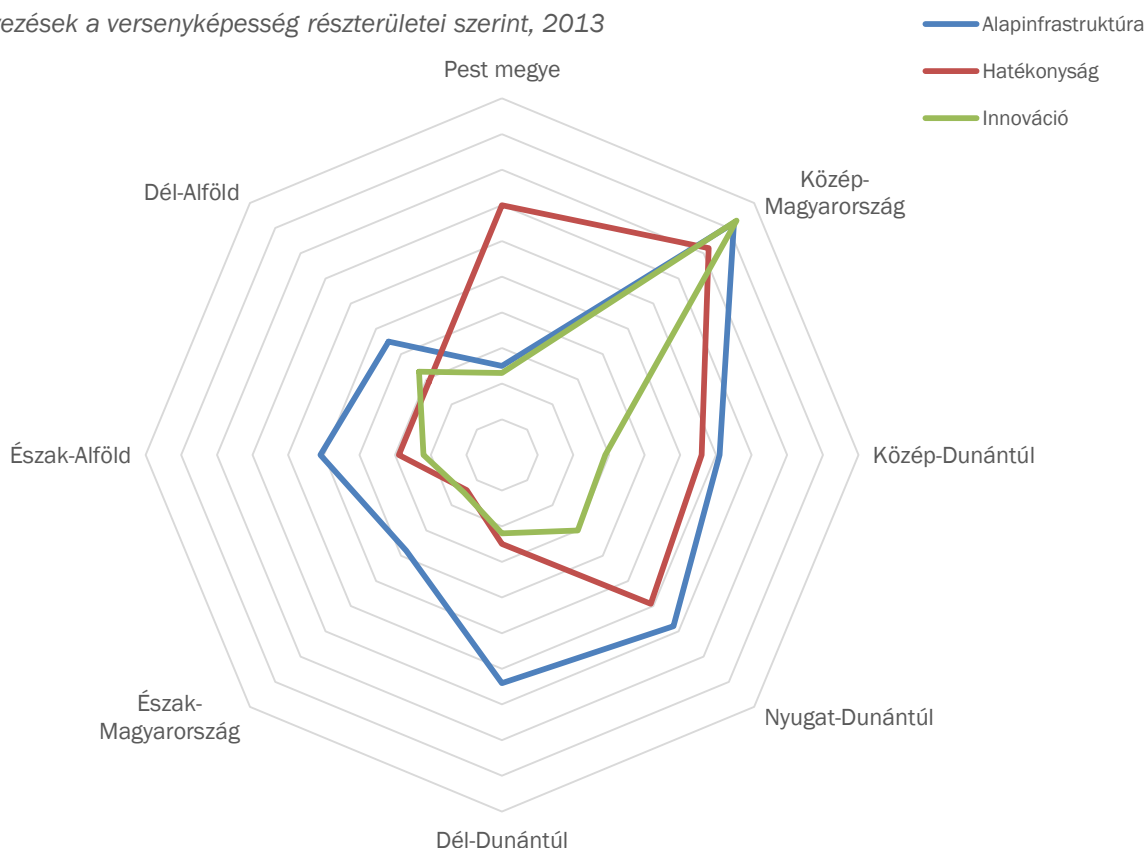
A korábbiakban összefoglalt három részterületre – alpinfrastruktúra, hatékonyság, innováció - külön-külön és az összes részmutatóra együtt is kiszámoltuk a versenyképességi kompozit indexet 2007-re és 2013-ra.

Az egyes részmutatók értéket és az egymáshoz hasonlított helyezéseket Pest megyére és a régiókra 2007-ben és 2013-ban az alábbi ábrákon láthatjuk.

Helyezések a versenyképesség részterületei szerint, 2007

Helyezések a versenyképesség részterületei szerint, 2013

Az ábrák azt mutatják, hogy az alapinfrastruktúra és az innováció tekintetében Pest megye pozíciója gyenge, és javulás sem történt 2007-ről 2013-ra. A KMR kiugró teljesítményét - ami elrejt a gyenge Pest megyei értékeket - Budapestnek „köszönheti”. Az alábbi táblázat részletesebben is bemutatja, hogy hogyan alakultak a részmutatókból alkotott kompozit index értékek 2007-ről 2013-ra, illetve az egyes régiókban egymáshoz képest.

A versenyképesség részterületeinek mutatói 2007, 2013

Terület	Rangsor					
	2007			2013		
	Alapinfrastruktúra	Hatékonyság	Innováció	Alapinfrastruktúra	Hatékonyság	Innováció
Pest megye	0,22	0,75	0,20	0,25	0,70	0,23
Közép-Magyarország	0,92	0,84	0,77	0,92	0,82	0,93
Közép-Dunántúl	0,60	0,64	0,17	0,61	0,56	0,29
Nyugat-Dunántúl	0,69	0,66	0,21	0,68	0,59	0,30
Dél-Dunántúl	0,68	0,14	0,18	0,64	0,25	0,22
Észak-Magyarország	0,26	0,099	0,05	0,38	0,14	0,15
Észak-Alföld	0,38	0,22	0,14	0,51	0,29	0,22
Dél-Alföld	0,31	0,25	0,19	0,45	0,29	0,33

Alapinfrastruktúra tekintetében Pest megye helyezése, annak ellenére, hogy 2007-ről 2013-ra némi javulás következett be, mindkét vizsgált időszakban a legrosszabb. Hatékonysági mutatója 2007-ben és 2013-ban is a legjobb, bár 2013-ra némi romlás következett be. Innovációban viszont, a 2007-ről 2013-ra történt kisebb javulás nem kompenzálta a többi régió jelentősebb javulását.

Versenyképességi helyezések 2007, 2013

Terület	Rangsor							
	2007				2013			
	Alapinfra- struktúra	Hatékonyság	Innováció	Verseny- képesség index	Alapinfra- struktúra	Hatékonyság	Innováció	Verseny- képesség index
Pest megye	8	2	3	4	8	2	5	4
Közép-Magyar- ország	1	1	1	1	1	1	1	1
Közép-Dunán- túl	4	4	6	3	4	4	4	3
Nyugat-Dunán- túl	2	3	2	2	2	3	3	2
Dél-Dunántúl	3	7	5	5	3	7	6	5
Észak-Magyar- ország	7	8	8	8	7	8	8	8
Észak-Alföld	5	6	7	7	5	5	7	7
Dél-Alföld	6	5	4	6	6	6	2	6

A mérési eredményekből azt látjuk, hogy a KMR minden részmutató tekintetében az első helyen van 2007-ben és 2013-ban egyaránt. Pest megye mutatói azonban mindkét évben, lényegesen rosszabbak. A legrosszabb helyezést az alapinfrastruktúra tekintetében érte el, a legjobbat pedig a hatékonyság vonatkozásában. Az „innováció” részmutató tekintetében *két hellyel csúszott le Pest megye*. Ez elsősorban a kutatás-fejlesztésre jutó alacsonyabb ráfordításoknak köszönhető. A kutatás-fejlesztés területén való lemaradást már több adattal is bizonyítottuk, de ennek a lecsúszásnak az egyik okát a 2011. évi adatok tükrében még egy vizsgálat alapján is megvilágítjuk.

Végeredményben a versenyképességi index tekintetében Pest megye nem tudta javítani pozícióját 2007-ről 2013-ra. Ennek egyik oka éppen a K+F beruházások területén való lemaradása. De az is visszafogta a versenyképesség javítás esélyét, hogy nem sikerült pozícióját javítania az alapinfrastruktúra tekintetében, amely a háziorvos és házi gyermekorvos és az összes dolgozó orvosok lakossághoz viszonyított száma, valamint a vezetékes ivóvíz ellátásba és a szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások aránya mutatókból épül fel.

A hatékonysági index a humán lehetőségeket méri. Ezen a területen – bár Pest megye jól áll – a többi területen jelentkező problémák miatt nem tudja ezt a lehetőséget igazán hatékonyan kihasználni.

Pest megye versenyképességének alakulásával kapcsolatban összességében a következőket mondhatjuk:

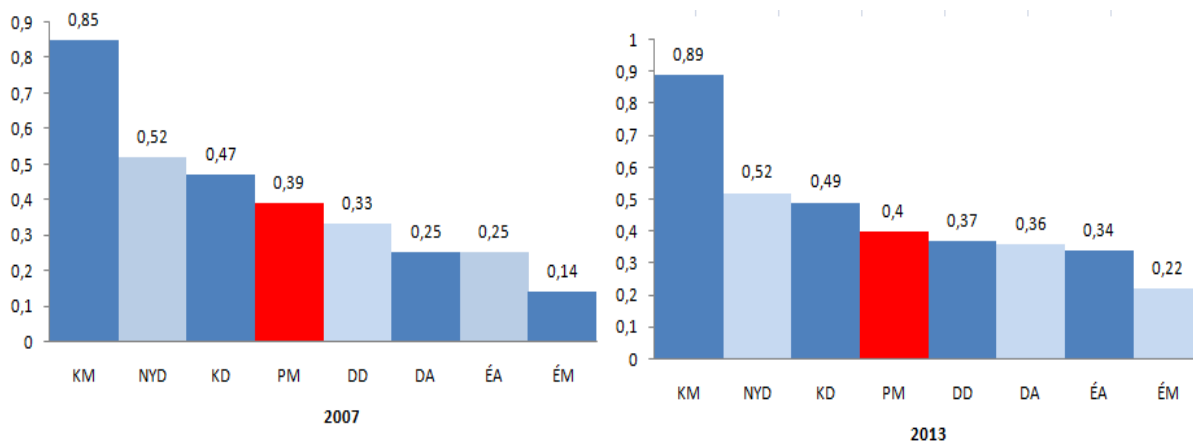
- Miközben a KMR, Budapestnek köszönhetően, minden mutató tekintetében mindkét évben az első helyen van, aközben Pest megye, mutatói többsége alapján, a középmezőnyben helyezkedik el.
- Az alapinfrastruktúrát leíró mutatók tekintetében Pest megye minden évben az utolsó helyen van a régiók között. Ennek oka az orvosi ellátottsághoz és a közüzemi szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén való elmaradottsága. Mint korábban említettük, az orvosi ellátottsággal kapcsolatos mutatók esetén nem indokolt azt feltételezni, hogy Pest megye rossz adatait kompenzálják Budapest kiváló adatai, mivel Pest megye lakói a Budapesthez való közelség miatt, használhatják Budapest orvosi szolgáltatásait. Ez ugyanis maximum az agglomerációban lakók esetén elfogadható érvelés, de a távolabbi járások, falvak, kisvárosok esetén már nem állja meg a helyét.
- Pest megye esetén különösen nagy gond, hogy az innováció területén két helyet csúszott vissza 2007-ről 2013-ra, hiszen a Pest megyére kidolgozott „smart specializáció”, vagyis az „okos specializáció” program éppen azt tűzi ki célul, hogy Pest megye, lehetőség szerint, tudás-és innováció-alapú tevékenységeit bővítse, ezek segítségével javítsa versenyképességét. Viszont a 2007-2013-as időszak kedvezőtlen tendenciái miatt 2013-ra Pest megyét, az innovációs mutatók tekintetében, Nyugat-Dunántúl, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl és Közép-Dunántúl is megelőzte.
- Pest megye a hatékonysági mutatók tekintetében ért el jó eredményt. Ez annak köszönhető, hogy a foglalkoztatási, munkanélküliségi, aktivitási és népességfogyási adatai általában jobbak, mint a vizsgált régióké. Azonban a lakosság jó foglalkoztatási adatai nem jelennek meg magas egy főre jutó bruttó hazai termék értékben. Ennek valószínű oka, hogy a rendelkezésre álló munkahelyek között jellemzőbb a kevésbé nagy hozzáadott értéket termelő munkahely, ahol a keresetek is alacsonyabbak. Ezt mutatják a korábban bemutatott átlagbér adatok is. De van összefüggés az alacsonyabb GDP és az innováció területén látható alacsonyabb szintű beruházások, a kevesebb K+F területen foglalkoztatott munkavállaló, illetve a rendelkezésre álló kutató-fejlesztő helyek száma között is. A K+F területen foglalkoztatottak magasabb átlagjövedelme ugyanis növeli az egy főre jutó bruttó hazai termék értéket is.

Pest megye versenyképességének javításához ezért beruházásokra lenne szükség az alapinfrastruktúra és az innováció területén.

Ehhez többletforrásokra lenne szükség, vagyis arra, hogy Pest megye – mint önálló régió – jelenlegi fejlettségi szintbeli lemaradását ledolgozhassa, és ezzel növelhesse versenyképességét.

A versenyképesség átfogó indexét tekintve, megelőzi Pest megyét Nyugat-és Közép-Dunántúl mindkét vizsgált időpontban. A Pest megye és Közép-Magyarország helyezése közötti három pozíció különbség világosan mutatja, hogy Pest megye a KMR részeként szerepel a különböző támogatások megítélésénél rendkívül előnytelen Pest megye számára, mivel elrejtje Pest megye versenyképességi problémáit.

Versenyképességi pozíciók alakulása 2007, 2013

A versenyképesség javulása hazai és EU-s cél is. Azonban a versenyképesség javulás nem öncél, hanem együtt kell, hogy járjon a bérek emelkedésével is. Pest megye esetén, mint láttuk, különösen az innovációhoz szükséges erőforrások tekintetében van jelentős elmaradás. Az innováció lehetővé teszi a nagyobb hozzáadott érték előállítását, amely egyben növeli a versenyképességet is. Következésképpen a bérek is nőhetnek. Az alábbiak szerint megvizsgáltuk, milyen összefüggés található az egyes kutatás-fejlesztési adatok és a bérek között az egyes régiókban.

Bruttó havi átlagkereset (1000 Ft/fő)

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	234,168	250,659	260,032	266,332	277,712	287,589	298,769
Pest megye	173,243	182,764	190,574	196,30	205,786	214,798	225,121
Közép-Magyarország	219,853	234,615	243,664	249,48	260,463	270,114	281,121
Közép-Dunántúl	166,452	178,778	181,724	187,189	197,066	208,757	217,746
Nyugat-Dunántúl	163,205	175,393	177,755	180,895	190,864	204,086	214,632
Dél-Dunántúl	155,119	165,726	166,659	169,015	177,654	185,045	192,706
Észak-Magyarország	155,822	166,584	166,732	170,007	180,923	186,599	192,594
Észak-Alföld	146,706	158,393	157,918	160,761	170,132	175,18	181,302
Dél-Alföld	148,012	160,157	161,082	163,974	171,664	179,923	188,108
Országos átlag	180,568	193,99	198,158	201,743	212,279	220,91	229,160

Forrás: KSH

K+F ráfordítás (millió Ft, 10ezer főre)

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	871,0	947,0	1054,0	1093,0	1197,0	1230,0	1388,0
Pest megye	90,0	88,0	93,0	112,0	98,0	101,0	126,0
Közép-Magyarország	550,0	592,0	655,0	684,0	742,0	765,0	868,0
Közép-Dunántúl	117,0	136,0	149,0	150,0	171,0	254,0	330,3
Nyugat-Dunántúl	148,0	143,0	140,0	156,0	184,0	176,0	230,2
Dél-Dunántúl	63,0	60,0	76,0	84,0	115,0	182,0	156,0
Észak-Magyarország	67,0	74,0	98,0	94,0	97,0	105,0	136,0
Észak-Alföld	135,0	172,0	195,0	184,0	180,0	211,0	248,0
Dél-Alföld	142,0	140,0	172,0	180,0	197,0	209,0	253,0
Országos átlag	244,0	265,0	298,0	310,0	338,0	367,0	424,0

Forrás: KSH alapján saját számítás

K+F helyek száma (db, 100ezer főre)

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	70,7	67,7	69,9	74,1	75,7	76,9	78,0
Pest megye	15,0	15,0	15,1	15,9	15,0	18,2	19,0
Közép-Magyarország	48,0	46,0	47,1	49,8	50,5	53,0	54,0
Közép-Dunántúl	16,8	16,0	17,0	18,5	18,0	20,5	19,0
Nyugat-Dunántúl	21,6	20,1	22,9	25,7	24,6	24,3	26,0
Dél-Dunántúl	25,4	25,6	22,0	21,4	21,5	22,2	22,3
Észak-Magyarország	13,8	15,8	17,1	15,8	16,4	17,0	18,0
Észak-Alföld	22,0	22,6	21,6	20,7	19,8	19,8	20,1
Dél-Alföld	23,1	24,7	27,0	26,7	28,3	28,7	30,8
Országos átlag	28,2	28,1	28,9	29,8	30,0	31,1	30,2

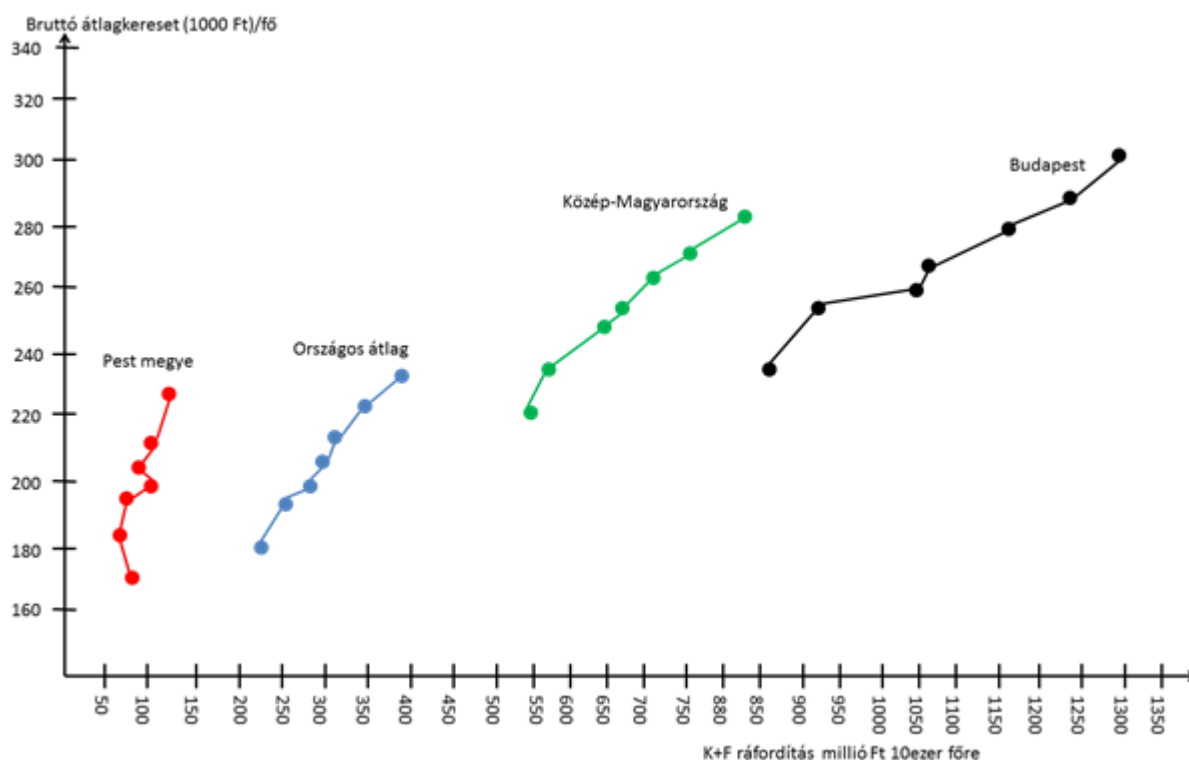
Forrás: KSH alapján saját számítás

K+F létszám fő (10 ezer lakosra)

Terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	106,0	110,7	113,3	116,3	120,1	120	123,0
Pest megye	11,0	10,2	11,1	11,8	11,7	13,6	13,6
Közép-Magyarország	67,0	69,3	70,9	72,7	75,0	76,0	78,0
Közép-Dunántúl	15,0	16,0	16,8	14,8	17,5	22,0	21,9
Nyugat-Dunántúl	18,6	18,8	20,1	21,4	21,2	19,2	21,9
Dél-Dunántúl	24,0	22,8	22,4	21,6	22,1	21,4	19,8
Észak-Magyarország	13,0	13,0	15,7	15,6	15,3	15,0	14,2
Észak-Alföld	20,4	20,7	21,2	20,6	21,3	21,0	20,2
Dél-Alföld	26,0	23,2	25,7	26,3	27,4	26,0	28,7
Országos átlag	33,0	33,6	35,2	35,6	37,0	37,3	39,6

Forrás: KSH alapján saját számítás

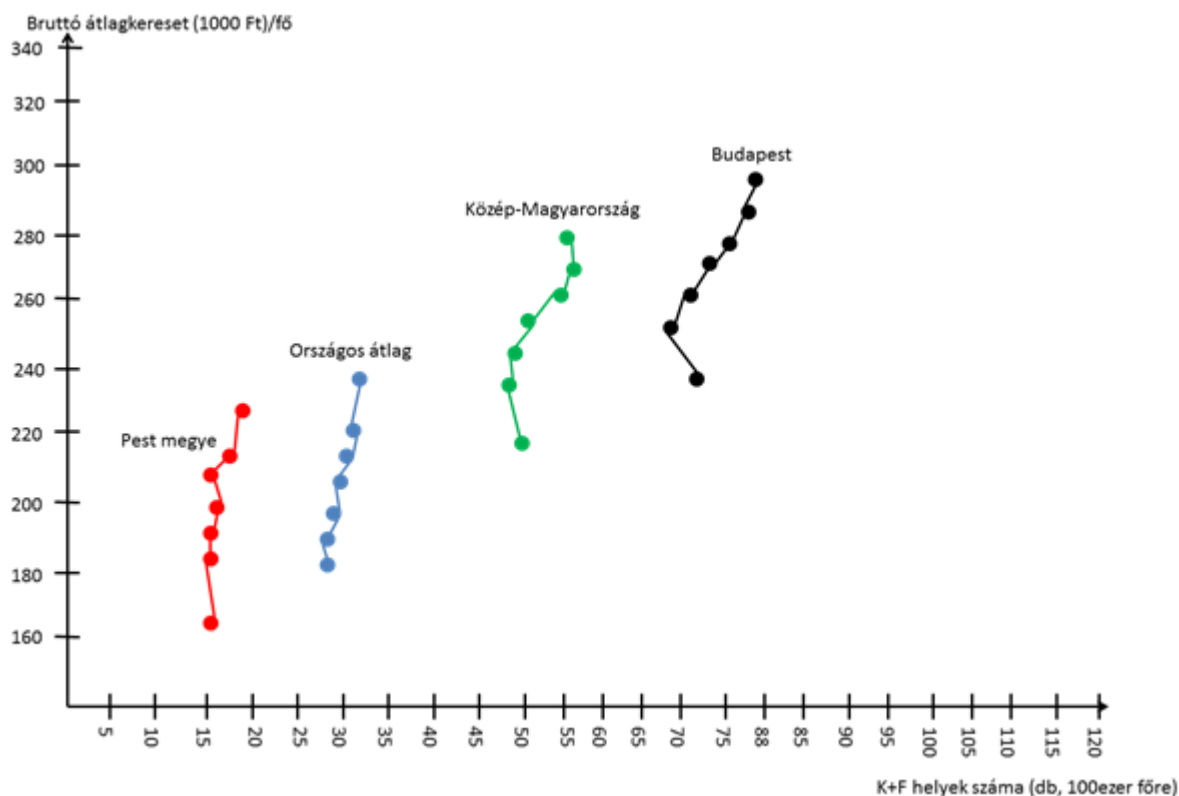
Összefüggés a bruttó átlagkereset és a K+F ráfordítások között (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés (a pontok az éveket jelölik)

Az ábra szerint létezik összefüggés a K+F ráfordítások és a bruttó átlagkeresetek között. Pest megye adatai viszont azt mutatják, hogy a K+F ráfordítások csekély növekedése, sőt 2011-ben a csökkenése ellenére tudtak nőni a bruttó átlagkeresetek. Az okok egyértelmű és pontos magyarázata részletesebb vizsgálatokat igényelne.

Összefüggés a bruttó havi átlagkereset és a K+F helyek száma között (2007-2013)

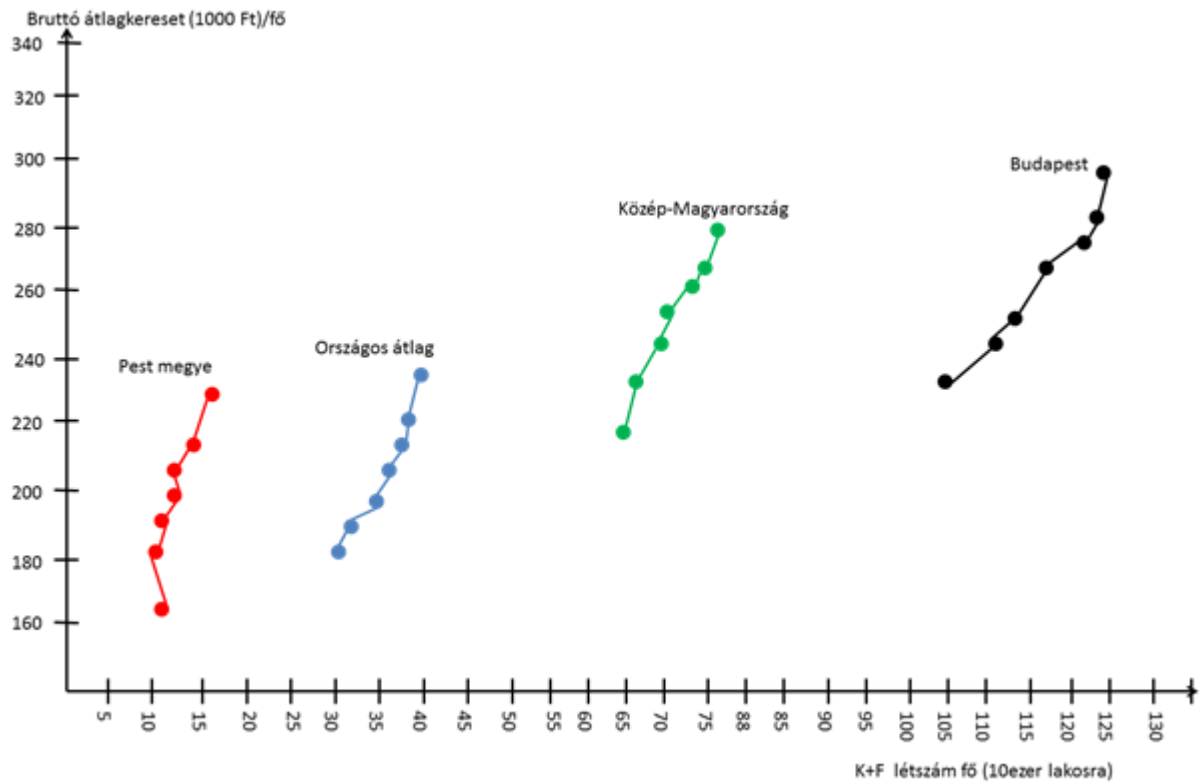

Forrás: saját szerkesztés (a pontok az éveket jelölik)

Az ábrán az látható, hogy általában van összefüggés a K+F munkahelyek száma és a bruttó átlagkereset között. Ez különösen Budapest esetén nyilvánvaló. Pest megyénél azonban itt is az érzékelhető, hogy mivel nincsenek a megyében jelentős számban K+F alapú munkahelyek (2013-ban 100 ezer lakosra pl. csupán 19 db. állt rendelkezésre), nyilván az ilyen munkát végző szakemberek nem Pest megyében, hanem elsősorban Budapesten dolgoznak. (A budapesti adat 78!). Viszont keresetük megjelenik a Pest megyei kereseti statisztikákban.

Az alábbi ábrából is a korábbiakhoz hasonló következtetésekre juthatunk. A három ábrából összefoglalóan arra érdemes figyelni, hogy a kutatás-fejlesztési adatok és a keresetek szintje között kimutatható összefüggés. Éppen ezért Pest megyében, a versenyképesség növelésén túl az életszínvonal javítását is szolgálná a több K+F és innovációs munkahely és az erre a területre fordítható erőforrás.

Összefüggés a bruttó havi átlagkereset és a K+F létszám között (2007-2013)

Forrás: saját szerkesztés (a pontok az éveket jelölik)

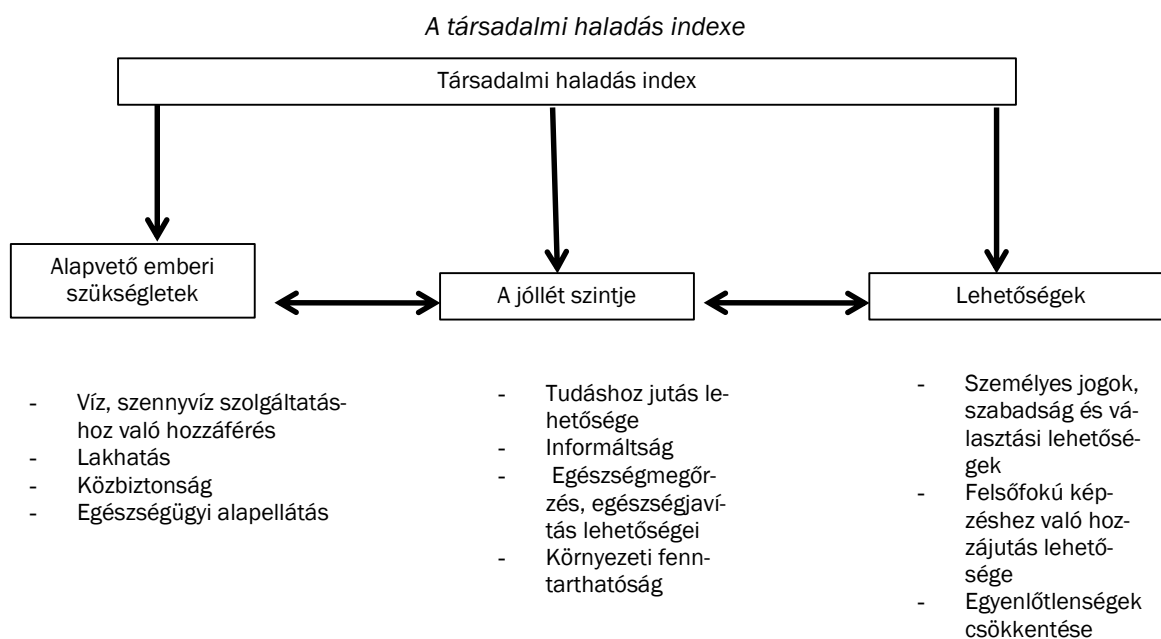
6. A társadalmi haladás kompozit indexe

Elméleti megalapozás

A társadalmi haladás elérése a versenyképesség javulás egyik célja és egyben eredménye is. Porter¹ erről így ír: a gazdasági mutatók mellett egy ország sikerét azon is le lehet, és le is kell mérni, hogy az emberek életminősége hogyan alakul, vagyis a gazdasági fejlődés eredményei hogyan hatják át a társadalmi viszonyokat.

A társadalmi haladást így definiálja: *egy társadalom azon képessége, amely lehetővé teszi polgárai alapvető szükségleteinek kielégítését, és annak biztosítását, hogy az egyének és közösségek fenn-tarthassák, illetve folyamatosan javíthassák életminőségüket és kiteljesíthessék képességeiket.* Ennek elemzésére dolgozta ki a szerző munkatársaival az úgynevezett társadalmi haladás indexet, amely három mutatócsoportból tevődik össze: az alapvető emberi szükségletek kielégítettségét, a jóllét szintjét és a lehetőségeket mérő mutatókból.

A három mutatócsoport alapján külön-külön és együttesen is vizsgálták a kutatók az egyes országok helyzetét.

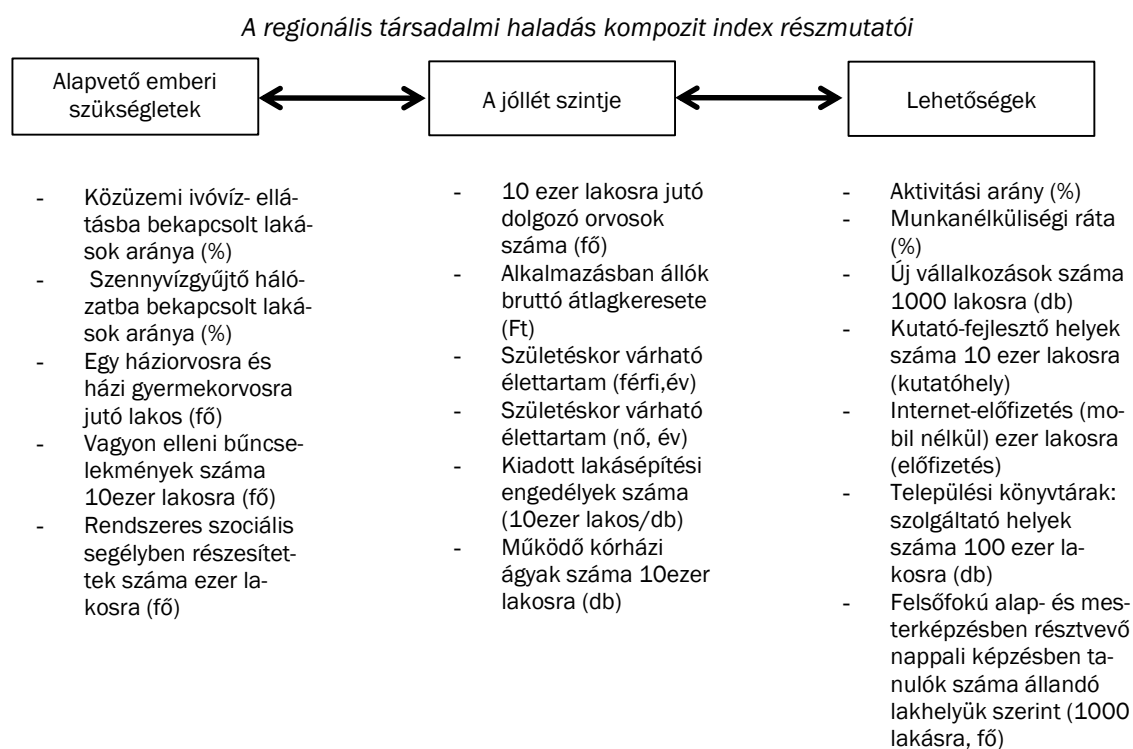
Forrás: Porter, Stern 2014

¹ Porter M.E., Stern, Sc. (2014): Social progress imperative. Social Progress Index 2014. Washington DC.

A kutatócsoport országokra vizsgálta a társadalmi haladás indexet. Azonban az EU-n belül az egyik fő cél – a gazdasági fejlődés mellett – éppen a társadalmi haladás, a lemaradt régiók, kistérségek társadalmi felzárkóztatása. Emiatt indokolt a regionális társadalmi index kiszámítása is. A használandó mutatók kiválasztását természetesen befolyásolják a regionális szinten rendelkezésre álló adatok.

A Pest megyére alkalmazott modell felépítése

A regionális társadalmi haladás indexet, követve a Porter-i módszertant, a következő adatok felhasználásával számítottuk:

A mutatókat részben a regionális helyzetelemzés követelményei, részben pedig az adatok elérhetősége alapján választottuk ki. Mivel elsősorban az elért társadalmi fejlődést akartuk bemutatni Pest megye és a régiók szintjén, így Budapest helyzetét általában nem vizsgáltuk. Domináló szerepe azonban nyilvánvalóan látszik Pest megye és a KMR adatainak jelentős eltéréseinél. A társadalmi haladás szempontjából fontos mutatók többségének alakulását már a versenyképesség-elemzés részeként is vizsgáltuk. Ennek oka, hogy – mint korábban erre már rámutattunk – a versenyképesség javítása sem képzelhető el bizonyos alapvető társadalmi mutatók értékének javítása nélkül. Viszont a társadalmi haladás méréséhez további mutatók vizsgálata is szükséges. Az eddig még nem, vagy nem részletesen vizsgált többlet társadalmi mutatók a következők:

Alapvető emberi szükségletek:

- vagyon elleni bűncselekmények száma 10 ezer lakosra (fő)
- rendszeres szociális segélyben részesítettek száma ezer lakosra (fő)

A jóllét szintje:

- alkalmazottak bruttó átlagkeresete (Ft) (Ezt korábban – más összefüggésben – vizsgáltuk).
- születéskor várható élettartam (férfi, nő, év) (Ezt korábban – más összefüggésben – vizsgáltuk.)
- kiadott lakásépítési engedélyek száma 10 ezer lakosra (db)
- működő kórházi ágyak száma 10 ezer lakosra (db) (részben már vizsgáltuk).

Lehetőségek:

- települési könyvtárak: szolgáltató helyek száma 100 ezer lakosra (db)
- felsőfokú alap- és mesterképzésben résztvevő nappali képzésben tanulók száma állandó lakhelyük szerint (1000 lakosra, fő)

A társadalmi haladás kompozit indexet összesen 18 részmutatóból állítjuk elő. A kompozit mutató képzésének módszertanát az 1. Függelékben részletezzük.

A Porter-i indoklás szerint a társadalmi haladás alapvető mutatói *az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférést*, a bűnözéssel szembeni biztonságot és a bajba kerültek megsegítésének szintjét vizsgáló mutatók.

Ezek közül korábban már részletesen elemeztük a víz- és szennyvíz szolgáltatásokhoz hozzáférők arányának alakulását. Szintén vizsgáltuk az alap orvosi ellátáshoz való hozzájutás szintjét (egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma). Ezek a mutatók az életminőség alapszintjéhez való hozzáférést mérik.

Az alábbiakban azt vizsgáljuk, hogy miként alakult a társadalmi haladás szempontjából az alapvető szükségletek közé sorolt további két mutató, a vagyoni biztonság és szociális biztonság. Az alábbi táblázatban látjuk a vagyon elleni bűncselekmények számának alakulását 10 ezer főre vetítve, és a százalékos változásokat a tervezési időszak elejétől, 2007-től 2012-ig¹. Láthatjuk továbbá a rendszeres szociális segélyben részesítettek ezer lakosra jutó számát 2007-ben és 2013-ban, illetve a százalékos változást, valamint a bruttó átlagkeresetek alakulását. A táblázat utolsó sora Pest megye helyzetét mutatja az országos átlag százalékában.

¹ A 2013. évi adat a tanulmány készítésekor még nem állt rendelkezésre.

További társadalmi haladási adatok

Terület	Vagyon elleni bűncselekmények száma 10ezer lakosra (fő)			Rendszeres szociális segélyben részesítettek száma ezer lakosra (fő)			Alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete (Ft)		
	2007	2012	Változás (%)	2007	2013	Változás (%)	2007	2013	Változás (%)
Budapest	427	414	96,96	4,5	2,3	51,11	234 168	298 769	127,59
Pest megye	243	229	94,24	4,0	2,2	55,0	173 243	225 121	129,95
Közép-Magyarország	352	338	96,02	4,3	2,3	53,49	219 853	281 121	127,87
Közép-Dunántúl	234	322	137,6	7,8	2,7	34,62	166 452	217 746	130,82
Nyugat-Dunántúl	231	166	71,86	7,7	2,0	25,97	163 205	214 632	131,51
Dél-Dunántúl	267	227	85,02	29,5	3,1	10,51	155 119	192 706	124,23
Észak-Magyarország	255	228	89,41	43,6	6,6	15,14	155 822	192 594	123,59
Észak-Alföld	243	237	97,53	37,4	5,0	13,37	146 706	181 302	123,58
Dél-Alföld	232	192	82,76	19,7	4,4	22,34	148 012	188 108	127,09
Országos átlag	274	261	95,26	19,4	3,7	19,07	180 568	229 160	126,91
Pest megye az országos átlag %-ában	88,7	87,74	98,93	20,6	59,46	288,64	95,94	98,24	102,4

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A táblázatban azt látjuk, hogy a *vagyon elleni bűncselekmények* számának csökkenése tekintetében a legjobb eredményt Nyugat-Dunántúl érte el, ahol 28,14%-kal csökkent a vagyon elleni bűncselekmények száma. Összesen két régióban, Közép-Dunántúlon és az Észak-Alföldön valamint Budapesten kisebb a bűncselekmények arányának csökkenése, mint Pest megyében. Különösen rossz az adata Közép-Dunántúlnak, ahol 37,6%-kal nőtt a vagyon elleni bűncselekmények száma. Négy régióban viszont jelentős javulás tapasztalható (Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Dél-Alföld). Pest megyében csupán 5,76%-kal csökkent a vagyon elleni bűncselekmények száma. Az országos átlaghoz képest 2007-ben Pest megyében 11,3%-kal volt kevesebb a vagyon elleni bűncselekmények száma. Ez az érték 2012-re csupán 12,26%-ra, azaz 0,96%-kal javult. A százalékos érték százalékos javulása 1,07% (98,93%-os az átlagérték csökkenése).

A *szociális segélyben* részesítettek száma minden vizsgált régióban jelentősen csökkent. A legnagyobb csökkenés Dél-Dunántúlon, Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon található. Valószínűleg ez összefügg a közmunkások számának növekedésével. A legkisebb csökkenés Pest megyében van, de itt is volt a legalacsonyabb a rendszeres szociális segélyben részesülők aránya a lakosság számához viszonyítva.

A *jólét szintjének* méréséhez fontos mutató az alkalmazásban állók bruttó átlagkeresetének alakulása is. Ezek szerint Pest megyében 2007-ről 2013-ra 29,95%-kal nőtt az alkalmazásban állók

bruttó átlagkeresete, de még így is 1,76%-kal alacsonyabb maradt, mint az országos átlag. Legnagyobb javulás Nyugat-Dunántúlon következett be (31,51%). Ezt követte a Közép-Dunántúli 30,82%-os javulás. Az országos átlagos javulás 26,91%. Pest megye viszont csak 2,4%-kal tudta növelni arányát az országos átlaghoz mérve.

A mindenkori jóllétet méri a magasabb szintű, illetve speciális orvosi ellátáshoz jutás lehetősége. Ezt mértük a 10 ezer lakosra jutó dolgozó orvosok számával és a működő kórházak számával. A születéskor várható élettartam pedig nyilvánvalóan összefügg az egészségügyi ellátás elérhetőségével is.

Az alábbi táblázatban a *születéskor várható átlagos élettartamot* és az aktuális évre jellemző átlagéletkort elemezzük férfi-nő bontásban.

Születéskor várható élettartam

Terület	Születéskor várható átlagos élettartam						Átlagéletkor					
	Férfi			Nő			Férfi			Nő		
	1990	2014	Változás (%)	1990	2014	Változás (%)	1990	2015	Változás (%)	1990	2015	Változás (%)
Budapest	66,3	74,14	11,8	73,78	80,04	10,8	37,0	40,4	9,2	41,5	44,8	7,95
Pest megye	63,81	72,51	13,6	73,33	79,18	9,97	34,9	38,6	10,6	38,1	42,2	10,8
Közép-Magyarország	65,47	73,47	12,2	73,66	79,71	8,2	36,3	39,6	9,1	40,4	43,7	8,2
Közép-Dunántúl	65,11	72,13	10,8	73,83	78,84	6,8	34,4	40,1	16,6	37,3	44,1	18,2
Nyugat-Dunántúl	66,26	72,56	9,5	74,59	79,05	5,98	35,4	40,6	14,7	38,7	44,5	14,98
Dél-Dunántúl	65,18	71,83	10,2	73,40	78,59	7,1	35,5	40,8	14,9	38,8	45,1	16,2
Észak-Magyarország	64,05	70,52	10,1	73,53	77,97	6,0	35,2	39,5	12,2	38,5	44,2	14,8
Észak-Alföld	64,81	71,23	9,9	73,39	78,52	6,99	34,2	38,8	13,5	37,2	42,9	15,3
Dél-Alföld	64,92	71,71	10,5	73,84	78,67	6,5	36,3	40,7	12,1	39,5	44,9	13,7
Országos átlag	65,13	72,13	10,7	73,71	78,91	7,1	35,5	39,9	12,4	39,0	44,1	13,1
Pest megye az országos átlag %-ában	97,98	100,5	102,6	99,5	100,3	100,8	98,3	96,8	98,5	97,7	95,7	97,95

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A születéskor várható átlagéletkor férfiak esetén 1990-ről 2014-re¹ Pest megyében nőtt a legjobban (13,6%-os növekedés). Ezzel Pest megye ledolgozta az 1990. évi, az országos átlaghoz viszonyított 2%-os lemaradását, és 2014-ben 0,5%-kal meghaladta az országos átlagot. A nők esetén Pest megye a KMR és Budapest után helyezkedik el 7,97 %-os növekedési értékével. Az országos

¹ 1990-nél korábbi regionális adatok nem álltak rendelkezésre a tanulmány készítésekor. Viszont megjelent már a 2014. évi adatsor, ezért ezt használtuk a számításoknál.

átlagnál Pest megye adata csak 0,8%-kal jobb. De ez kedvezőbb, mint az 1990. évi adat, amely 0,5%-kal rosszabb volt az országos átlagnál.

Megvizsgáltuk az aktuális átlagéletkort is 1990-ben és 2015-ben, illetve annak változását. A változás oszlop minden vizsgált terület esetén férfiakra és nőkre egyaránt, jelentős növekedést, vagyis előregedést mutat. Pest megye, Budapest után a második helyen van az átlagéletkor tekintetében férfiakra és nőkre egyaránt. Az országos átlagértéknél is kedvezőbbek az adatai mindkét időpontban, férfiak és nők esetén egyaránt.

A következő, a jóllét egészség eleméhez tartozó mutató a gyógyuláshoz rendelkezésre álló *kórházi ágyszám* a lakosság számához viszonyítva. E tekintetben Pest megye mindkét vizsgált időszakban a legrosszabb értékkel rendelkezik. Ráadásul az országos átlaghoz mérve 2013-ra romlott is pozíciója.

Az alacsony ágyszámmal kapcsolatban ismertek az érvek. Ha a KMR ellátottságát nézzük, az 2007-ben a legjobb, 2013-ban pedig a Dél-Dunántúl után a második legjobb. Azonban ezt a jó helyezést a KMR Budapest kiemelkedően jó adatainak tudhatja be. Pest megye lakói nyilván használhatják a budapesti kórházakban rendelkezésre álló erőforrásokat, de ez nem változtat azon a tényen, hogy maga a megye, főleg annak a Budapesttől távol eső részei a lakossághoz mérten helyben vagy közel rendelkezésre álló gyógyulási lehetőség tekintetében le van maradva.

Működő kórházi ágyak 10 ezer lakosra (db)

Terület	Működő kórházi ágyak 10ezer lakosra (db)		
	2007	2013	Változás (%)
Budapest	113,7	105,0	92,3
Pest megye	30,1	28,0	93,0
Közép-Magyarország	79,2	73,3	92,6
Közép-Dunántúl	68,2	67,9	99,6
Nyugat-Dunántúl	71,1	72,1	101,4
Dél-Dunántúl	71,8	74,3	103,5
Észak-Magyarország	71,8	72,0	100,3
Észak-Alföld	67,0	64,0	95,5
Dél-Alföld	63,1	64,9	102,9
Országos átlag	71,6	70,0	98,8
Pest megye az országos átlag %-ában	42,0	40,0	95,2

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A jóllét alakulásához hozzátartozik az adott időszakban a lakosság által tervbe vett lakásépítés is, amelyet a kiadott lakásépítési engedélyek számával mérünk.

Kiadott lakásépítési engedélyek száma 10 ezer lakosra (db)

Terület	Kiadott lakásépítési engedélyek száma (db) 10ezer lakosra		
	2007	2013	Változás (%)
Budapest	65,24	10,51	16,11
Pest megye	93,42	15,92	17,04
Közép-Magyarország	76,78	12,74	16,59
Közép-Dunántúl	32,43	6,19	19,09
Nyugat-Dunántúl	45,41	25,98	57,21
Dél-Dunántúl	30,14	8,00	26,54
Észak-Magyarország	23,86	2,71	11,36
Észak-Alföld	32,58	5,14	15,78
Dél-Alföld	23,97	6,4	26,70
Országos átlag	43,99	9,75	22,16
Pest megye az országos átlag %-ában	212,4	163,3	76,9

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A kiadott lakásépítési engedélyek száma tekintetében, Pest megyében a csökkenés a budapestivel közel azonos szintű, és ez a harmadik legrosszabb helyet jelenti a vizsgált régiók között. Legkisebb csökkenés Nyugat-Dunántúlon következett be. Pest megye a kiadott lakásépítési engedélyek számát tekintve az országos átlaghoz mérve rontotta pozícióját. Ugyanis 2007-ben a 10 ezer lakosra jutó kiadott építési engedélyek száma Pest megyében több mint kétszerese volt az országos átlagnak, 2014-re már csak 1,6-szorosa lett.

A *lehetőségek csoportba* azok a mutatók tartoznak, amelyek a helyi tudáshasznosítást, illetve a tudásszerzési lehetőségeket vizsgálják. A tudás hasznosításának lehetőségét méri az aktivitási ráta, a munkanélküliségi ráta, a kutató-fejlesztő helyek száma, illetve a létrejövő új munkahelyek, új vállalkozások száma. A tudásszerzési lehetőségeket írja le az internethez való hozzáférés és a könyvtári szolgáltatásokhoz jutás lehetősége, illetve a felsőfokú képzésben résztvevők aránya. Az alábbi táblázatban a települési könyvtárak szolgáltató helyei számának alakulását látjuk összesen és 100 ezer főre vetítve. Mindkét adat esetén Pest megye lemaradása kiugróan magas: első helyen van a szolgáltatások számának csökkenése tekintetében. Ezt nyilvánvalóan nem kompenzálja Budapest jobb helyzete, mivel ezt a szolgáltatást az emberek helyben tudják leginkább hatékonyan használni. Ez különösen igaz Pest megye Budapesttől távoli települései esetén. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a könyvtárak sok esetben az internet elérés lehetőségét biztosítják azok számára, akik nem rendelkeznek internet előfizetéssel, akkor Pest megye elmaradottsága különösen komoly problémára mutat rá.

Települési könyvtárak: szolgáltató helyek száma összesen és 100 ezer lakosra

Terület	Települési könyvtárak: szolgáltató helyek száma					
	Összesen (db)			100 ezer lakosra (db)		
	2007	2013	Változás (%)	2007	2013	Változás (%)
Budapest	63	69	109,5	3,7	3,98	107,57
Pest megye	205	183	89,3	17,42	15,02	86,22
Közép-Magyarország	268	252	94,02	9,33	8,53	91,43
Közép-Dunántúl	410	441	107,6	37,02	41,03	110,83
Nyugat-Dunántúl	574	699	121,8	57,44	70,94	123,5
Dél-Dunántúl	359	677	188,6	37,1	73,17	197,22
Észak-Magyarország	618	724	117,2	49,38	60,87	123,27
Észak-Alföld	404	392	97,02	26,49	26,28	99,21
Dél-Alföld	332	337	101,5	24,73	26,15	105,74
Országos átlag	2965	3522	118,8	29,46	35,54	120,64
Pest megye az országos átlag %-ában	6,9	5,2	75,36	59,13	42,26	71,47

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

Vizsgáljuk meg végül Pest megye helyzetét a felsőfokú alap- és mesterképzésben nappali formában résztvevő hallgatók száma, illetve az 1000 lakosra jutó száma tekintetében. Megjegyezendő, hogy a hallgatók számát az állandó lakóhelyük szerint állapította meg a KSH.

*Felsőfokú alap- és mesterképzésben résztvevő nappali képzésben tanulók száma
a hallgatók állandó lakhelye szerint*

Terület	Felsőfokú alap- és mesterképzésben résztvevő nappali képzésben tanulók száma a hallgatók állandó lakhelye szerint					
	Fő összesen			1000 lakosra		
	2007	2013	Változás (%)	2007	2013	Változás (%)
Budapest	41 368	36 961	89,34	24,39	21,3	87,33
Pest megye	21 934	23 136	105,5	18,64	18,99	101,88
Közép-Magyarország	63 302	60 097	94,93	22,04	20,35	92,33
Közép-Dunántúl	22 673	19 614	86,5	20,47	18,3	89,4
Nyugat-Dunántúl	21 965	18 844	85,8	21,98	19,13	87,03
Dél-Dunántúl	19 632	16 200	82,52	20,29	17,51	86,3
Észak-Magyarország	26 619	21 657	81,36	21,27	18,21	85,61
Észak-Alföld	33 693	30 012	89,07	22,9	20,12	87,86
Dél-Alföld	28 681	24 590	85,74	21,37	19,08	89,28
Országos átlag	227 118	209 208	92,11	22,6	21,11	93,41
Pest megye az országos átlag %-ában	9,7	11,1	114,4	82,5	89,96	109,04

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás

A táblázat adatai szerint Pest megye pozíciója e tekintetben jó: első helyen volt 2007-ben és 2013-ban egyaránt. Sőt, javítani is tudta pozícióját az országos értékhez viszonyítva.

Meg kell azonban említeni egy esetleges torzító tényezőt: azt, hogy az egyes megyékből, régiókból mennyi hallgató tanul külföldön, nem tartalmazza a statisztika. Minden esetre a korábbiakban már hangsúlyozott jellemzőt, *a humán tőke erősségét, és a tudás-alapú gazdasági fejlődés lehetőségét mutatja meg Pest megyére ez az adatsor.*

Természetesen a humán tőke, a tudás hasznosulásához beruházások, új munkahelyek, új vállalkozások, kedvező környezeti adottságok szükségesek. Ezek megteremtését viszont korlátozza az, hogy Pest megye KMR részeként kevesebb fejlesztési lehetőséghez jut, mintha önálló régió lenne.

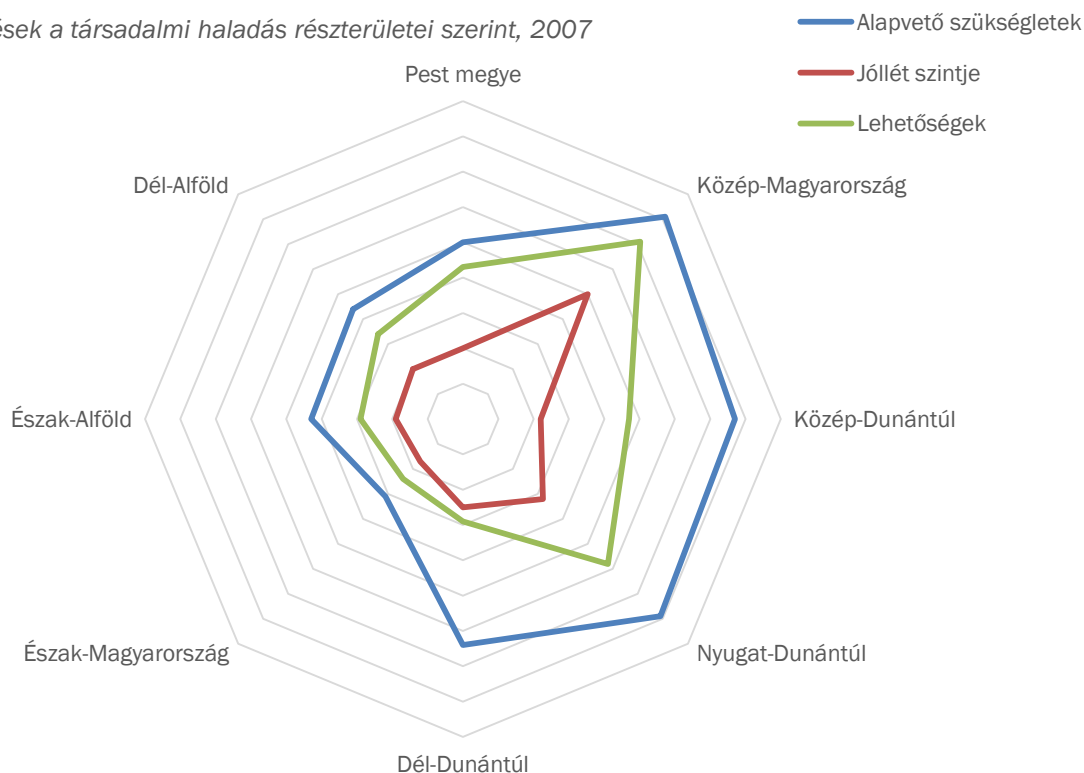
A társadalmi haladás kompozit index a részmutatók figyelembe vételével 2007-ben és 2013-ban

A társadalmi haladás kompozit index részmutatóiból képzett három kompozit mutató:

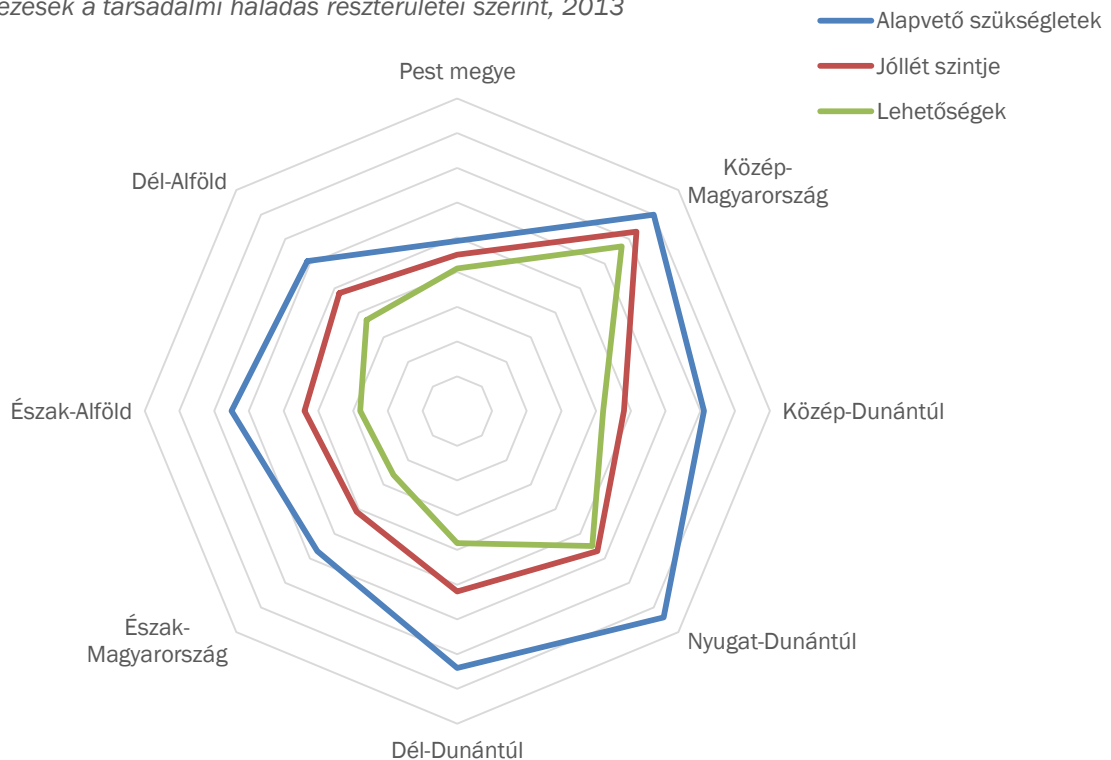
- alapvető szükségletek
- jóllét szintje
- lehetőségek

alapján Pest megye és a vizsgált régiók egymáshoz viszonyított pozícióját 2007-ben és 2013-ban az alábbi ábrákon látjuk.

Helyezések a társadalmi haladás részterületei szerint, 2007

Helyezések a társadalmi haladás részterületei szerint, 2013

A társadalmi haladás részmutatók értékei

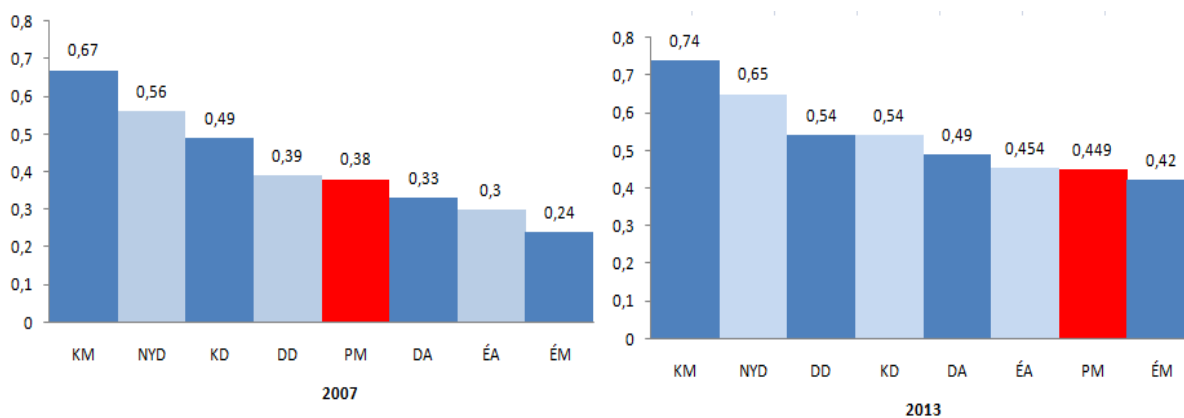
Terület	A részmutatók értéke					
	2007			2013		
	Alapvető szükségletek	Jóllét szintje	Lehetőségek	Alapvető szükségletek	Jóllét szintje	Lehetőségek
Pest megye	0,50	0,20	0,43	0,49	0,45	0,41
Közép-Magyarország	0,81	0,50	0,71	0,80	0,73	0,67
Közép-Dunántúl	0,77	0,22	0,47	0,71	0,48	0,42
Nyugat-Dunántúl	0,79	0,32	0,58	0,84	0,57	0,55
Dél-Dunántúl	0,64	0,25	0,29	0,74	0,52	0,38
Észak-Magyarország	0,31	0,17	0,24	0,57	0,41	0,26
Észak-Alföld	0,43	0,19	0,29	0,65	0,44	0,28
Dél-Alföld	0,44	0,20	0,34	0,61	0,48	0,37

Helyezések a társadalmi haladás indexe és részmutatói alapján 2007, 2013

Terület	Rangsor							
	2007				2013			
	Alapvető szükségle- tek	Jólét szintje	Lehetősé- gek	Tárša- dalmi ha- ladás in- dex	Alapvető szükségle- tek	Jólét szintje	Lehetősé- gek	Tárša- dalmi ha- ladás in- dex
Pest megye	5	6	4	5	8	6	4	7
Közép-Ma- gyarország	1	1	1	1	2	1	1	1
Közép-Dunán- túl	3	4	3	3	4	5	3	4
Nyugat-Du- nántúl	2	2	2	2	1	2	2	2
Dél-Dunántúl	4	3	6	4	3	3	5	3
Észak-Ma- gyarország	8	8	8	8	7	8	8	8
Észak-Alföld	7	7	7	7	5	7	7	6
Dél-Alföld	6	5	5	6	6	4	6	5

A társadalmi haladás indexe nagyon fontos mutató. Azt fejezi ki, hogy a gazdasági eredmények mennyire alakulnak át életminőséggé, emberi jóllétté. Pszichológusok és szociológusok hosszú ideje vitatják, hogy hogyan lehet az életminőséget, az emberi jóllétet a legmegbízhatóbban mérni. A már idézett Porter-Stern kutatás erősen támaszkodik a híres amerikai pszichológus Abraham Maslow¹ munkásságára, amelyben az emberi szükségleteket meghatározta és fontosságuk szerint rangsorolta. Porter és Stern - Maslow nyomán - három szintet különböztet meg. A három szint az *alapvető szükségletek*, a *jólét* és a *lehetőségek szintje*. Elemzésünkben követtük ezt a módszertant. A vizsgált adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a társadalmi haladás mutató alapján Pest megye pozíciója két hellyel romlott, miközben a KMR minden részmutató és az átfogó (kompozit) mutató tekintetében is mindkét időszakban az első-második helyen van.

Társadalmi haladás pozíciók alakulása 2007, 2013

¹ Maslow, A.H. (1943). A Theory of human motivation. Psychological Review 50(4) 370-96.

Az adatok alapján a következő megállapításokat tehetjük:

Az alapvető szükségletek kielégítettségének szintje tekintetében Pest megye 2007-ben a konvergencia régiókhoz mérve az 5. helyet foglalta el. Pozíciója azonban 2013-ra romlott: lecsúszott a 8. helyre. Ennek okai a következők:

- a közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 2,3 %-kal csökkent. Ezzel Pest megye ezen mutató alapján az utolsó helyre került,
- a szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások aránya nőtt 7,5%-kal, de 3 régióban is magasabb volt a növekedési százalék,
- alapszükségletnek tekinthető az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma. Ez az érték 2007-13-ra nőtt Pest megyében, de 4 további régióban is javult,
- a vagyon elleni bűncselekmények száma 10ezer lakosra 4 régióban javult jobban, mint Pest megyében.

Mindent összevetve Pest megye pozíciója az alapvető szükségleteket mérő adatokból számított mutató tekintetében 2007-ről 2013-ra három hellyel romlott (5-ről 8.-ra).

A jóllét szintje tekintetében nem változott Pest megye pozíciója 2007-ről 2013-ra.

- Nőtt például a 10 ezer lakosra jutó dolgozó orvosok száma. A javulás az országos átlag tekintetében 22,2%. Viszont Pest megye ezen adat tekintetében így is csak az országos átlag 69,6%-án áll. Pest megye ezen mutató tekintetében 2007-ben az utolsó, 2013-ban az utolsó előtti helyen áll a többi régióhoz hasonlítva.
- Az alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete Közép- és Nyugat-Dunántúl után Pest megyében nőtt a legjobban a 2007-ről 2013-ra. Így Pest megye értéke 2013-ban 2,4%-kal az országos átlag fölé került.
- A születéskor várható átlagéletkor tekintetében Pest megyében férfiak esetén a 13,6%-os, nők esetén pedig 9,97%-os a javulás. Ez a vizsgált régiók között a legjobb érték. Pest megye adatait az országos átlag százalékában vizsgálva azt látjuk, hogy mindkét mutatóra (férfi, nő) javult az országos átlag százalékában mért érték 1990-ről 2014-re.¹
- A kiadott lakásépítési engedélyek száma tekintetében Pest megyében jelentős, 82,96%-os csökkenés következett be. Vagyis a 2007-ben kiadott 10ezer lakosra jutó lakásépítés engedélyek számának csupán 17,04%-át adták ki 2013-ban. Ennél rosszabb adat csak 3 régióban – Közép-Magyarországon, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön található. Budapest adata is kedvezőtlen: 16,11%-os, így e mutató tekintetében Közép-Magyarország helyezése is rossz.

¹ Erre a mutatóra azért az 1990 és 2014 évi adatokat elemeztük, mert ezek álltak rendelkezésre a KSH adatbázisában.

- A működő kórházi ágyak tekintetében Pest megye 2007-ben és 2013-ban is az utolsó helyen volt a vizsgált régiókhoz viszonyítva. Ráadásul pozíciója az országos átlaghoz viszonyítva még romlott is 2%-kal.

Mindent összevetve az úgynevezett jóléti szintet mérő mutatók együttes tekintetében Pest megye nem tudta javítani előnytelen 6. pozícióját.

A lehetőségek vonatkozásában Pest megye pozíciója nem változott (4. hely). A lehetőségeket hét mutatóval mértük.

- Az aktivitási ráta tekintetében minden régió adata javult 2007-ről 2013-ra. Pest megye esetén a javulás 2,8%.
- A munkanélküliségi ráta tekintetében 2013-ban Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon egyaránt jobb volt a helyzet, mint Pest megyében. Közép-Magyarország kedvezőbb adata Budapest jobb adatának köszönhető.
- A 10 ezer lakosra jutó kutató-fejlesztő helyek száma tekintetében 2007-ben Pest megyénél csak Észak-Magyarország adata volt rosszabb (1,49; 1,38). A helyzet 2013-ra sem javult, vagyis nem teremtődött érdemben több K+F munkahely Pest megye lakosainak 2013-ban (2007: 1,49; 2013: 1,9). Ezzel az adattal Pest megye Észak-Magyarország előtt továbbra is az utolsó előtti helyen van. Azonban ez a lehetőség nem áll fenn Pest megye Budapeستől távolabb élő lakosai számára.
- Budapesten egyébként 10ezer lakosra 2007-ben 7,1 és 2013-ban 7,8 kutató-fejlesztő munkahely jutott. Ez 2007-ben 4,7-szerese, 2013-ban pedig 4,1-szerese volt a Pest- megyei lehetőségeknek.
- Az internet-előfizetések ezer lakosra jutó száma¹ tekintetében Pest megye 2007-ben jó helyzetben van a 160-as értékével. Ráadásul 2013-ra ez az érték 234-re nőtt, a növekedés 46%-os volt. Viszont a növekedés például Észak-Magyarországon 85, Dél-Alföldön 86, Dél-Dunántúlon 89,7, Nyugat-Dunántúlon 83, Közép-Dunántúlon 71,1, Észak-Alföldön pedig 91 százalékos volt. Ebből kifolyólag 2013-ban Pest megye elvesztette első helyét, és Nyugat-Dunántúl után a második helyre került.

A települési könyvtárak szolgáltatói helyeinek száma különösen olyan helyeken fontos lehetőség teremtő tényező, ahol kevés a tudáshoz jutási lehetőségek, például az internet hozzáférés vagy a továbbképzési programok száma. De egyébként is a könyvtárak a tudás és az ismeretek tárházai, ezért elérhetőségük mértéke lehetőség-teremtő vagy–szűkítő környezeti adottság. Míg 5 régióban és országos átlagban is nőtt a települési könyvtárak szolgáltató helyeinek száma, addig Pest megyében 13,78%-kal csökkent. A KMR helyzete valamivel jobb, de ez ismét a jó budapesti adatnak köszönhető: ugyanis, Budapesten is nőtt a szolgáltató helyek száma, mégpedig 7,57%-kal. Pest

¹ Mobil internet előfizetés nélkül

megye ezen gyenge helyezése hatással volt a társadalmi haladás indexben bekövetkezett pozíció vesztésére.

A felsőfokú alap – és mesterképzésben résztvevő nappali képzésben tanulók száma¹ tekintetében viszont Pest megye vezető pozícióban van, mind a tanulók teljes száma, mind pedig az 1000 lakosra vetített száma alapján. Ez a mutató azt érzékelteti, hogy humán tőke tekintetében jól áll a megye. Azonban az igényes K+F munkahelyek rendelkezésre állása, illetve a K+F ráfordítások területén elszenvedett hátránya miatt nem tudja hatékonyan hasznosítani a potenciális humán tőkét, az pedig nem tud hozzájárulni, nagyobb hozzáadott termék termeléssel, az egy főre jutó GDP mutató javításához, illetve ahhoz, hogy Pest megye, az egy főre jutó GDP-jének EU-s átlaghoz viszonyított arányát jelentősen javítani tudja.

Az 1000 lakosra jutó új vállalkozások száma Pest megyében 2007-ről 2013-ra 6,6-ról 5,08-ra csökkent. Ez munkahelyteremtésben jelent lehetőség csökkenést.

Mindent összevetve Pest megye a társadalmi haladás kompozit index tekintetében 2007-ről 2013-ra két pozíciót rontott a konvergencia régiókhoz mérve. Ennek okai között megtaláljuk az alapvető szükségletek területén, és a 2013-as évben a kutatási adatoknál a többi régióhoz viszonyított lemaradását, illetve azt, hogy a lehetőségei – további mutatók tekintetében is – romlottak. Más esetben, mint például a humán tőke esetén pedig, a lehetőségek kihasználásának esélyei romlottak. Ezt a tendenciát, az adatokat más közelítésben elemezve is tetten érhetjük.

A versenyképesség és a társadalmi haladás kapcsolata

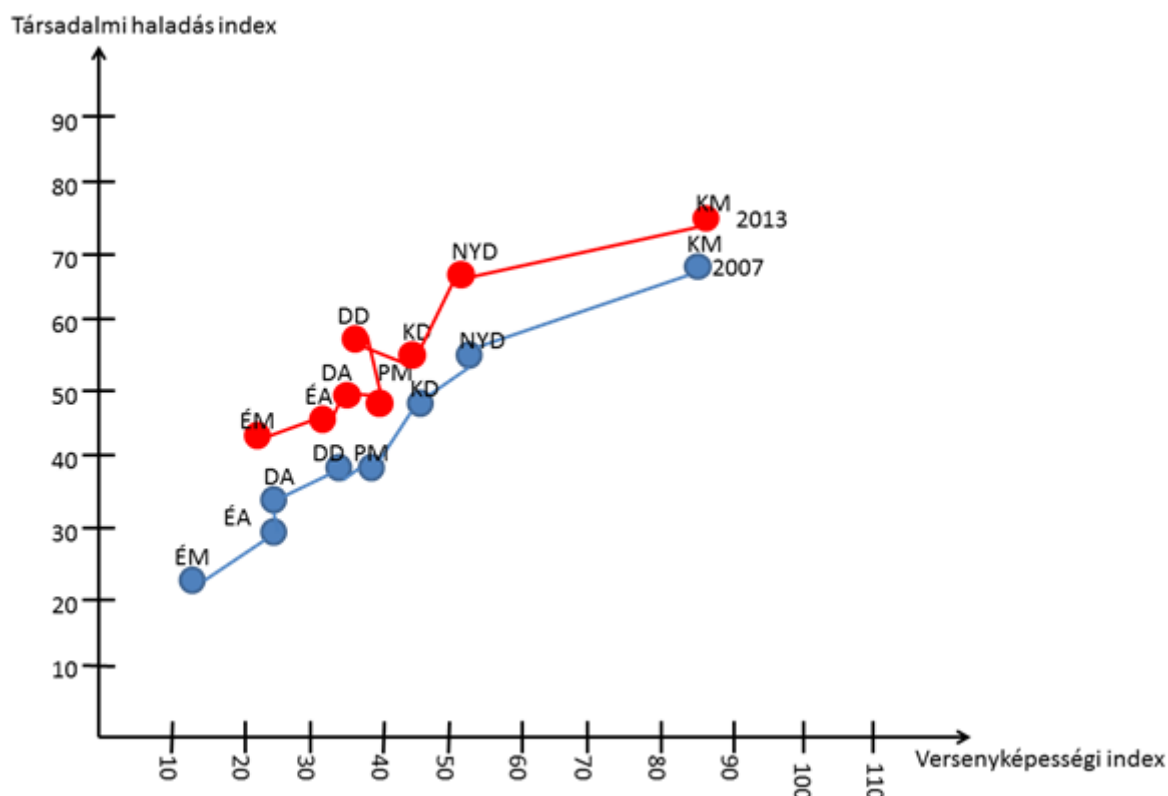
Az alábbi táblázatban a versenyképességi kompozit index értékét és a társadalmi haladás kompozit index értéket látjuk az egyes régiókra 2007-ben és 2013-ban. Az alábbiakban megvizsgáljuk, hogy milyen összefüggés mutatható ki az egyes régiókban a két mutató értéke között 2007-ben és 2013-ban.

Versenyképességi és társadalmi haladás alapadatok

Terület	Versenyképességi index		Társadalmi haladás index	
	adatai			
	2007	2013	2007	2013
Pest megye	0,39	0,40	0,38	0,449
Közép-Magyarország	0,85	0,89	0,67	0,74
Közép-Dunántúl	0,47	0,49	0,49	0,54
Nyugat-Dunántúl	0,52	0,52	0,56	0,65
Dél-Dunántúl	0,33	0,37	0,39	0,54
Észak-Magyarország	0,14	0,22	0,24	0,42
Észak-Alföld	0,25	0,34	0,30	0,454
Dél-Alföld	0,25	0,36	0,33	0,49

¹ A mérés az állandó lakhely alapján történt

A társadalmi haladás és a versenyképesség közötti kapcsolat 2007-ben és 2013-ban

PM	Pest megye
KM	Közép-Magyarország
KD	Közép-Dunántúl
NYD	Nyugat-Dunántúl
DD	Dél-Dunántúl
ÉM	Észak-Magyarország
ÉA	Észak-Alföld
DA	Dél-Alföld

Pest megyében a társadalmi haladás indexe 2013-ban leszakad a versenyképességi indextől, miközben 2007-ben még a két érték közel együtt mozgott. Ez az eddigi elemzéseket támasztja alá, vagyis azt, hogy a gazdasági eredmények nem transzformálódtak át Pest megyében arányos módon társadalmi haladássá. Ezt bizonyítja, hogy míg a versenyképességi index tekintetében nem romlott – igaz nem is javult – Pest megye pozíciója 2007-ről 2013-ra, addig a társadalmi haladás indexe tekintetében két helyet csúszott le a többi régióhoz képest.¹

¹ Természetesen itt nem vesszük figyelembe Közép-Magyarország pozícióját, amelynek Pest megye Budapesttel együtt része, ezért Közép-Magyarország adatai, a sokkal jobb budapesti adatok miatt, torzítottak.

7. Általános fejlettségi kompozit index

A harmadik kompozit index készítésének célja Magyarország NUTS¹2 szintű régiói, továbbá a KMR-en belül Budapest és Pest megye fejlettségi állapotának felmérése együttesen, több fontos társadalmi és gazdasági mutató segítségével. Az elemzés során arra is figyeltünk, hogy ne csak a vagyonhoz kapcsolódó jóléti mutatók, hanem szubjektív jóléti indikátorok is bekerüljenek az elemzendő mutatók közé.² Budapest külön szerepeltetése ez esetben segíti azt bemutatni, hogy Közép-Magyarország eredményeit Budapest adatai milyen erőteljesen határozzák meg, és ebből következően milyen nagy hátránya származik Pest megyének.

Az elemzés során három olyan komplex kompozit mutatószám-rendszert dolgoztunk ki, amelyek együttesen alkalmasak a fejlettség változásának idősorban történő elemzésére. Mivel a tanulmányban a 2007-2013-as programozási időszakban történt változások felmérése a cél, ezért a kompozit indexet két időpontra, 2007-re és 2013-ra, valamint a köztes adatokat is figyelembe véve erre az időszakra készítettük el. A további elemzéseknél is ezt a két időpontot tekintettük mérvadónak, ugyanakkor megjegyezzük, hogy a 2013-ban véget ért programozási időszakban támogatott projektek még 2013 után is folytatódhatnak, illetve, hogy több fejlesztés hatása csak hosszútávon jelentkezik a fontosabb társadalmi-gazdasági mutatókban.

A társadalmi-gazdasági fejlettséget mérő indikátorkészlet együttes elemzése azért hasznos, mert a versenyképesség és társadalmi-gazdasági fejlettség egymástól el nem választható fogalom, hiszen a versenyképesség javulásától azt várjuk, hogy olyan környezetet hozzon létre, amelyben a társadalom tagjainak anyagi jóléte és szubjektív jóléte is fenntartható módon növekedhet.

Adatok és elemzési módszerek

A tanulmány vizsgált területi egységei Magyarország NUTS 2 régiói, valamint a KMR-en belül Budapest és Pest megye, tehát két NUTS 3 szintű terület is bekerült az elemzésbe. Erre azért van szükség, mert így összehasonlíthatóvá válik az utóbbi két terület közti fejlettségbeli különbség, valamint lehetővé válik a többi NUTS 2 régióval való összevetés.

Az elemzésbe bevont mutatók ez esetben is a KSH adatbázisából származnak. A mutatók kiválasztása során törekedtünk arra, hogy olyan indikátorok kerüljenek be az elemzésbe, amelyeket rendszeresen mérnek, valamint az adatok könnyen elérhetők. Ez biztosítja azt, hogy a felmérést egy későbbi időpontban elvégezve is elérhetők legyenek az adatok, valamint a kompozit indexet a friss adatokkal a jövőben is bármikor ki lehessen számolni. További szempont volt, hogy a mutatók ki-

¹ Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques – Területi Egységek Statisztikai Rendszere

² A jólét közgazdasági fogalom, amelyet elsősorban a vagyonnal és a jövedelemmel mérünk. A jólét ezzel szemben szubjektívebb szempontokat és mutatókat is tartalmaz, a társadalom „jó érzetét” méri.

választása a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően történjen. Ugyanakkor figyelembe vettük Magyarország adottságait, így az elkészült általános fejlettségi kompozit index a főbb hazai szempontokat és prioritásokat tükrözi.

A kompozit index képzésénél – éppen úgy, mint a korábban elemzett versenyképességi és társadalmi haladási kompozit index esetén –, az OECD ajánlását vettük figyelembe¹. Ennek leírása a függelékben megtalálható. Az összes vizsgált mutató száma 13.

Az általános fejlettségi kompozit index kiszámításához felhasznált mutatók

Munkaerőpiaci mutatók:

1. A 15–64 évesek foglalkoztatási rátája, [%]
2. Munkanélküliségi ráta, [%]

Gazdasági mutatók:

3. Egy főre jutó bruttó hazai termék, [ezer Ft]
4. Egy főre jutó nemzetgazdasági beruházás értéke, [Ft]

Kutatás-fejlesztési mutatók:

5. A kutató-fejlesztő helyek száma százezer lakosra, [kutatóhely]
6. Kutatás-fejlesztési ráfordítások ezer lakosra, [millió Ft]

Kommunális ellátottsági és információs társadalmi mutatók:

7. Közüemi vízhálózatba bekapcsolt lakás a lakásállomány %-ában, december 31. [%]
8. Közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakás a lakásállomány %-ában, december 31. [%]
9. Internet-előfizetések ezer lakosra, december 31. [előfizetés] (mobil internet-előfizetések nélkül)

Jövedelmi helyzet és szubjektív jólléti mutatók:

10. Alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, [Ft]
11. Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma ezer lakosra, [fő]
12. Egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos, december 31. [fő]
13. A vagyon elleni bűncselekmények száma tízezer lakosra, [bűncselekmény]

Súlyozatlan általános fejlettségi kompozit index előállítása

A normalizálási módszer megválasztásánál szem előtt tartottuk, hogy ennél az indexnél Budapesten és Pest megyén kívül a KMR is bekerülhet az elemzésbe. A normalizálási módszerek általában átlagértékekkel dolgoznak. Amennyiben a KMR adatai is bekerülnek az elemzésbe, akkor az torzíthatná a modellt, hisz a régió adatai megjelennek már a fővárosi és Pest megyei adatoknál is. Ezért olyan módszert kellett választanunk, amely a legjobb és/vagy legrosszabb értékhez méri a régió

¹ OECD (2008): *Handbook on Constructing Composite Indicators – Methodology and User Guide*. OECD Publishing, Paris, France

teljesítményét, mert ezzel a megoldással lehetetlen, hogy a KMR vegye fel ezeket az értékeket, hiszen Budapest és Pest megye is szerepel a vizsgált területek között, vagyis a régió minden esetben e két NUTS 3 szintű terület között fog elhelyezkedni. Az alkalmazott normalizálási módszer részletesebb leírása az 1. Függelékben található.

Az általános fejlettségi kompozit indexek és a régiók helyezése

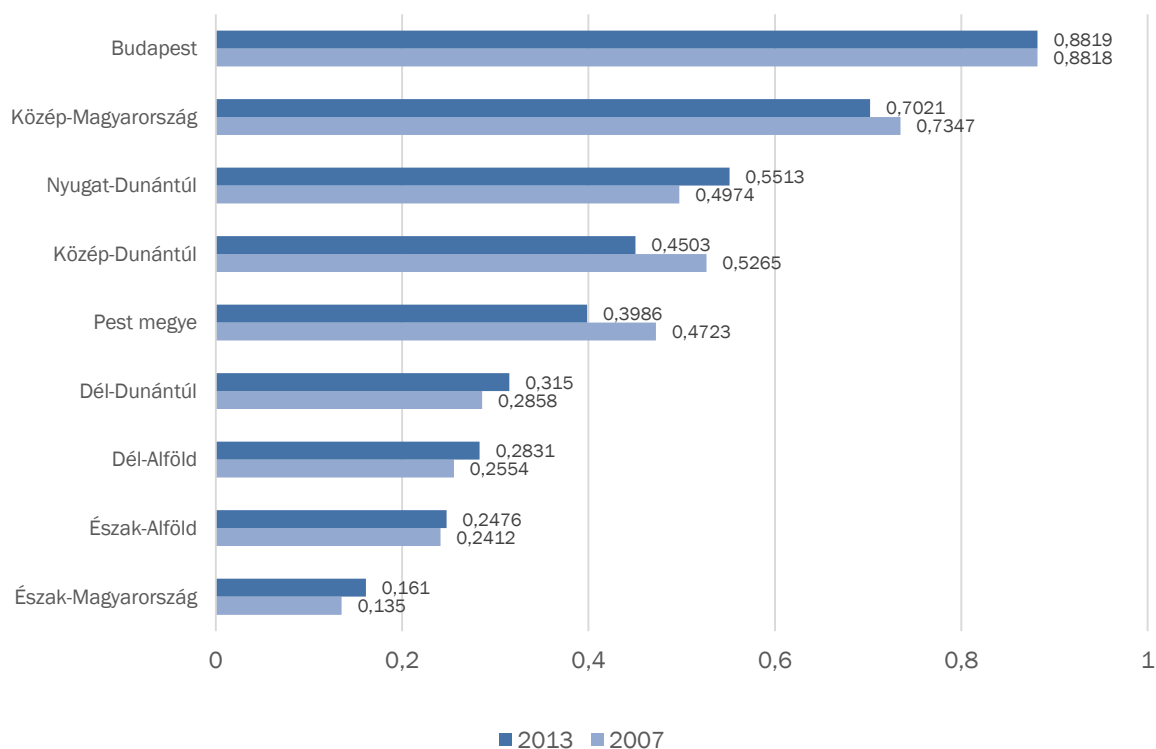
Régió	2007		2013		Változás (2007-2013)	
	kompozit érték	helyezés	kompozit érték	helyezés	kompozit érték	helyezés
Közép-Magyarország	0,7347	2	0,7021	2	-0,0326	0
Budapest	0,8818	1	0,8819	1	+0,0001	0
Pest megye	0,4723	5	0,3986	5	-0,0737	0
Közép-Dunántúl	0,5265	3	0,4503	4	-0,0762	-1
Nyugat-Dunántúl	0,4974	4	0,5513	3	+0,0539	1
Dél-Dunántúl	0,2858	6	0,3150	6	+0,0292	0
Észak-Magyarország	0,1350	9	0,1610	9	+0,0260	0
Észak-Alföld	0,2412	8	0,2476	8	+0,0064	0
Dél-Alföld	0,2554	7	0,2831	7	+0,0277	0

A korábbi kompozit mutatókkal ellentétben itt a KMR mindkét időpontban a 2. helyet foglalta el, aminek az az oka, hogy Budapestet kiemelten vizsgáltuk, és így láthatóvá vált, hogy a korábbi első helyezés a KMR esetén Budapestnek volt köszönhető.

Az általános fejlettségi kompozit index segíti az általános fejlettségi helyzet felmérését. Mint az ábrán látható, csak Közép-Dunántúl és Pest megye rontott pozícióján 2007-hez képest.¹ A többi régióhoz képest leginkább Nyugat-Dunántúl fejlődött, ennek köszönhetően rangsorbeli pozícióján (Közép-Dunántúl visszaesése mellett) egy hellyel javítani tudta. Budapest helyzete változatlan, csak elhanyagolható mértékű fejlődést jelez a kompozit index. *A KMR-en belüli egyenlőtlenségek fokozódására utal, hogy a fővárosi stagnálás mellett Pest megye jelentősen visszaesett.*

¹ A Közép-magyarországi régió esetén a negatív irányú változás oka a Pest megyei gyenge teljesítmény, ezért itt nem említjük.

A régiók és Pest megye kompozit indexeinek változása 2007-ről 2013-ra

Bár az országon belüli területi egyenlőtlenségek csökkentek és a lemaradónak számító Alföld és Észak NUTS 1 régió is előrelépett, mégis jelentős lemaradást tapasztalhatunk a fővárosi eredményekhez képest.

A korábban említett Pest megyei és közép-dunántúli visszaesés okait az alábbi táblázat segít feltárni. Ebből látható, hogy Pest megye minden területen visszaesett a többi régióhoz és a fővároshoz képest, egyedül a kutatás-fejlesztés területén stagnált a pozíciója – bár a mutató értéke romlott – így is utolsó előtti. Így Pest megye az általános fejlettségi kompozit indexszel mért pozícióján – 3. hely – nem tudott a vizsgált időszakban javítani.

A közép-dunántúli visszaesés egyértelmű oka a jövedelmi és jóléti helyzet visszaesése (elsősorban a vagyon elleni bűncselekmények számának növekedése miatt), valamint a gazdasági helyzet romlása.

A számított mutatók értéke és a helyezések dimenzióként

	KOMPOZIT INDEXEK DIMENZIÓNKÉNT										HELYEZÉSEK									
Régió	Munkaerő-piaci mutatók		Gazdasági mutatók		Kutatás-fejlesztési mutatók		Kommunális ellátottsági és inform. társadalmi mutatók		Jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók		Munkaerő-piaci mutatók		Gazdasági mutatók		Kutatás-fejlesztési mutatók		Kommunális ellátottsági és inform. társadalmi mutatók		Jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók	
	2007	2013	2007	2013	2007	2012	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2012	2007	2013	2007	2013
KÖZÉP-MAGYAR-ORSZÁG	0,9413	0,8609	0,6933	0,6087	0,6004	0,5917	0,7640	0,7176	0,7187	0,6868	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3
Budapest	0,9759	0,9408	1,0000	0,9297	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	0,7468	0,7337	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pest megye	0,8930	0,7483	0,2539	0,1507	0,0260	0,0101	0,3411	0,2295	0,5608	0,5185	4	5	4	6	8	8	6	7	5	6
KÖZÉP-DUNÁNTÚL	0,8765	0,7813	0,4493	0,3270	0,0594	0,0892	0,5166	0,5019	0,6456	0,4976	5	4	3	4	7	5	3	3	4	7
NYUGAT-DUNÁNTÚL	0,9161	0,9055	0,2450	0,6363	0,1213	0,1051	0,5025	0,4969	0,6575	0,6925	3	2	5	2	4	4	4	4	3	2
DÉL-DUNÁNTÚL	0,1872	0,5056	0,0733	0,0256	0,1020	0,0480	0,3889	0,2533	0,5026	0,6231	7	6	7	8	6	7	5	5	7	4
ÉSZAK-MAGYAR-ORSZÁG	0,0005	0,1272	0,0045	0,0000	0,0027	0,0038	0,0968	0,1303	0,3531	0,3471	9	8	9	9	9	9	8	8	9	9
ÉSZAK-ALFÖLD	0,1134	0,0624	0,0820	0,1366	0,1158	0,0663	0,2288	0,2307	0,3602	0,3709	8	9	6	7	5	6	7	6	8	8
DÉL-ALFÖLD	0,4331	0,4376	0,0214	0,1522	0,1303	0,1559	0,0663	0,0968	0,5518	0,5413	6	7	8	5	3	3	9	9	6	5

Súlyozott általános fejlettségi kompozit index előállítás

Az index módszertanán némileg módosítva ennél az indexnél súlyokat vezettünk be. Ennek következtében mindegyik dimenziónál (munkaerő-piaci, gazdasági, kutatás-fejlesztési, kommunális ellátottsági és információs társadalmi, jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók) egy kulcsindikátor került kiválasztásra, amely kétszeres súllyal került bele a modellbe. A kulcsindikátorok kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy amennyiben egy adott mutatóhoz tartozik Európa 2020 célkitűzés is, akkor az legyen a kulcsindikátor. Ezek alapján a kulcsindikátorok a következők:

Munkaerőpiaci mutatók:

A 15–64 évesek foglalkoztatási rátája, [%]

Gazdasági mutatók:

Egy főre jutó bruttó hazai termék, [ezer Ft]

Kutatás-fejlesztési mutatók:

Kutatás-fejlesztési ráfordítások ezer lakosra, [millió Ft]

Kommunális ellátottsági és információs társadalmi mutatók:

Közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakás a lakásállomány %-ában [%]

Jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók:

Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos, december 31. [fő]

A foglalkoztatás növelése és a K+F ráfordítás növelése Európa 2020 célkitűzés, így ezek kiválasztása egyértelmű. Az egy főre jutó GDP alapvető fejlettségi és jóléti mutató, a közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba való csatlakozás pedig a XXI. században alapvető fejlettségi követelmény. A társadalom szubjektív jóléte szempontjából pedig fontos, hogy az alap egészségügyi ellátásokhoz való széleskörű hozzáférés biztosított legyen. Ezért jelöltük ki kulcsindikátornak az egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok számát.

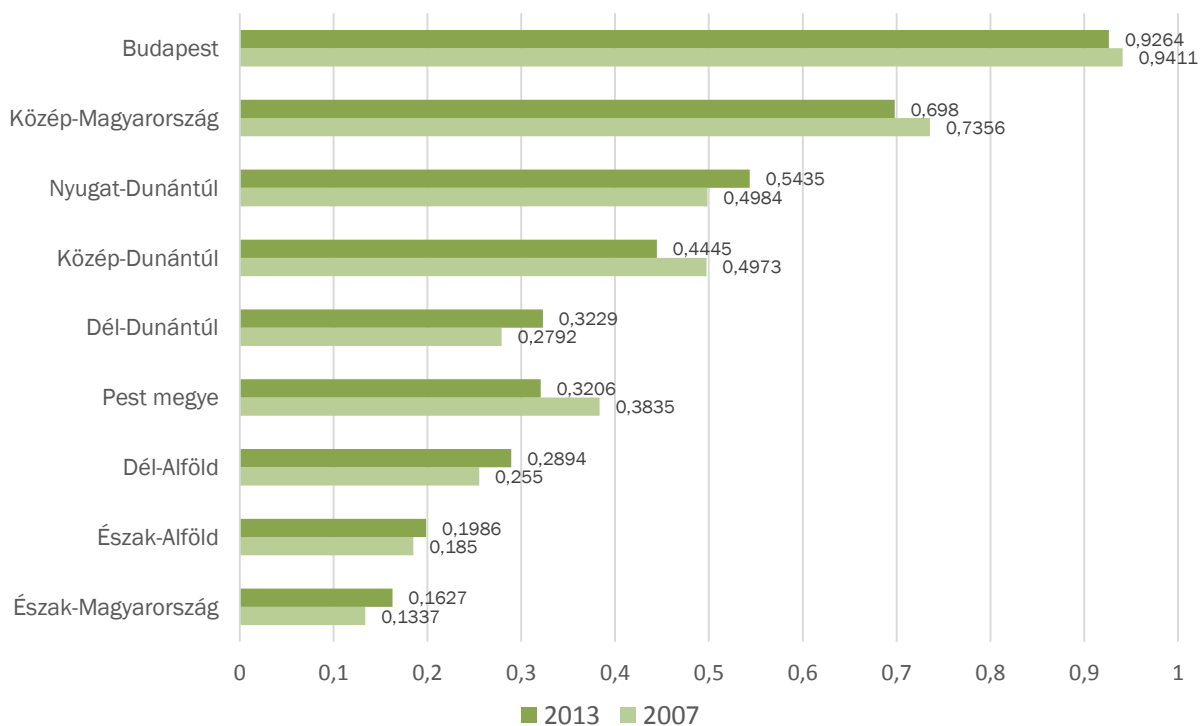
A súlyozott index alapján látható, hogy Budapest és a KMR egyaránt megtartotta vezető pozícióját. Viszont 2013-ban a dél-dunántúli régió is megelőzte az egy helyet rontó Pest megyét. A kompozit indexek alátámasztják, hogy a vidéki régiók általánosan csökkenteni tudták távolságukat a legkedvezőbb adattal rendelkező régióhoz képest. A konvergencia régiók helyzetében tehát fejlődés mutatható ki. Erről viszont Pest megye, köszönhetően annak, hogy az erősen fejlett Budapesttel együtt Közép-Magyarország része volt, lemaradt.

Pest megye már 2007-ben is a Közép- és Nyugat-dunántúli régióknál fejletlenebb területnek számított, ugyanakkor nem tartozott a konvergencia régiók közé, ezáltal jelentős fejlesztési támogatásoktól esett el. Ennek következtében, (amit a kompozit indexek is igazolnak), 2007-hez képest rontott a pozícióján: a 3.-ról a 4.-helyre került. Az Észak-magyarországi régió a kiválasztott indikátorok alapján a legkevésbé fejlett régiónak számít 2007-ben és 2013-ban is, azonban csökkenteni tudta a lemaradását a 2007-2013-as időszakban.

Az általános fejlettségi kompozit index és a régiók helyezése súlyozással

Régió	2007		2013		Változás (2007-2013)	
	kompozit érték	helyezés	kompozit érték	helyezés	kompozit érték	helyezés
Közép-Magyarország	0,7356	2	0,6980	2	-0,0376	0
Budapest	0,9411	1	0,9264	1	-0,0147	0
Pest megye	0,3835	5	0,3206	6	-0,0629	-1
Közép-Dunántúl	0,4973	4	0,4445	4	-0,0528	0
Nyugat-Dunántúl	0,4984	3	0,5435	3	+0,0451	0
Dél-Dunántúl	0,2792	6	0,3229	5	+0,0437	1
Észak-Magyarország	0,1337	9	0,1627	9	+0,0290	0
Észak-Alföld	0,1850	8	0,1986	8	+0,0136	0
Dél-Alföld	0,2550	7	0,2894	7	+0,0344	0

A régiók kompozit indexei súlyozással 2007-ről 2013-ra

A KMR, illetve külön-külön Budapest és Pest megye is rontott pozícióján 2007-hez képest. A legnagyobb mértékű fejlődés a Dél-Dunántúli régióban volt megfigyelhető: ez a régió egy helyet javított a helyezésén. Pest megyében volt a legnagyobb mértékű visszaesés, amelynek következtében a megye 2013-ra egy helyet rontott a 2007. évi pozíciójához képest.

A számított mutatók értéke és a helyezések dimenzióként súlyozással

	KOMPOZIT INDEXEK DIMENZIÓNKÉNT										HELYEZÉSEK									
Régió	Munkaerő-piaci mutatók		Gazdasági mutatók		Kutatás-fejlesztési mutatók		Kommunális ellátottsági és inform. társadalmi mutatók		Jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók		Munkaerő-piaci mutatók		Gazdasági mutatók		Kutatás-fejlesztési mutatók		Kommunális ellátottsági és inform. társadalmi mutatók		Jövedelmi helyzet és szubjektív jóléti mutatók	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013
KÖZÉP-MAGYARORSZÁG	0,9314	0,8678	0,6857	0,6216	0,6012	0,5903	0,7625	0,7303	0,7071	0,6805	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2
Budapest	0,9839	0,9605	1,0000	0,9531	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	0,7975	0,7870	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pest megye	0,8573	0,7379	0,2354	0,1486	0,0285	0,0067	0,3241	0,2543	0,4486	0,4148	4	5	5	5	8	8	6	5	7	7
KÖZÉP-DUNÁNTÚL	0,8508	0,7619	0,3648	0,2802	0,0618	0,1134	0,5176	0,5205	0,6098	0,4905	5	4	3	4	7	4	3	3	4	6
NYUGAT-DUNÁNTÚL	0,9109	0,8740	0,2404	0,5150	0,1161	0,0976	0,5009	0,5170	0,6330	0,6512	3	2	4	3	4	5	4	4	3	4
DÉL-DUNÁNTÚL	0,1410	0,4222	0,0593	0,0303	0,0680	0,0400	0,3681	0,2404	0,5498	0,6746	7	6	6	8	6	7	5	6	6	3
ÉSZAK-MAGYARORSZÁG	0,0007	0,0848	0,0060	0,0000	0,0035	0,0050	0,1329	0,1823	0,3689	0,3860	9	8	9	9	9	9	8	8	8	8
ÉSZAK-ALFÖLD	0,0756	0,0832	0,0546	0,0953	0,1067	0,0763	0,2084	0,2259	0,3573	0,3813	8	9	7	7	5	6	7	7	9	9
DÉL-ALFÖLD	0,3900	0,4172	0,0211	0,1182	0,1194	0,1375	0,0497	0,0726	0,5599	0,5799	6	7	8	6	3	3	9	9	5	5

Egyes dimenziókban már nagyobb változások történtek 2007 és 2013 között. Pest megye a munkaerő-piaci helyzetén rontott, míg a kommunális ellátottság tekintetében némi javulás volt megfigyelhető. Ki kell emelni, hogy a kutatás-fejlesztés területén nem sikerült javítania a pozícióját, továbbra is az utolsó előtti helyen áll, csak az Észak-magyarországi adatot sikerült felülmúlnia. Ennek oka az, hogy a KMR erősen Budapest-központú, így a K+F tevékenység is a főváros területére koncentrálódik, ennek pedig az a következménye, hogy valószínűleg Budapesten vállalnak munkát az e területen dolgozó Pest megyei szakemberek is. Ez hosszútávon a Budapest és Pest megye közti K+F különbségek fokozódásához vezethet. A jövedelmi helyzetet és a szubjektív jóllétet vizsgálva láthatjuk, hogy Pest megye elmaradása e téren is jelentős, az előző fejlesztési időszakban nem tudott javítani pozícióján. Ezt mutatta ki a korábban vizsgált *társadalmi fejlettségi kompozit index* is.

Ezzel szemben a konvergencia régióinak számító Közép-dunántúli régió jelentősen javított a K+F pozícióján, ami a ráfordítások több mint megduplázódásának köszönhető.

Az alföldi régiók a kommunális ellátottság dimenzió esetében kedvezőtlen helyzetben vannak, ennek okai azonban a terület speciális földrajzi adottságainak is köszönhetőek. Ugyanakkor jelentősen csökkent e területek lemaradása a 2007. évi állapothoz képest.

Összefoglalásként emeljük ki a három legnagyobb és a három legkisebb lemaradást jelentő mutatót Pest megye vonatkozásában. Ezekből következtetni lehet arra, hogy mely területeken van szükség fejlesztésekre annak érdekében, hogy Pest megye javítani tudjon a társadalmi és gazdasági mutatóin. A három legkedvezőbb pozíció megállapítása során nem abból indultunk ki, hogy melyik mutatók esetén legjobb Pest megye rangsorbeli pozíciója, hanem abból, hogy mely normalizált mutatók mutatják a legnagyobb vagy legkisebb lemaradást a legkedvezőbb értékkel rendelkező régióhoz képest. Ezért lehet az, hogy a vízhálózat kiépültségét a kedvező mutatók közé soroltuk, azonban a rangsorbeli pozíciója csak 8. Ugyanakkor e mutatónál a legkedvezőbb adathoz képest alacsony a lemaradás, hiszen a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a legkedvezőbb budapesti érték 91 %-a. A nemzetgazdasági beruházások területén a 7. rangsorbeli pozícióban van a megye, azonban e téren a lemaradás már jelentős, hiszen a legkedvezőbb nyugat-dunántúli adatnak csak 54 %-át érte el a megye.

A három legkisebb lemaradás a legkedvezőbb helyzetben lévő területhez képest

- Szociális segélyezés
- Munkanélküliség
- A vagyon elleni bűncselekmények aránya

A három legnagyobb lemaradás a legkedvezőbb helyzetben lévő területhez képest

- Kutatás-fejlesztési ráfordítások
- Házi orvosok és házi gyermekorvosokra jutó betegek száma
- Kutató-fejlesztő helyek száma

Ebből következőleg levonható az a következtetés, hogy egyrészt Pest megyében a közműellátottság további fejlesztésére van szükség. Azonban ez alapkövetelménynek tekinthető, vagyis nem a közműfejlesztés tudna legnagyobb mértékben javítani Pest megye pozícióján. A legfontosabb a kutatás-fejlesztési tevékenység javítása lenne, ami megnyilvánulhat a felsőoktatási kutatások kiterjesztésében vagy a vállalati K+F ösztönzésében. A vállalkozói ökoszisztéma fejlesztése, a vállalkozások számára kedvező környezet kialakítása szintén jelentősen javíthatná a vállalatok hozzájárulását a magasabb hozzáadott-érték termeléshez. Vagyis elsősorban nem alacsony termelékenységű és alacsony hozzáadott-értéket termelő gyártó vállalkozásokra van szükség, hanem innovatív, a humán tőke magas színvonalát kihasználni képes vállalkozásokra. *Azonban a nagy ellentmondás az, hogy a jelenlegi ismeretek szerint*

Pest megye, Közép-magyarországi régió részeként nem látszik, hogy elég forráshoz juthat majd a 2014-2020-as időszakban ahhoz, hogy a kutatás-fejlesztés és innováció területén előre léphessen.

Az egészségügyi infrastruktúra vonatkozásában Pest megye kiemelt figyelmet érdemelne. Az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma nagyon magas, az országos átlagot messze meghaladja. Ez a szubjektív jóllét szempontjából meghatározó tényező, ezért csökkenteni kellene a házi orvosok terhelését, további praxisok indítását kellene anyagilag támogatni.

8. Pest megye lehetséges szerepe az EU 2020 stratégia magyarországi céljainak elérésében

Az Európai Bizottság 2010-ben tette közzé az „Europa 2020” stratégiát.¹ Gyakorlatilag egy 10 évre szóló növekedési és foglalkoztatási stratégiáról van szó, amely 5 fő területre összpontosítva tűzött ki célokat:

EU szintű célok 2020-ra

1.	Foglalkoztatottság Biztosítani kell, hogy a 20–64 évesek körében a foglalkoztatottság aránya elérje a 75%-ot.
2.	K+F Az Európai Unió GDP-jének 3%-át a kutatásba és a fejlesztésbe kell fektetni.
3.	Éghajlatvédelem és fenntartható energiagazdálkodás Az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 20%-kal csökkenteni kell az 1990-es szinthez képest (vagy akár 30%-kal, ha adottak az ehhez szükséges feltételek). A megújuló energiaforrások arányát 20%-ra kell növelni. Az energiahatékonyságot 20%-kal kell javítani.
4.	Oktatási eredmények A korai iskolaelhagyók arányát 10% alá kell csökkenteni. El kell érni, hogy a 30 és 34 év közötti uniós lakosok legalább 40%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezzen.
5.	Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen a szegénységi küszöbön lévők és a társadalmi kirekesztettek számát legalább 20 millióval kell csökkenteni

Megjegyzendő, hogy a táblázatban található értékek elérését az EU a fejlettebb országoktól várja. A kevésbé fejlettek esetén alacsonyabb szintekkel is megelégszik. Például Magyarország 3% helyett csak 1,8%-os GDP arányos K+F ráfordítást vállalt 2020-ra, és a 30-34 évesek csoportban a felsőfokú végzettség arányára is – az EU-s 40%- helyett – csak 30,3%-ot ígért.

Tehát Magyarország az általános EU-s céloknál szerényebb célokat tűzött ki fontos területeken (pl. kutatás-fejlesztés, felsőfokú képzés) 2020-ra.

Ettől függetlenül érdemesebb a tényleges fejlettségi szintet, illetve a felzárkózás eredményességét vizsgálni. Ezért a továbbiakban a saját eredményeinket az EU-s célkitűzésekkel vetjük össze.

¹ Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. E.B. Brüsszel 2010. március 3.

Forrás: Széchenyi Programiroda

2012-ben tanulmány készült arról, hogy az „EU 2020 stratégia” céljainak elérésében hol tartanak az egyes tagállamok, illetve azok régiói. Ehhez a tanulmány szerzői egy „EU 2020 indexet”¹ szerkesztettek. Az index kiszámításához 4 fő cél elérésének szintjét vizsgálták. Ezek a következők voltak:

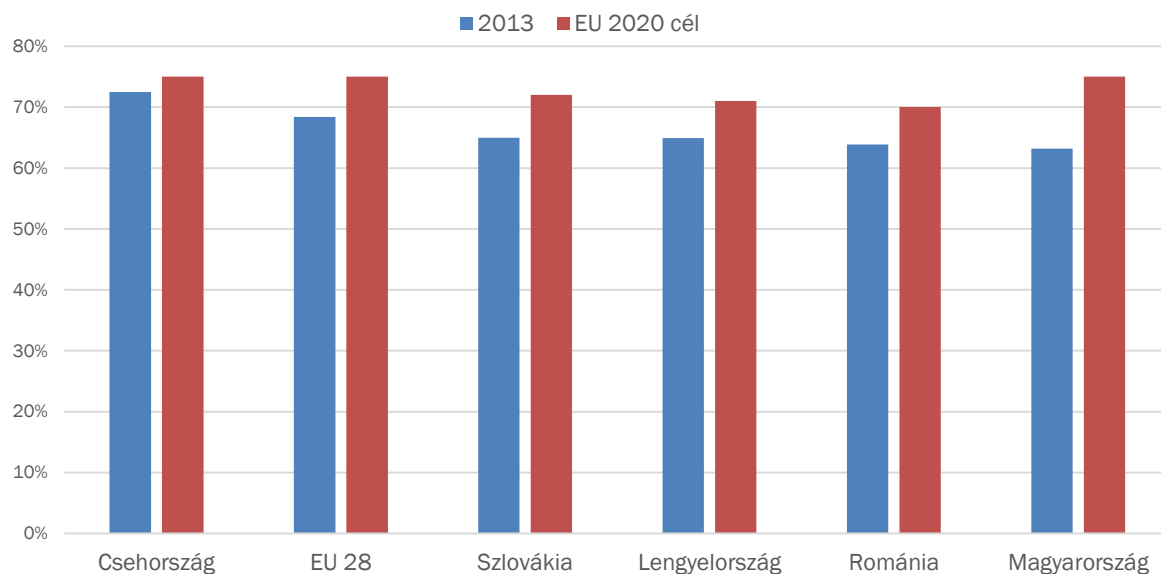
- foglalkoztatottsági ráta 2012-ben a 20-64 éves korcsoportban
- korai iskolaelhagyók a 18-24 évesek körében 2011-13-ban
- a 30-34 évesek körében felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 2011-13-ban
- a K+F kiadások aránya a GDP-hez mérve 2012-ben.

A célok elérésében az élen Svédország, Dánia, Finnország és Ausztria van. Magyarország a 28 ország között a mindössze a 22.

Az adatok szerint Közép-Magyarország közelíti az EU-s átlagot, azonban az EU-s elemzés nem a megyéket, hanem a régiókat vizsgálja, ezért nem jelöl meg külön adatokat Budapestre és Pest megyére.

¹ Dijkstra, L., Athanasoglou (2015): The EU 2020 Index. E.B. Brüsszel

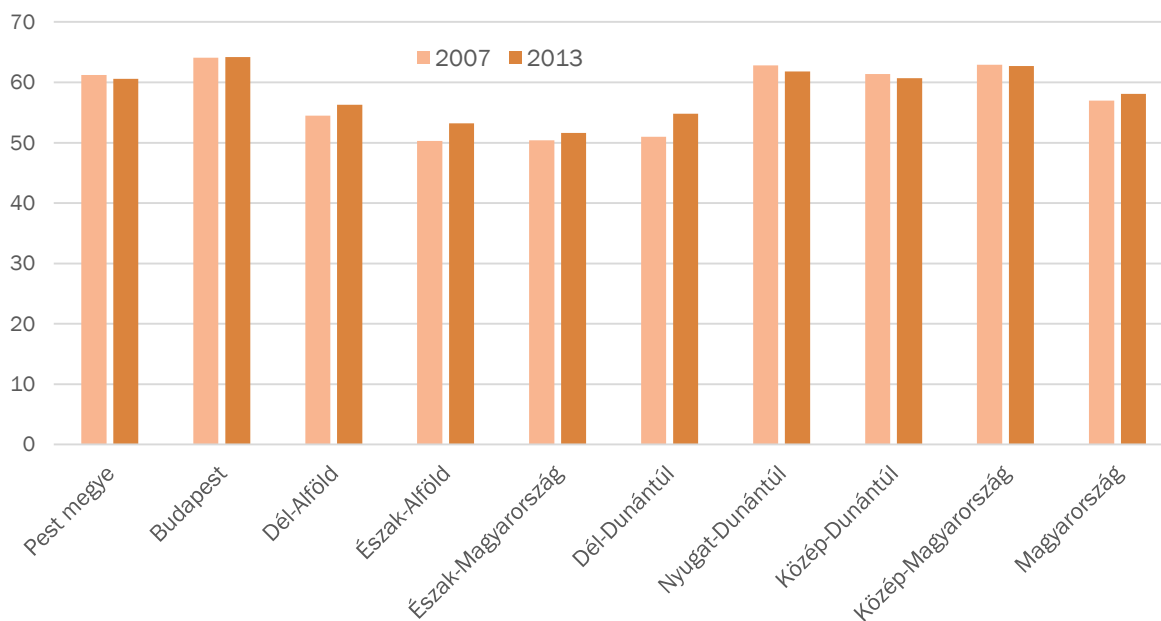
Foglalkoztatási ráták Európában

Forrás: Eurostat

Viszont a KSH adataira támaszkodva megállapíthatjuk, hogy 2012-ben a foglalkoztatottsági ráta a 15-64 éves korosztály körében Közép-Magyarországon 61,7% volt. Budapest értéke 63,8% és Pest megyéé 58,9%. Pest megye foglalkoztatottsági rátája rosszabb, mint Közép-Dunántúl (59,2%) és Nyugat-Dunántúl (61,0%) értéke. 2013-ban némi javulás következett be Pest megyében (60,6%), mind Budapesten (64,2%), ezáltal a KMR adata 62,7%-ra javult. A legfrissebb, 2014. évi adatok alapján pedig Pest megye 63,9%-os adatával továbbra is 3. helyen van.

15-64 évesek foglalkoztatási rátája

Forrás: KSH alapján

A KSH Pest megyei kiadványa¹ szerint a K+F ráfordítás Közép-Magyarországon a 2011. évi adatok alapján² a GDP 1,62%-a, viszont Pest megyében csak 0,41 százaléka, ami a KMR értéknek csupán mintegy negyede, az országos átlagnak pedig – ami 1,22% - mindössze a harmada. Megjegyzendő, hogy a 0,41%-os érték alacsonyabb, mint a 2010 és 2011 évi érték volt (0,43, 0,48). Ugyanakkor, ha megnézzük Budapest adatát,³ azt tapasztalhatjuk, hogy a K+F ráfordítás itt a GDP 1,96%-át teszi ki.

A korai iskolaelhagyók arányának 10% alá csökkentése területén elért eredményeinkről 2013. évi KSH adatok állnak rendelkezésre.⁴ Az átlagérték Magyarországon 11,8% volt. A KMR volt az egyedüli régió, ahol ez az érték férfiakra és nőkre egyaránt kisebb 10%-nál. Az átlagos érték 7,7%-on állt.

A 2011. évi népszámlálási adatok alapján Budapesten a 30-34 éves korcsoporton belül a felsőfokú végzettségűek aránya 46,3%. Ugyanez az érték Pest megyére csupán 27,6%. A felsőfokú végzettségűek aránya a teljes lakosságban Budapesten 34,1%, Pest megyében pedig 19,8%. Az EU 2020 célt, a 40%-ot Budapest már 2011-ben elérte, Pest megye viszont annak 69%-án áll a 30-34 éves lakosság körében.

A rendelkezésre álló adatok alapján azt látjuk, hogy Pest megye az „EU 2020 index” EU-s szintjének teljesítésében a részmutatók többsége tekintetében le van maradva. Ezért a két EU 2020 célt tartalmazó mutató súlyozása is hozzájárult Pest megye súlyozott általános fejlettségi kompozit index alapján vizsgált pozíciójának romlásához. A legfigyelemreméltóbb elmaradás a GDP-hez viszonyított kutatás-fejlesztési ráfordítás területén tapasztalható.

¹ Pest megye Statisztikai Évkönyve 2012. KSH

² A tanulmány készítésekor az volt a legfrissebb elérhető adat

³ Budapest Statisztikai Évkönyve 2012. KSH

⁴ Statisztikai Tükör 2014/39. 2014. április 25.

9. A kohéziós politika lehetséges forgatókönyvei 2020 után

Kiindulópontunk szerint, amennyiben napirendre kerül a jelenlegi hét magyarországi NUTS 2 régió paramétereinek bármilyen jellegű megváltoztatása (számuk, közigazgatási határaik, gazdasági jellemzőik), azt több tényező együttes figyelembe vételével lehet csak eredményesen megvalósítani.

Elsőként tekintettel kell lenni az EU területi-statisztikai rendszerét, a NUTS-rendszert szabályozó 2003-as közösségi rendeletre.¹ Ezt a jogosultsági kritériumot a fentiekben megvizsgáltuk.

Az előző programidőszakok előkészítése során a 2007-2013 közötti időszak jogosultsági kritériumait a 2000-2002 közötti GDP, valamint a 2001-2003 közötti GNI adatok határozták meg. A 2014-2020 közötti időszak tervezése viszont a 2003-2005 közötti adatok alapján történt, amelyeket 2009 februárjában tett közzé az EUROSTAT. A változtatásokra irányuló tagállami kezdeményezésnek tehát azt is fontolóra kell venni, hogy a statisztikai adatok releváns idősoros értékei milyen mértékben állnak összhangban a kohéziós politikára vonatkozó szabályozás ún. jogosultsági kritériumaival (eligibility).

További fontos szempont, hogy a kohéziós rendelet hosszú szakmai előkészítés és tárgyalások eredményeként születik meg. Érdemes visszagondolni arra, hogy a 2007-2013-as programidőszak előkészítése 2003-ban, a 2014-2020-as időszaké pedig 2007-ben kezdődött. Ehhez mérten a 2020 utáni kohéziós politikára vonatkozó érdemi elképzelések még nem ismertek, ami a korábbi programidőszakok tervezési folyamataival összehasonlítva némi késést jelez. Mindebből az következik, hogy az Európai Bizottságnak lényegesen kevesebb ideje lesz az előkészítésre, új, a korábbiak képest innovatív, vagy gyökeresen más paradigmák, alternatívák, forgatókönyvek megvitatására. Nem tűnik tehát haszontalannak a 2014-2020 közötti időszak előkészítéséből kiemelni azokat a sarokpontokat, amelyek jó eséllyel visszaköszönnek majd a 2020 utáni kohéziós politikát megalapozó szakmai anyagokban és előterjesztésekben.

A kohéziós politika megtervezésére vonatkozó kérdések minden esetben a soron következő programidőszakot megalapozó költségvetési vitákba ágyazódnak. A jelenlegi, 2014-2020 közötti kohéziós politika költségvetési pozíciójának kijelölésére három lehetőség tűnt valószínűnek.

- (1) Egyrészt az előre rögzített kohéziós költségvetésen belül mechanikusan csökken a konvergencia régiók támogatási részesedése.
- (2) Másrészt felmerült az a lehetőség is, hogy az elvonás differenciáltan érintse a „régit” (EU15) és az „új” (EU12) tagállamok régióit.
- (3) Végül pedig – habár ez politikailag különösen érzékeny kérdés – elvileg lehetségesnek tűnt az egy tagállamra jutó közösségi támogatások korlátozásának („capping”) felülvizsgálata.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK rendelete (2003.május 26.) a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról.

A három lehetséges variáció közös jellemzője, hogy mindegyik jelentős érdeksérelemmel jár, ezért kompromisszumként felmerült a jelenlegi programidőszakban működő átmeneti támogatások, „kivezető szakaszok” (phasing out) meghosszabbítása, a területi kohézió elvének az uniós joganyagba építésével pedig megnyílt a lehetőség arra, hogy az EU egész területe – a korábbiakhoz képest jóval szélesebb körű szempontrendszer alapján - a támogatások kedvezményezettjévé váljon.

A költségvetési kérdések azonban kéz a kézben járnak a tartalmi elemek kialakításával. A 2000-2010 közötti lisszaboni stratégia utáni („poszt-lisszaboni”) időszak lezárulását követően konszenzus alakult ki abban, hogy a kohéziós politika a jövőben is meghatározó szerepet fog betölteni a megújított, Európa 2020 néven elfogadott versenyképességi stratégia (2010-2020) megvalósításában. A stratégia három fő prioritásra (intelligens, fenntartható és befogadó növekedés), öt közpolitikai célkitűzésre (foglalkoztatás, kutatás, oktatás, a szegénység csökkentése, éghajlatváltozáshoz és energiaellátáshoz kapcsolódó ügyek), valamint hét ún. zászlóshajó kezdeményezésre épül. A területi dimenzió és a versenyképesség viszonyrendszere azonban az eltelt másfél évtized során korántsem bizonyult harmonikusnak, amit jól mutat az ún. „lisszaboni paradoxon” jelensége. Ennek értelmében a helyi és területi szereplők a Lisszaboni Stratégia, illetve az Európa 2020 majdnem mindegyik közpolitikai területén részt vesznek, de mégsem érzékelik a fejlesztések érdemi hatásait.

Ma még csak körvonalaiiban látható, hogy az Európa 2020 milyen hatást gyakorol a kohéziós politika 2014-2020 közötti működésére. Arra viszont számítani lehet, hogy megvalósításának tapasztalatai komoly befolyást fognak gyakorolni a 2020 utáni kohéziós politika előkészítésére, ami időben is összekapcsolódik magának az Európa 2020-nak a megújításával. Rossz előjel, hogy noha 2010 tavaszára széles körű konszenzus alakult ki abban, hogy a növekedés és versenyképesség feltételrendszere és hatékonysági tényezői elválaszthatatlanok a területi aspektusoktól, az Európa 2020 szemléletmódja és tartalma csak nagyon áttételesen felel meg az előzetes várakozásoknak. A területi kohézió koncepciója ugyan számos helyen megjelenik a stratégiában, mint például a befogadó növekedés, vagy az innováció, a K+F, az oktatás és az erőforrás-hatékony technológiák alkalmazásának összefüggésében, de nem tartalmaz konkrét útmutatásokat arra vonatkozóan, hogy miként lehet a javasolt beavatkozások területi relevanciáit a gyakorlatba is átültetni. Az anyag ráadásul még csak meg sem említi olyan kulcsfontosságú alapkategóriákat, mint elérhetőség, funkcionális térség, területi tőke és közszolgáltatások, a hálózatok fogalmát pedig kizárólag az infrastruktúra és a közlekedés területére korlátozza. Márpedig a területi szempontok hatásainak alábecslése komoly torzulásokhoz vezethet a stratégia megvalósítása során. A intelligens növekedés érdekében aligha van mód arra, hogy minden térségnek a jövedelme 3%-át K+F-re fordítani, és az is „testre szabott” tervezést igényel, hogy egyáltalán mely térségnek, városoknak van lehetősége arra, hogy tudásra alapozza a növekedését. Az innováció fejlesztése megfelelő területi beágyazódás híján idővel a támogatásban részesült gazdasági szereplők elvándorlását vonhatja maga után,

a humán tőkébe fektetett beruházások pedig minőségi munkahelyek nélkül beindítják az „agyelszívás” folyamatát. Hasonlóképpen, a befogadó növekedés elérése érdekében egészen más jellegű projektekre van szükség a periférikus, vidéki térségekben, mint a strukturális átalakításokat igénylő közép-és nagyvárosokban.

A 2013 utáni kohéziós politika kialakításához kapcsolódó viták és álláspontok kialakítása elválaszthatatlan a fejlesztéspolitika koncepcionális megújulásától, egy új területpolitikai paradigma megjelenésétől. Ennek egyik legfontosabb eleme a Lisszaboni Szerződés révén a gazdasági és szociális kohézió mellett az uniós joganyag részévé vált területi kohézió koncepciója, amely mindenképp az ágazati politikák területi hatásainak figyelembevételét, a fejlesztések integrált megközelítését, valamint a helyi adottságok kibontakoztatásának szükségességét állítja középpontba. A területi kohézióval kapcsolatban megjelent számos szakanyag közül említést érdemel a bizottság Regionális Politika Főigazgatósága által 2008 novemberében kiadott *Régiók 2020* szakértői anyag, amely legfontosabb kihívásként a környezettel, demográfiával, energiaellátással, valamint a globalizációs versenyképességgel összefüggő problémák kezelését nevezte meg, amelyek során a régiók kitettsége különböző mértékben jelentkezik a fenti kihívásokkal szemben. Ennek következtében valamennyi térség számára „testre szabott”, ugyanakkor a területi és ágazati közpolitikákat integráló stratégiákra és az adminisztratív határokat átlépő „hely-bázisú” (place-based) megközelítésre van szükség, amely indokoltá teszi a tér újraszabását”, a helyi adottságok maximális kihasználása érdekében új gazdasági terek „puha térségeinek” (soft places) megszerveződését. Más szóval az uniformizált („one size fits all”) megközelítések helyett specifikus helyi adottságokra, a területi tőkék feltárására és kibontakoztatására épülő egyedi („no one size fits all”) stratégiákra és programokra van szükség. Ez az új területpolitikai paradigma minden bizonnyal érvényesülni fog a 2020 utáni kohéziós politika tartalmi elemeinek kimunkálása során.

A jogosultság kritériumainak meghatározásakor mindig meghatározó jelentőséggel bír az ún. statisztikai hatás. A 2013 utáni kohéziós politika tervezése a 2003-2005 közötti adatok alapján történt, amelyeket 2009 februárjában tett közzé az EUROSTAT. Ebből egyértelműen kirajzolódott a 2014-2020 közötti programidőszak előkészítésének alapproblémája, miszerint a 2007-2013 közötti jogosultsági kritériumok alapján, azokat változatlanul hagyva, az elmaradott térségek felzárkóztatása - mint a kohéziós politika koncepcionális és pénzügyi vonatkozásában egyaránt legjelentősebb célkitűzése – szinte kizárólagosan az EU12 „belügyévé” vált volna.

Az EU27 átlagát tekintve a támogatásban részesülő lakosság számaránya 2007-2013-hoz képest 31,7%-ról 24,4%-ra csökken 2014-2020 között. A konvergencia prioritás keretében 2007-2013 között 18 tagállam 84 régiója részesül támogatásban, a 2003-2005 közötti GDP-ráta szerint viszont 2014-2020 között ez már csak 15 ország 67 régiójára lett volna érvényes. Az EU15 országai közül csupán Görögország, Portugália és Olaszország rendelkezett volna 2014-2020 között konvergencia-státusú régiókkal. Ezzel együtt visszaszorult volna – utóbb meg is szűnt - a támogatások

fokozatos kivezetését („phasing out”) szolgáló kategória, miután itt a támogatott népesség száma a jelenlegi 16 milliőről 7 millióra csökken.¹ Témánk szempontjából különösen fontos, hogy Lengyelország a fővárosi régiója, Mazóvia (Mazowiecki) Varsó fejlettsége okán így a konvergencia-régióból a fejlettebb „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” státuszú régiók „előszobáját” jelentő, „bevezető szakaszba lépő” (phasing-in) régiók státuszába került volna.²

A statisztikai hatás tehát leginkább abban mutatkozik, hogy azok a régiók, amelyek a 2003-2005 közötti EU27 átlag alapján elveszítik konvergencia-jogosultságukat, az EU15 átlaga alapján még jogosultak lettek volna a támogatásokra. Emiatt egyrészt a „phasing in” kategória népességszáma gyarapodott volna, kiváltképpen Németországban és Spanyolországban, másrészt a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célterületbe tartozó régiók zömmel az EU15 országaiba koncentráldtak volna. A kevés kivételek egyikét éppen a témánk szempontjából releváns prágai régió jelenti, amely már 2007-2013 között is ebbe a régió-státuszba tartozott.

A fentiek alapján két olyan súlyú problémakör rajzolódott ki, amelyek kezelése nagy valószínűséggel a 2020 utáni kohéziós politika tervezése során sem kerülhető meg. Először is (1) arról kellett döntést hozni, hogy a kohéziós politika támogatásai a gazdasági, szociális és területi kohézió megteremtése érdekében kizárólag a legelmaradottabb régiók felzárkóztatására irányuljanak, vagy pedig - a 2007-2013 közötti időszakhoz hasonlóan – az EU valamennyi térsége részesedjen a támogatásokból. A másik alapvető probléma (2) a versenyképesség és a szolidaritás dilemmájában ragadható meg. Az előkészítési folyamat során végül konszenzus alakult ki azzal kapcsolatban, hogy a kohézió immár nem tekinthető tisztán redisztribúciós politikának, mivel az újraelosztó mechanizmusok a versenyképesség és a fenntartható fejlődés eszközrendszerébe illeszkednek. Röviden: a kohéziós politika eszköze az Európa 2020 stratégia végrehajtásának.

A két problémakör mentén három forgatókönyv jöhetett számításba. Az első esetben

(1) a 2007-2013 közötti támogatási rendszer maradt volna fenn, ami elvileg alkalmasnak tűnt a szükséges kompromisszumok kialakítására. A jogosultság és feltételrendszer azonban a 2007 előtti fejlettségi paraméterekre és érdekviszonyokra épült, de az azóta eltelt idő során a külső feltételek és a kihívások jellege, valamint a jogosult országok köre a statisztikai hatás miatt lényegesen megváltozott. Ez az opció tehát lekerült a napirendről. A második esetben

(2) a „renacionalizáció” elve érvényesült volna, amelynek értelmében a támogatások koncentrált, kizárólag a legszegényebb országokra és régiókra irányuló felhasználásával a kohéziós politikára szánt költségvetési ráfordítások lényegesen csökkenthetők, a nettó befizető tagállamok pedig saját

¹ A „phasing out” státusz azokra a régiókra vonatzik, akik az EU15 átlaga szerint még jogosultak lennének a konvergencia-régió státuszára, az EU27 átlaga szerint azonban már nem.

² A „phasing-in” státusz azokra a korábbi konvergencia-régiókra vonatkozik, amelyek már a „phasing-out” státuszt is kinőtték.

eszközeikkel képesek megoldani gyengébben fejlett térségeik felzárkóztatását. Ezt az opciót elsősorban az Egyesült Királyság, Svédország és Hollandia támogatta, de több szakpolitikai anyag és közpolitikai elemző cég, például a befolyásos brüsszeli Bruegel Intézet is érvelt mellette.¹ Az Európai Bizottság 2011-ben átfogó hatásértékelés keretében megvizsgálta és modellezte ezt a forgatókönyvet. Eszerint a kohéziós politika csak az EU lakosságának csupán 22%-át érintené, költségvetése megfelelőzne, és csakis azok a régiók részesülnének támogatásban, ahol a GDP/fő alacsonyabb, mint a közösségi átlag 90%-a. Ez az opció akkor kisebbségbe szorult, de nagyon valószínűsíthető, hogy ismét napirendre fog kerülni.

A harmadik álláspont (3) – amit a tagállamok többsége képviselt, és ami végül meghatározza a 2014-2020 közötti kohéziós politika megvalósítását – a „mindenki kap valamit” szemléletének jegyében az EU teljes területét valamilyen szempont alapján jogosultnak tekinti. Az új területpolitikai paradigma – amelynek központi elemei a területi kohézió koncepciója és a területi adottságok feltárását és kibontakoztatását középpontba állító „hely-bázisú” (placed-based”) megközelítés – alkalmasnak bizonyult a különböző tagállami érdekcsoportok közötti ellentétek feloldására. Megítélésünk szerint a 2020 utáni időszak tekintetében ezt az opciót sem szabad elvetni.

Pest megye önálló NUTS 2-es régióvá válása mindkét forgatókönyv – „renacionalizáció” és ” mindenki kap valamit” – megvalósulása esetében is ésszerű választás.

Ugyanakkor látni kell, hogy ezek az opciók jelenleg csupán a kohéziós politika jogosultsági kritériumait és földrajzi koncentrációját képesek modellezni. Még nagyon kevés szakmai háttéranyag áll rendelkezésre az uniós költségvetés és az EU 2020 stratégia áttekintésével kapcsolatban, márpedig ez a két tényező fogja kialakítani a 2018-ig tartó előkészítő folyamat alapelveit és a 2020 utáni kohéziós politika tartalmi elemeit.

¹ A Bruegel Intézet például kimutatta, hogy a kohéziós politika jelenlegi működése nem vált ki számottevő redisztribúciós hatásokat a régiók és országok között, ezért a támogatások elosztását a tagállamok szintjén, meghatározott, kizárólag a konvergenciát elősegítő kritériumok alapján kellene meghatározni.

10. Összefoglalás és következtetések

A tanulmány célja az volt, hogy bemutassa, milyen társadalmi-gazdasági változások zajlottak le Pest megyében a 2007-2013-as időszakban, továbbá, hogy a változás mértéke hogyan függ össze azokkal az uniós forrásokkal, amelyekhez Pest megye, Közép-Magyarország részeként, ebben az időszokban hozzájutott. A célt széleskörű adatbázisra támaszkodva, többféle modell felállításával és eredményeinek értékelésével kívántuk elérni. Az eredményeket, a minél jobb szemléltethetőség érdekében többféle statisztikai megjelenítéssel mutattuk be.

Az eredmények meggyőzően igazolták, hogy Pest megye jelentős hátrányokat szenvedett el Közép-Magyarország részeként: 2007-2013 között több területen is romlottak adatai a vizsgált időszakban.

Sok esetben mutattuk ki, hogy a több forráshoz jutó konvergencia régiókhoz képest Pest megye lemaradása szembetűnő. Meg kell természetesen jegyezni azt, hogy a 2014-ben a 2007-2013-as időszak forrásaiból lehívott pályázati források teljes társadalmi-gazdasági hatásait még nem tudtuk vizsgálni, de, nem valószínű, hogy a még lehívható összegek az elemzett adatok jelentős változását eredményeznék.

Pest megye lemaradása egyrészt tetten érhető az alapszükségletek kielégítettsége területén. Ez nemcsak életminőség-rontó, de versenyképesség javítást gátló tényező is. Pest megyének az innovációt, a tudás-alapú fejlődés lehetőségeit kifejező mutatóknál mért rendkívül rossz pozíciója hozzájárul versenyképességének hanyatlásához.

Másrészről bizonyítottuk, hogy Pest megye erős humán tőkével rendelkezik, azonban ennek hasznosításához több pályázati lehetőségre, fejlesztési forrásra lenne szüksége. Növekednie kellene az innovatív cégek, közöttük az új, tudásalapú, úgynevezett „start up” cégek számának. Az innovatív cégek nagyobb hozzáadott értéket előállító munkahelyeket teremtenek, ezzel hozzájárulnak az egy főre jutó GDP növeléséhez is.

Arra is rámutat a tanulmány, hogy Pest megyében, a vállalkozások számához, illetve a rendelkezésre álló humán tőkéhez képest alacsony az innovatív ipari parkok és klaszterek száma. Ezek számának növelése fontos lenne a 2014-2020-as időszakban, mivel ez hozzájárulna egyrészt a versenyképesség növeléséhez, másrészt – ezzel összefüggésben – a GDP növeléséhez is.

A tanulmány kiemelten fontos következtetése, hogy a Pest megyét jellemző fejlettségbeli különbségek, illetve a Pest megye számára kitűzött alapvető célok, továbbá az ezekhez kapcsolódó finanszírozási lehetőségek között jelentős feszültség áll fenn. Ugyanis Pest megye konvergencia régiók fejlettségi szintjéhez közel álló területei számára nem versenyképesség-javító, hanem felzárkózási,

azaz kohéziós célokat kellene kitűzni. Ezek felzárkóztatását viszont a versenyképesség-javításra rendelkezésre álló forrásokból nem lehet finanszírozni.

A tanulmányban található részletes elemzések során 45 különböző mutatót vizsgáltunk nem egyforma mélységben. A három modellbe összesen 23 mutatót foglaltunk bele. A mutatók kiválasztásánál arra törekedtünk, hogy azok a kitűzött célok szempontjából a legjobban jellemezzék Pest megye helyzetét. Az elemzésekből és a kompozit mutatókból is egyértelmű következtetés vonható le: Pest megye az elmúlt EU-s tervezési ciklusban, a Közép-magyarországi régió részeként, a főbb társadalmi-gazdasági jellemzők tekintetében lemaradt vagy lassabban fejlődött, mint egyes konvergencia régiók. Így nem tudta kihasználni előnyeit, mások mellett a rendelkezésre álló humán tőkét. Pedig, amint azt a kompozit mutatók elemzésénél megállapítottuk, *Pest megyének, ha elegendő forráshoz jut, minden esélye megvan arra, hogy tudás-és innováció-alapú fejlődési útra térjen, és ezzel nemcsak saját versenyképességét és társadalmi fejlettségi szintjét legyen képes javítani, hanem eredményeivel hozzá tudjon járulni az országos versenyképességi és társadalmi haladási pozíció javításához is.*

1. Függelék

A Min-Max módszer

$$I_r^t = \frac{x_r^t - \min_r(x_r^t)}{\max_r(x_r^t) - \min_r(x_r^t)},$$

ahol I normalizált indikátor képletében az x mutató t időpillanatban r régióban mért értéke, míg $\max_r(x_r^t)$ és $\min_r(x_r^t)$ az x mutató legkedvezőbb és legkedvezőtlenebb értéke.

A képletből következik, hogy a normalizált értékek, a legrosszabb helyzetben lévő régióban a 0 értéket, míg a legkedvezőbb helyzetben lévő régiónál az 1 értéket fogják felvenni. Fontos módszertani megjegyzés, hogy bizonyos esetekben a mutató alacsonyabb értéke a kedvezőbb, például a munkanélküliség esetén, itt más módszertani megközelítésre van szükség. A következő mutatók esetén volt szükség módosításra:

- Munkanélküliségi ráta, [%]
- Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma ezer lakosra, [fő]
- Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos, december 31. [fő]
- A nagyon elleni bűncselekmények száma tízezer lakosra, [bűncselekmény]

A Min-Max módszer esetén a következő módosításra van szükség:

$$I_r^t = \frac{x_r^t - \max_r(x_r^t)}{\min_r(x_r^t) - \max_r(x_r^t)}.$$

A következő táblázatban egy példával mutatjuk be a kidolgozott normalizálási módszereket. A szemléltetés célja, hogy bemutassa az egyes módszerek közti különbségeket, elsősorban azt, hogy (mint korábban leírtuk) a Min-Max módszerrel 0 és 1 közötti értékeket kapunk normalizált értéként, így a terjedelem minden esetben 1. Ebből az következik, hogy a legalacsonyabb értékkel rendelkező régió 0 értéket vesz fel, sok esetben pedig kis különbség van a régiók között, ezért a Min-Max módszer ezeket az egyébként kis különbségeket is „bünteti” és nagyon alacsony normalizált értéket ad a mutatónak. A kompozit indexek értéke mindkét esetben 0 és 1 közötti érték lehet, amelyet az egymáshoz képest elért eredményből adódik. Ez lehetővé teszi, hogy rangsort állítsunk fel a vizsgált területi egységek között.

Példa a normalizálásra

Az alábbiakban egy példával mutatjuk be a kidolgozott normalizálási módszereket. A szemléltetés célja, hogy bemutassa a normalizálás folyamatát egy tetszőlegesen kiválasztott mutató esetében, valamint azt, hogy a normalizált mutató csak 0 és 1 közötti érték lehet, amely az egymáshoz képest elért eredményből adódik. Ez lehetővé teszi, hogy rangsort állítsunk fel a vizsgált területi egységek

között. Jól látható, hogy a legkedvezőbb budapesti adat normalizált értéke 1, míg a legkedvezőtlenbb észak-alföldi régió esetében 0.

A normalizálási módszerek

Régió	Eredeti érték	Normalizált érték
	Alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, [Ft] - 2013	Min-Max módszer
KÖZÉP-MAGYARORSZÁG	281 121	0,8498
Budapest	298 769	1,0000
Pest megye	225 121	0,3730
KÖZÉP-DUNÁNTÚL	217 746	0,3102
NYUGAT-DUNÁNTÚL	214 632	0,2837
DÉL-DUNÁNTÚL	192 706	0,0971
ÉSZAK-MAGYARORSZÁG	192 594	0,0961
ÉSZAK-ALFÖLD	181 302	0,0000
DÉL-ALFÖLD	188 108	0,0579

A tanulmányban három kompozit indexet alkottunk meg. Az első két mutató „időszaki típusú”, vagyis figyelembe veszi a teljes 2007 és 2013 közötti időintervallum éves adatait, a harmadik mutató pedig „időponti típusú”, így kizárólag két év (2007 és 2013) adatait elemzi.

Készült Pest Megye Önkormányzata megbízásából Dr. Csath Magdolna
„Pest megye, mint Közép-Magyarország része, gazdasági-társadalmi helyzetének alakulása a
2007-2013. időszakban, a rendelkezésre álló múltbeli és jövőbeli források hatásai a megye fejlődésére” c. tanulmánya alapján.

A dokumentummal kapcsolatban kapcsolattartásért felelős:

dr. Popovics Gábor

irodavezető

Pest Megyei Önkormányzati Hivatal - Elnöki és Területfejlesztési Iroda

1052 Budapest, Városház u. 7

Tel.: 06-1-233-6808; Fax: 06-1-233-6884

Email: popovicsg@pestmegye.hu

Web: www.pestmegye.hu